

**ONA TILIM –
MANGU MAKONIM**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VAZIRLAR
MAHKAMASINING MA'NAVIYAT VA DAVLAT TILINI
RIVOJLANTIRISH MASALALARI DEPARTAMENTI
VAZIRLAR MAHKAMASI HUZURIDAGI O'ZBEK TILINI
RIVOJLANTIRISH JAMG'ARMASI**

ONA TILIM — MANGU MAKONIM

YANGI ASR AVLODI

UO‘K: 821.512.133

KBK: 84(50‘z)7

O – 80

Ona tilim – mangu makonim: she‘rlar / To‘plab nashrga tayyorlovchilar: M.Zohidova va boshq. Mas‘ul muharrir A.Said va boshq. Old muqovada O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Ma‘naviyat va davlat tilini rivojlantirish masalalari departamenti Vazirlar Mahkamasi huzuridagi O‘zbek tilini rivojlantirish jamg‘armasi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022. – 384 b.

ISBN 978-9943-8590-5-0

Til – har bir xalqning, har bir millatning tarixini, ma‘naviyatini, madaniyatini ifodalovchi vositadir. Aynan shuning uchun ham til Davlat suverenitetining asoslaridan biri sifatida e‘tirof etiladi. Millat boyligi hisoblangan tilni madh etish, e‘zozlash har bir fuqaroning, ayniqsa, shoirlarning muqaddas burchidir.

Mazkur kitobda ona tilimiz – o‘zbek tiliga bag‘ishlangan she‘rlar to‘plandi va keng kitobxonlarga taqdim etilmoqda. Maqsad – sohir so‘z egalarining tashbehi bilan tilimizni yana bir karra ulug‘lash va eng chiroyli ta‘riflar bilan ko‘ngillarni zabt etishdir.

To‘plam tilimizga Davlat tili maqomi berilganining 33 yilligiga bag‘ishlanadi.

Mas‘ul muharrirlar:

Aziz Said, Faxriddin Hayit, Rustam Mirvohid

To‘plab nashrga tayyorlovchilar:

Ma‘mura Zohidova, Muhammadsiddiq Rahmatov,
Jontemir Toshtemirov, Nurmuhammad Abduzoirov

ISBN 978-9943-8590-5-0

© «Ona tilim – mangu makonim». «Yangi asr avlodi», 2022-yil.

SHE'RIYAT TIL UMMONIDA

O'zimizga, o'z aql-idrokimizga bir tasavvur qilib ko'raylik: agar bepoyon ko'k yuzida quyosh porlab tursa-yu birdan Yer yuzidagi barcha katta-kichik xalqlarning tillari banogoh yo'qolib qolsa, o'sha ondayoq jamiki puchmoqlarda qiyomat goim boshlanar – oxirzamon kirardi. Odamzodning rangorang tillari xuddi tiriklik uchun o't, havo, suv kabi. Til tiriklik, jon va ruh mavjudligining sharti. Inson uchun eng zarur aloqa, muomala, muloqotlar, ichki ruhning baravji kamoloti uchun, ijodkorlik, ilmlar jamuljamining vositayi ijrosidir. Ammo odamzod ko'p vaqt suv, havo, o't, yorug'lik haqida o'ylab o'tirmagandek, o'z muomalalari asosida turgan kamtarin tilni ham o'ylamaydi. Undan istaganicha va istamaganicha foydalanadi-yu, ammo kamdan-kam g'amxo'rlik qiladi, taraqqiyoti ustida har damda bosh qotirish va harakat qilish kerakligini ko'p-da o'ylab o'tirmaydi. Inson jadal bosh qotirmasa, tabiatning azal ilohiy resurslari bizga bilintirmay kamayib, bog'-u bo'stonlar sahrolarga aylanib boraveradi. Insoniyatning qancha qimmatli tillari vaqt sahrolariga singib, qarovsizlikdan adam bo'lib ketdi. Ha, til bo'lmasa, Yer yuzida hayot to'xtaydi. Yer yuzida xalqlarni qo'llab-quvvatlab o'zaro murosada yashamoqlikning asosi Xudo yaratgan har bir tilda. U munosib, tinch yashashga chaqiradi, odamzodni uning turli ziddiyatli, fojiali amallaridan hatto qo'riqlab, saqlab turadi.

Bu juda katta adabiy-badiiy she'riy to'plam. U katta bepoyon manba ichidan saralab olingan. Unda o'zbek va qoraqalpoq shoirlarining asarlari jam. Balki hali shunchalikda ham to'la emasdir. Bunday maxsus tematik to'plam tuzish-

ning butun mas'uliyatini shoirlarning o'zlari o'z zimmalariga olganlar. Ularga departament va jamg'arma ko'mak bergan. Salobatli to'plamda O'zbekiston va Qoraqalpog'iston shoirlarining bir necha avlodlari qatnashganlar. Bir emas, bir necha avlod shoirlari til haqidagi o'ylari, orzulari, armonlari, dardli, iztirobli tasavvurlari mujassamlashgan bu to'plamda. Ularda faxr-iftixor, g'urur, shukronalik va shu bilan birga taraqqiyot yo'llarida bo'lganidek alamli o'rtanishlar, yo'qotilgan imkonlar haqida faryodlar ham dam-badam jo'sh urib turadi. Til osuda tiniq ummon emas, doim g'alayonli ummon, adolatsizliklardan uvvos va gulduros tortib turadigan ummon.

Milliy tilning tarixi, taraqqiyot yo'llari, bosqichlari haqida eng ko'p va doimiy, hatto muttasil muhokama diskurs yaratadigan odam qavmlari bular – shoirlar va hakimlar. Hakimlar tilni hikmat deyдилar. Shoirlar tilni bir og'izdan yurakka qiyos qiladilar. Til mislsiz rang-barang tuyg'ularni yuzaga keltiradi. Insonni ulug' zot ekanligini ko'rsatadigan ilhom, e'joz ham til orqali tajassum topadi. Va bepoyon so'z shakllariga aylanadi.

Odam ulug'ligining vositasi – til edi. Avvalda kalom degan ilohiy ibora shundan qoldi. Til aloqa mo'jizasi ekanligi anglangach, hayvondan butkul ajraldi. Hayvonlarga tiriklikning bu kungacha yetib kelgan bosqichida hayvonlar hamda qushlarga faryod va ohang tovlanishlari qoldi. Shoirlar va mug'anniylar til va uning mohiyat-mazmuni, vazifalarini nihoyatda teran his qiladilar. Ular yoza turib ilhomlanadilar va ilhomlana turib yozadilar. Tilga mo'jiza, mislsiz tarzda inson va millat ehtiyojlarini qondiradi, deb qaraydilar. Axir, inson ehtiyojlarni qondirish mo'jiza emasmi? Bu atrofda eng maf-tunkor so'zlarni Navoiy aytgan, Bu boralarda har bir so'zini dur-zabarjadga teng qo'ygan:

*Ul kishi so'z bahrida g'avvos erur –
Kim guvhari ma'ni anga xos erur*

Navoiy soʻzni bahrga, odamni gʻavvosga mengzamoqda. Soʻz durlarini ummonlarda gʻavvos shoirlar, hakimlar teradi va insoniyatga tortiq qiladi.

«Tilda xalq oʻzligi, zakovati, irodasi mujassam» (Bolta Yoriyev) deyishadi shoirlar, «Til yuragi, yurak tili – oʻzbek tili» (Saxodat Muhamedova) taʼriflarni tobora quyuqlashtirib, obrazli tafakkurga zoʻr berishadi. Yana biri tilning oʻz ichki kurashchanligi mavjudligini qayd etib, «buhronlardan sogʻ chiqqan tilimsan» deb alqaydi. «Ardogʻimiz, bayrogʻimiz, borligʻimiz oʻzbek tili» deb masrurlanadi yana bir ijodkor. Abdunabi Hamro esa: «Tilning rivoj yoʻli – bulbul yoʻlidir» deb yana shoirona fikrni bir parda balandlatadi. Bu yerdagi sheʼrlarning qaysi birini olsangiz ham ularda shunday shoirona baland pardalar uzalgan oʻktam soʻzlar koʻp. Ularni siz azizlarimga maqtanib misol keltiraman, desam, ulkan toʻplamni bir boshdan aytib chiqishim va eng yosh shoiri zamonlarimizga ham tiniq fikrlari, obrazlari uchun tasannolar aytishimga toʻgʻri keladi. Fikrlarda shoirona, baʼzan ilmona, hakimona bayonlar, diskurslar ham uchraydi. Ammo Abdunabi Hamroning boya koʻrsatganim «bulbul yoʻli» degan iborasi meni oʻylatmay tinch qoʻymaydi. Albatta, bu shoirona tasavvurlarning biri. Lekin unda haqiqat oz, shoironalik esa juda bisyor. Menimcha, milliy tilning rivoj yoʻli okeanlarga mengzalgan yoʻldir. Unda doimiy dolgʻalar va yashash, oʻsish uchun kurash boradi. Bir qancha nozik mijozli shoirlar tilning oʻsish yoʻlini oʻz insoniy oʻsish yoʻllariga qiyos qiladilar. Bu menga juda poʻrim keladi. Agar odam, agar shoir, agar ijodkor milliy til bilan birga barobar oʻsib borayotgan va bu tasavvur sheʼr tiliga kirgan ekan, bu insonlikning sharafidir. Navoiy shunday sharaf haqida koʻp va xoʻb muhokamalar yuritgan. XX – XXI asr shoirlarimiz Navoiyning bu millatni millat qilgan muhokamalaridan benihoya bahrador ekanliklari javlon solib turadi. Misol uchun Shavkat Rahmondan to sheʼriyatimizning

hozirgi zamon vakillari – Alibek Anvari, Jontemir, Xurshid Abdurashid, Nasrullo Ergashgacha tilning o‘shish yo‘lini yurak og‘riqlari ila tuyadi va ifodalaydilar.

«Men turkiy tillar devoni haqida roman yozayapman», dedi bir kuni iztirob bilan Iqbol Mirzo. Men unga hayron termilib qoldim. Bunchalar jasoratni qaydan oldi farg‘onalik bu shoir yigit? Lekin guvoh bo‘lib turibman bunday jasoratlar uzra jasorat paydarpaylik hayot nomini aytib kirib kelmoqda. Ey tilimiz taraqqiyotini yurak yonishlari qadar anglagan-bilgan orif insonlar, jiddu jahdlaringiz ulug‘ ijod obidalariga aylansin. Siz milliy tilimizning yonayotgan tarixi oralab o‘tib bormoqdasiz. Bu alanga hech qachon so‘nmay va oxir-oqibat mo‘jizalar bunyod etgay, omin, Rabbil olamin.

Men uchun tugal bir davroni zavqiyobiy bo‘ldi she‘r alan-galari bilan o‘rtoqlashish, she‘r okeanlarida quloch otish naqadar fayzli ko‘rinadi odamga!

***Ibrohim G‘AFUROV,
O‘zbekiston Qahramoni***

Alisher Navoiy
(1441 – 1501)

TURKIY TIL NAZDIDA

Chunki toptim ul kalom ichra kamol,
Turk alfozi bila surdum maqol.
Turk nazmida chu men tortib qalam,
Ayladim ul mamlakatni yakqalam.

* * *

Men turkcha boshlabon rivoyat,
Qildim bu fasonani hikoyat;
Kim shuhrati jahonga to'lg'ay,
Turki bila dag'i bahra olg'ay.
Chunki bu kun jahonda atrok
Ko'ptur xush tab', sof idrok.

* * *

So'z guharig'a erur oncha sharaf,
Kim bo'la olmas anga gavhar sadaf.

Til bu chamanning varaqi lolasi,
So'z dururidin bo'lubon jolasi.

So'zdin o'likning tanida ruhi pok,
Ruh dog'i tan aro so'zdin halok.

Turguzub o'lgani kalomi fasih,
O'zig'a «jonbaxsh» laqab deb Masih.

Tangriki, insonni qilib ganji roz,
So'z bila hayvondin anga imtiyoz.

G'uncha og'izliq, sanami no'shlab,
So'zdin agar aylasa xomush lab.

Donayi dur so'zini afsona bil,
So'zni jahon bag'ra durdona bil.

«MUHOKAMAT UL-LUG'ATAYN»DAN:

* * *

Ey so'z bila qilgan borliq ibtidosin soz,
Insonni orada aylab O'ziga hamroz.
«Bo'! desa bo'lur» sahifasi yozilganda,
Qilgan uni nutq bila boridin mumtoz.

* * *

So'z bir gavhardirki, darajalarin
Sharhida notiqlar nutqlari ojiz.
Yomon so'z halokat yetkazganidek,
Ezgu so'z Masihday ko'rguzur mo'jiz.

* * *

Toki falak aylanur davom bo'lsin unga,
Iqbol bisotida maqom bo'lsin unga.
Ham nutq bila jonbaxsh kalom bo'lsin unga,
Ham nazm kalomlari mudom bo'lsin unga.

* * *

Bu nomaniki, yozdi qalamim cho'zib til,
Tarixin uning jumodiyul-avval bil.
Kunning hisobini chorshanba qilg'il,
To'qqiz yuz yildin o'tib erdi besh yil.*

Muhammadrizo Ogahiy
(1809 – 1874)

* * *

Ko'ngul bir bahri zaxxor andadur pokiza gavhar so'z,
Vale shart ulki ma'ni shohidig'a bo'lsa zavar so'z.

Ne mushkuldur erurkim bir so'zimni aylamas bovar,
Valekin bovar aylar muddaiylar gar desa har so'z.

Xamush ersam tong ermas yor lutfi shahdidin ayru,
Ki to'ti ayta olmas gar esa mahjur shakkar so'z.

So'ziga boq agar bilmoq tilarsan kimsa ahvolin,
Ki asrori nihoni suratig'a keldi mazhar so'z.

Ajab ermas so'zim gar bavar etmas hosidi johil,
Ki takzib etgusi bu jahl agar desa payambar so'z.

Debon g'aflat elig'a pand zoye qilma so'znikim,
Eshitmak mumkin ermas gar desang har nechakim gar so'z.

Qilib so'zni vasila istasang olam aro izzat,
Ki dahr ahli qoshida keldi ma'yub-u muhaqqar so'z.

So'zingga ahli dunyo olida qadr istama hargiz,
Rafiul-qadr ekanni na bilsin gov ila har so'z.

Debon har sangdilga, Ogahiy, sindurmag'il so'zni,
Ki inson obro'si afsarig'a keldi gavhar so'z.

Abdulla Avloniy
(1878 – 1934)

***

Ey ona til, aziz qadrdomim,
Iltifoti ruhim, Rahmonim.
Tug'dig'im kundan aylading ulfat,
O'lguncha ayilma, ey jonim.
Menga ilm-u adab san o'rgatding,
Chin adib, muallim, shonim.
Millatning ruhini ko'targuchisan,
Ey muqaddas karamli sultonim.

TIL

Har tilni biluv emdi bani odama jondur,
Til vositayi robitayi olamiyondur¹.

G'ayri tilini sa'y qiling bilgali, yoshlar,
Kim ilm-u hunarlar bilaki andin ayondur.

Lozim siza har tilni biluv ona tilidek,
Bilmakka oni g'ayrat eting, foydali kondur.

Ilm-u fan uyiga yuboringlar bolangizni,
Onda o'qug'onlar bori yaktoyi zamondur.

Zor o'lmasun onlar dag'i til bilmay Avazdek,
Til bilmaganidin oni bag'ri to'la qondur.

---

¹ Olamiyon (fors.) – olam ahli.

Elbek
(1898 - 1939)

TIL

Mungli qushim, sayrab-sayrab kel, anglat,
Kimlar erur turk tilini sotg'uchi?
Bulbul kabi sayrab turg'on bu tilni
Uyalmayin bu o'lkadan otg'uchi?
Bolday totli, jondan aziz turkchani
Tushunmayin, xo'rlab-xo'rlab yotg'uchi?
Mungli qushim, ularni qo'y, sen sayra!
Turk tilining dong'in chiqar ko'klarga!
Qo'y ularni, ular yo'ldan ozsunlar,
El ichida bo'sh-bo'g'uzozliq sotsinlar!

TURKIY TIL

Turkiy tilingni, ey turk, hamxonalarga o'rgat,
Himmat qiluvchi bo'lsang, begonalarga o'rgat.

Bechora kambag'al deb, o'z tilni qilma tanqid,
Til konig'a ochib yo'l sarsonalarga o'rgat.

Har kimsadan tilab til el yurmasun gadodek,
Til boylig'ini sen ham farzonalarga o'rgat.

Ilgidagi qalamg'a kelturmasun haqorat,
El kulmasun ul aqlli tifnolarga o'rgat.

May ichmasun birovning sarqindi kosasidan,
Bad mashrab etgay ul may mastonalarga o'rgat.

Kim kirs a ikki yo'lg'a, ul o'z yo'lin yo'qotgay,
Shu yo'l boshida turgan hayronalarga o'rgat.

Mahjuriyini shu tilga oshiqiligini bilsang,
Mahbubayi chuchuk til jononalarga o'rgat!

*Arab yozuvidan Muqimjon
NURBOYEV o'zbekchalashtirdi*

Botu
(1904 – 1938)

NAVOIY

Bir zamonlar elimiz
Qorong'uda qolmishdi.
Bu choqlarda tilimiz
Yorli ism olmishdi.

U choqlarda yetishgan
Bizning adib, shoirlar
To'g'ri yo'ldan ozdilar;
O'zga elning tilida
Ancha asar yozdilar.
O'z tilini yomonlab,
O'zga tilni sevdilar.
Arab, forsiy tillarin
«Go'zal tildir», dedilar.

«Bu tushuncha yanglishdir,
O'z tilini sevmaslik
Eng yaramas bir ishdir.
Biz yashamoq istasak
Tilimizni sevaylik.
Bizning tilni yaramas,
Yorli degan kishilar
Yanglishlar, shubhasiz,
Bizning til ham boy tildir»,
Dedi ongli bir kishi.

Arab, forsiy qullari
U soʻzlarni eshitgach,
Xaxolashib kuldilar.
Mazax qilib: «Bu kishi
Telba boʻlmish», dedilar.
Bunday yanglish soʻzlarga
U kishi hech boqmadidi.
Buyuk tilak yoʻlida
Kecha-kunduz ishladi.
Soʻzlarining haqligin
Ishlar bilan koʻrsatdi.

«U kishi kim?» desangiz,
Aytib beray, oʻrtoqlar.
U kishini bilsangiz,
Buyuk shoir Navoiy.

Shuning uchun, bolalar,
Navoiyni sevaylik.
Navoiyning otini
Oltin bilan yozaylik.

ONA TILIM

Yobonlarning cheksizligi,
Ham samumi, ham hovuri,
Onajonlar allasidan
Ko‘z yoshidan, oq sutidan,
To‘qaylarning tengsizligi,
Jilg‘alarning sho‘x hovuri,
Yigitlarning yallasidan,
Suluvlarning sukutidan
Yo‘g‘rilgan til – Ona tilim.

Daryolarning toshqin payti,
Arslon yanglig‘ arillashi,
Dovonlarning ko‘k qiyosi,
Qorli tog‘lar jilosidan,
Cho‘ponlarning qamish bayti,
Childirmaning darillashi,
Go‘ro‘g‘lining alp siymosi,
Alpomishning da‘vosidan –
Tug‘ilgan til – Ona tilim.

Tulporlarning asovligi,
Tosh chaqishi, olovligi,
Bobolarning oltin so‘zi,
Bo‘yoqchining o‘lanidan:

To'quvchining alg'ovligi,
Chilangarning dalg'ovligi,
Bu tuproqning qo'sh ho'kizi,
Qo'shchisi ham qo'lanidan –
Yaralgan til – Ona tilim.

Shu tuproqning jon ayamas
Tarlolari, burgutlari,
Kelinlarning dildoshligi,
Yor-yorlarning jarangidan;
Bosqinlarning bedodligi,
Buvilarning o'g'itlari,
Do'mbiraning mungdoshligi,
Dutorning ham tarangidan –
Taralgan til – Ona tilim.

TILIM

Gullasin Vatanim, yashnasin elim,
Baxt-u saodatdan yayrasin dilim,
Armoni yo'q nison bo'lay dunyoda,
Dilim quvonchini so'ylasa tilim.
Ona tilim obro'sin ko'taray ko'kka,
Men ham intilaman doim yuksakka,
Vatanga muhabbat, tilga sadoqat,
Har kimni yetkazar ezgu tilakka.
O'zbek tili – mening ona tilimdir,
Har bir kuy-g'azali g'uncha-g'ulimdir,
O'z ona tilimni chin dildan sevmog',
Bilaman, men tutgan to'g'ri yo'limdir.

ONA TILIM

Ona tilim – onajonim tili bu,
Beshikdanoq singgan jon-u quloqqa.
El-u yurtim, xonumonim tili bu,
Qadimlikda o‘xshar ona tuproqqa.

Bobolardan bizga meros ezgu til,
Avlodlarga xazina-yu bebaho.
Qalbimizga, ruhimizga ko‘zgu til,
Bu dunyoga bag‘ishlaymiz ne daho.

Shukrat
(1918 - 1993)

ONA TILIM

Oh, ona tilginam, muqaddas tilim,
Bir og'iz so'zingga jonim tasadduq.
Bunchalar shirinsan, bunchalar so'lim,
Bormikin ajib til sendan ham ortiq.

Sen onam tilisan, otam tilisan,
Sen bobom tilisan asrlar oshgan.
Mehrda beqiyos nozik gulisan,
G'azabda quturib Amuday toshgan.

Sen yorim tilisan, bolam tilisan,
Nevaram-chevaram tili bo'lib qol.
Sen mag'rur quvonsang, o'ssang haqlisan,
Ufqda kutadi yorqin istiqbol.

Abroyim Yusupov
(1929 – 2008)

ONA TILIMGA

Jirov seni poyga otdek o'zdirgan,
Chechan seni dovda toblab qizdirgan.
Alpomishlar o'ron qilib so'zingni,
Berdaq qurol qilib, qo'shin tuzdirgan.

Sen chinorsan – o'sgan qadim tomirdan,
So'z san'ating qil sug'urgan xamirdan.
Qoraqalpoq ko'ngil qushi sayragay
So'z xazinang boyigan ko'p davrdan.

Gulbarchinlar yurak-bag'rida gulxan,
Qizlar pinhon dardin ichiga yutgan.
Sen-la xonga ish buyurib xotinlar,
Ajiniyoz yurtin sog'inib o'tgan.

Naqlaring fikri teran, mag'zi to'q,
Hozirjavob sadog'ingda so'zing – o'q.
Onam senga mehr sutin emizgan,
Otam senga bergan jasoratli ruh.

Rostgo'ysan, rost gapirasan anqillab,
Sahroyi tovushing yangrar shang'illab.
Yolg'on so'zlab, yoqishni hech bilmaysan,
Shivirlasang, g'ozlar hurkar g'anqillab.

Men tenglayman seni rizqim – nonimga,
O‘g‘uzxondan ruhing singgan qonimga.
Esim tanib, hech tilni yot bilmadim,
Biroq sen eng yaqindirsan jonimga.

Sozga qo‘shsam, baland uchar alasar,
Zabonimga suluvliging yarashar.
Qanday yaxshi og‘ayinning ko‘pligi!
«Yaqinmiz» deb senga ko‘p til talashar.

Dostonlarda noming ketgan ulgili,
Sen sahroning zo‘r xushnavo bulbuli.
Xalqim seni madh etadi dunyoga,
Ona tilim, sensan tillarning guli.

Tollar senday guvlagan vaqtin ko‘rdim,
Senda cho‘l shamolin shiddatin ko‘rdim,
Qora uyda Pushkin bilan Berdaqning
Sen bilan gaplashgan suhbatin ko‘rdim.

Ona tilim, men ham senga doirman –
Sen borliging uchun kuychi shoirman.
Shuncha qattol surgunlarda surinmay,
Shu kunlarga yetganingga qoyilman.

Qoraqalpoq tilidan
Rustam MUSURMON tarjimai

ONA TILIM O'LMAYDI

Notiq dedi:
«Taqdir shul,
Bu jahoniy iroda.
Tillar yo'qolur butkul,
Bir til qolur dunyoda».
«Ey, voiz, pastga tushgin,
Bu gap chiqdi qayerdan!»
Navoiy bilan Pushkin
Turib keldi qabrdan.
Kim darg'azab,
Kim hayron,
Chiqib keldilar qator:
Dante, Shiller va Bayron,
Firdavsiy, Balzak, Tagor.
«Va'zingni qo'y, birodar,
Sen aytganing bo'lmaydi».
Barcha dedi barobar:
«Ona tilim o'lmaydi».
– Hey, bu qanday aqida! –
Qo'lida tabarruk jom,
Go'zal forsiy haqida
Ruboiy aytdi Xayyom.
Ehtirosli, otashdil
Beranje so'rdi nolon:

– Nahotki, farangi til
Yo‘qolgusi bir zamon!
Neruda, Lorca turdi
Servantesning yoniga:
– Kim qasd etib tig‘ urdi
Ona tilim joniga!
Fuzuliy yondi:
– Ozar
Tili guldek so‘lmaydi.
Barcha dedi barobar:
«Ona tilim o‘lmaydi».
Kamalakdek rango-rang
Bo‘lsin deb san‘at, tillar,
Asrlarcha qildik jang,
Armon qildik ming yillar.
Beqadr bo‘lsa, nahot,
Tillardagi tarovat!
Yo‘qoldi bu kun, hayhot,
Qabrlarda halovat!
«Faust» yondi gurillab,
«Xamsa» o‘tga tutashdi.
Bir sado jahon bo‘ylab
Taraldi, tog‘lar oshdi.
Bu sado yangrar hamon,
Sira ado bo‘lmaydi.
Olam aytar:
Hech qachon
Ona tilim o‘lmaydi!

O'ZBEK NAVOIYNI O'QIMAY QO'YSA

O'zbek Navoiyni o'qimay qo'ysa,
Oltin boshning kalla bo'lgani shudir.
Bedil qolib, Demyan Bedniyni suysa,
Qora sochning malla bo'lgani shudir.

O'zbek Navoiyni o'qimay qo'ysa,
Dod demoqqa palla bo'lgani shudir.
Ma'rifatdan ayri o'ynasa, kulsa,
Aza chog'i yalla bo'lgani shudir.

O'zbek Navoiyni o'qimay qo'ysa,
Aldangani, alla bo'lgani shudir.
Yulg'ich aziz bo'lib, bilgich xor bo'lsa,
Paytavaning salla bo'lgani shudir.

El komil bo'lmasa yurt bo'lmas ulug',
Beqadr mahalla bo'lgani shudir.
Qalb to'lanur xalqning rizqi ham to'lug',
Ombor to'la g'alla bo'lgani shudir.

O'zbek o'zligini anglasa bekam,
Uning «Barakalla» bo'lgani shudir.
Olamga: «Navoiy nasliman», degan
Ovozi baralla bo'lgani shudir.

ILZA XONIM

I.L. Sirtautasga

Ona tilim!
Mehrining bu qadar
O'rtaguvchi ekan jonimga.
Asir bo'lib lol-u musaxxar
Termilaman Ilza xonimga.
Termilaman Ilza xonimga,
Ko'zlarimga ishonmay hayron.
Amriqolik xushro'y olima
So'zlar edi o'zbekcha ravon.
«Siattlga xush kelibsizlar,
Olis yurtidan yo'l bosib yiroq.
Tanishinglar, bu yigit, qizlar
O'zbekchadan olmoqda saboq...»
Dasturxonda parvarda, pashmak,
Xandon pista, qip-qizil shirmoy.
Atlas kiygan suluv kelinchak
Odob bilan uzatar ko'k choy.
Men es-hushim yig'masdan hali
Qulog'imga dilbar kuy yetdi.
Nakamuri – yapon go'zali
«Tanovar»ga charx urib ketdi.
Ona yurtim!
Mehrining bu qadar
Aziz ekan dil-u jonimga.
Termilgancha lol-u musaxxar,
So'z aytaman Ilza xonimga:
– Ming tashakkur o'zbek elidan,
Yashang, dunyo turguncha turing.
Iltimosim, shogirdlar bilan
Diyorimga tashrif buyuring.

Keling, sizni Ona yurt uchun
Fidolar bir tinglab quvonsin.
Bu quvonchdan, lekin bir umr
Judolar ham tinglasin, yonsin.
O‘z elati mehridan dilin
Yot tutganlar sizni eshitsin.
O‘z yurtida o‘z ona tilin
Unutganlar sizni eshitsin.
Sizni ko‘rsin jaholat, g‘aflat
Uyqusida yotgan bandalar.
O‘z qadrini unvon, manfaat
Bozorida sotgan bandalar.
Amaldor zot hamqishloqlarga
Tashlagandek balanddan nazar,
Chiqqan chog‘i baland minbarga
O‘z tilidan qilganlar hazar,
Umri o‘tib O‘zbekistonda
Assalomni bilmaganlar ham,
Ikki og‘iz bizning zabonda
Arz-u insho qilmaganlar ham,
Ilmda-yu mahkamalarda
Loyiq unga joy bermay halol,
O‘zbek tilin eski shaharda
Bozor tili qilganlar xayol,
Ilza xonim,
Sizni eshitib,
Xatolarin bilsalar edi.
Andak tilning qadriga yetib,
Sal insofga kelsalar edi.
Ey, siz, dono ustoz olimam,
Olis yurtda munis yo‘ldoshim,
Sizga egay podsholarning ham
Huzurida egmagan boshim.

Oshiq Erkin
(1937-yilda tugʻilgan)

AVAZ O'TAR G'AZALIGA MUXAMMAS

Turfa zabon, turfa millatga Haqdin ehsondur,
Xususan, o'z tilin sevgan sohibi iymondur,
Dur erur til, xazinasi bebaho kondur,
Har tilni biluv emdi bani odama jondur,
Til vositayi robitayi olamiyondur.

Ko'p til bilsa ziyolarga to'la bo'lar boshlar,
Har el, har yurtda ko'p bo'lar qavm-u qardoshlar,
Do'stlar safin to'ldirar sadoqatli yo'ldoshlar,
G'ayri tilin sa'y qiling bilgali, yoshlar,
Kim ilm-hunarlar bilaki andin ayondur.

Himmat aylang-u bo'ling doim o'zingizga bek,
Bilim hafizangiz bilmas til bilsangiz chek,
Chun bilimda hech millatdan kam emas o'zbek,
Lozim siza har tilni biluv ona tilidek,
Bilmakka ani g'ayrat eting, foydayi kondur.

Bas, aylayin desangiz agarda nolangizni,
Bitkazayin desangiz dil to'la volangizni,
Olloh ixtiyoriga qilib havolangizni,
Ilm-u fan uyiga yuboringlar bolangizni,
Onda o'qiganlar bori yaktoyi jahondur.

Ilmsiz-u johillik, biling, kani marazdek,
Qolmasin o'gitim yerda befoyda va'zdek,
Oshiq Erkin ham der: biling-u oliy havasdek,
Zor o'lmasin onlar dog'i til bilmas Avazdek,
Til bilmaganidin aning bag'ri to'la qondur.

Jamol Kamol
(1938 - 2022)

O‘ZBEK TILIM

(Qasida)

Dilbarimsan shu jahonda,
dilrabo o‘zbek tilim,
Ham go‘zalsan, ham asal,
ohanrabo o‘zbek tilim.

Deydilar: forsiy – shakar,
lafzi arab – durri guhar,
Sen shakardirsan, guharsan
bebaho, o‘zbek tilim.

Necha so‘z forsiyding olding,
chun arabdin ham necha,
Baski, turkiy shiddating ul
serjilo, o‘zbek tilim.

Chin nafosat sendadir,
Sehr-u salobat sendadir,
Ul sababdin ham etarsan
mahliyo, o‘zbek tilim.

Gar maqom aytsak, jaranglab,
ko‘kka yetgaydir maqom,
Alla aytsak, ne ajab
shirin ado o‘zbek tilim.

Til ilohiydir jahonda,
soʻz ilohiydir yana,
Soʻzlaringda aks etar
husni Xudo, oʻzbek tilim.

Koshgʻariydan ibtido olding,
yetib amri azal,
Yassaviy boʻldi sening
bagʻringga jo, oʻzbek tilim.

Keldilar Lutfiy, Atoiy,
etdilar lutf-u ato,
Bitdi kotiblar kitobing
bexato, oʻzbek tilim.

To jahon borki, jahonda
qolmagaysan benavo,
Chun nasib etdi Navoiydin
navo, oʻzbek tilim.

Oʻksinib gʻurbatda Bobur,
soʻzlaringdin tizdi dur,
Ashki birlan yuvdi Mashrab,
chekdi oh, oʻzbek tilim.

Ne edi atr-u iforing,
Ogahiy insho etib,
Yetdi unga sozi Feruzdin
safo, oʻzbek tilim.

Sen oʻshal Furqat figʻoni,
sen Muqimiydin bayot,
Nodira birlan Uvaysiydin
sado oʻzbek tilim.

So'ngra Fitrat keldi chaqnab,
keldi Cho'lpon, Qodiriy,
Soldilar olamga boringdin
nido, o'zbek tilim.

Keldilar Oybek, G'afur,
Qahhor, Hamid-u Zulfiya,
Har sadoying bo'ldi dardlarga
davo, o'zbek tilim.

Shumqadamlar necha ayyom
etdilar holing xarob,
Boshing uzra kechdi qancha
mojaro, o'zbek tilim.

Chaqnatib ot surdi Erkin,
keldi Abdullo keyin,
Yangi avlod senga jon
etdi fido, o'zbek tilim.

Mustaqillik berdi imkon,
qaytdi yer-u osmon,
Yetmagay umringga endi
intiho, o'zbek tilim.

Qaytdi Qur'on-u Hadislar,
qaytdi elga Masnaviy,
Bo'ldi ko'zlarga kaloming
to'tiyo, o'zbek tilim.

Sen jahondin bahramand,
sendin jahon ham bahramand,
Bahramandlik qomating
etdi raso, o'zbek tilim.

Senda qonun, senda dastur,
sendadir ilm-u amal,
Aytganing endi rayosatga
ravo, o‘zbek tilim.

Mustaqillik borki, qadring
elda yuksak, ustuvor,
Hurmating bordir bugun
olam aro, o‘zbek tilim.

Bizga nomussan, sharafdirsan,
tiriklik chashmasi,
Bo‘lmasang sen, baxtimiz
bo‘lgay qaro, o‘zbek tilim.

Manglayi sho‘r bo‘lsin, illo,
ham sira kun ko‘rmasin,
Kimki bo‘lgay senga befarq,
bevafo, o‘zbek tilim.

Dil bilan Haqqa yetishgan
tilga ham bergay rivoj,
Shu emasmi odamiyga
muddao, o‘zbek tilim?

Barcha ellar mo‘tabardir,
barcha tillar muhtaram,
Muhtaramlar ichra sen ham
podsho, o‘zbek tilim.

Faxr etar ko‘rk-u kamolingni
ko‘rib, o‘g‘ling Jamol,
Chiq jahonning minbariga,
marhabo, o‘zbek tilim!..

Gulchehra Nurullayeva
(1938 – 2021)

SUF

Talpinarman uchmoq istab, beqanot har onga suf!
Uy faqat tinglovchi bo'lsa, nolayi afg'onga suf!

Ne o'zi poklik, haromlik? Qaydadir sarhadlari?
Rost libosin tanga ilgan serfirib yolg'onga suf!

Yer kasal... Dengiz ado... Daryolari nimjonlashar,
Malhami bo'lmoqqa ojiz har yo'riq, farmonga suf!

Boshidan yog'sa zaharlar, to'lsa og'u oshiga,
Shunda ham mum tishlasa, ul notavon-nolonga suf!

Xalqini ochlikda ko'rsa, qandayin uxlar, ajab?!
O'zni dono deb hisoblar rahbari nodonga suf!

Onajon ham o'z tilimdir, bag'ri qon ham o'z tilim,
O'z tiliga soqchi ermas shoiri davronga suf!

El uchun birlik – najot, birlik – tayanch, Gulchehra, bil,
Birligidan yuz o'girsang, sendayin insonga suf!

Tursunboy Adashboyev
(1939 – 2017)

ONA TILIM

Buyuk Temur jahon bo‘ylab,
O‘z dovrug‘in solgan tilim.
Mir Alisher bobomlardan,
Meros bo‘lib qolgan tilim.

Bobur Mirzo she‘rlaridan,
Rang va qiyos olgan tilim.
Shunday tildan tonar bo‘lsam,
Qiyma-qiyma bo‘lsin tilim.
Alla bo‘lib jaranglagan
Ona tilim – jon-u dilim.

Abdulla Oripov
(1941 – 2016)

O‘ZBEK TILIM

Ko‘p qadimman,
Karvon bilan zamonlar kechdim,
Nor tuyaning norligi ham afsona ekan.
Bir kun tuya ayronini shifo deb ichdim,
Ona tuya nomi esa arvona ekan.

Davronimni surganman ham oq otga minib,
Hay-hay, uning qo‘ltig‘ida bor edi qanot.
Vaqti kelib, shon-shuhratdan xayolim tinib,
Bilsam, o‘sha oq otimni derkanlar – bo‘z ot.

Yuksak Hisor tog‘larining bag‘rida qat-qat,
Toshni yorib o‘sib yotgan na‘matak edi.
Ustoz Oybek she‘rin eslab shoir Xolmamat,
Bizning joyda uning nomi «Hululu», dedi.

Sen tuganmas chashmadirsan, oh, ona tilim,
Yetmish ikki tomiringga mavjlaring bordi.
Bir kun tinib qolgan edi bog‘da bulbulim,
«Sandulochim!» – degan edim sayrab yubordi.

Inson degan qutlug‘ so‘zning tengi yo‘q hech bir,
U tanhodir, falaklarning quyoshi misol.
Lekin manov bolakaydir, bunisi o‘smir,
Bu yigitdir, bu zot esa bobo, oqsoqol.

ONA TILIM

Ming yillarkim bulbul kalomi
O'zgarmaydi, yaxlit hamisha.
Ammo sho'rlik to'tining holi
O'zgalarga taqlid hamisha.

Ona tilim, sen borsan, shaksiz,
Bulbul kuyin she'rga solaman.
Sen yo'qolgan kuning, shubhasiz,
Men ham to'ti bo'lib qolaman!

Omon Muxtor
(1941 – 2013)

* * *

Men o'ylayman:
hayot yo'lida
Izlasa, ko'p tarjimada sir.
Necha yildir o'zbek tilida
So'zlayotir, mana, Shekspir.

Shunday san'at bo'lmasa agar,
Ko'z o'ngida qorong'u dunyo –
Biz bilmasdik, goh shams, goh qamar
Bosh ustida – Tolstoy bobo.

Bular yaxshi. Bir narsa chatoq:
O'zbekning ham bor shirin gapi.
Tarjimada, lekin tumtaroq,
Tarjimaning yo'qdir maktabi.

Dunyo hamon bilmaydi, do'stlar,
Navoiyning dardini tugal,
Mashrab qaysi ohangda bo'zlar,
Nodiradan qolgan ne g'azal.

O'lkamizda, ko'rsangiz, shuncha
Madaniyat, shuncha maorif,
Chiqmapti deb tarjimam uncha,
Kuyar, ammo Abdulla Orif.

Birov mumkin ochsa menga bahs,
Men baribir bu borada haq:
Kimdir kelib ko'tarib qo'ymas,
O'z-o'zini ko'tarmasa xalq...

Oydin Hojiyeva
(1942-yilda tugʻilgan)

DARDLASHUV

Mening qit'am, xarsanglari quyma oltin,
Oqar suving shirin edi kuzgi boldin,
Tirik topgan jannatisan odam zotin,
Kimlar seni abgor etdi,
Sariq dardga duchor etdi!

Surxoningda anor guli kahrabodur,
Yoboningda bodomlaring talx g'izodir,
Qovun-tarvuz qursog'inda selitrodin,
Kimlar seni bemor etdi,
Tabiatingni xor etdi?

Ipak eding, arqog'ingni bo'z bildilo,
Gavhar eding, narxing qaro tuz bildilo,
Qismat demay, seni rizq-u ro'z bildilo,
Seni kim g'amguzor etdi,
Moli arzon bozor etdi?

Men-ku bulbul nolasidan dilim yongan,
Vatan – desam, ko'kayimda tilim yongan,
Ellik yildir senga eltar yo'lim yongan,
Umr meni attor etdi,
Mehringga xaridor etdi?

Shukrim, ketgum yuragimda bayram bilan,
Uzrim, ketgum kuydirgulik alam bilan,
Yoving – to'rda, sen poygakda qolgan Vatan,
Kim seni mahzun tor etdi,
Taqdiringni qimor etdi?

Rauf Parfi
(1943 – 2005)

O‘ZBEK TILI

Hayhot, toptaganda arab va mo‘g‘il,
Hayotingning zanjirli yili,
Boshdan ne kechirding, mardona o‘g‘il,
O‘zbek tili, o‘zbek tili.

Ulug‘ tarixingga qilaman xitob,
Navoiy she‘rining guli,
Kechmish zamonlarning tirik guvohi,
O‘zbek tili, o‘zbek tili.

Seni naqadarlik sevaman, ona,
Oh, yuragimning bulbuli
Bo‘lib sayragansan go‘dak chog‘imdan,
O‘zbek tili, o‘zbek tili.

ONA TILIM

1.

Abut-Turk tarixdan balki bir hikmat
Biroq sen borsan-ku Turon elinda.
Shoir, So‘z aytmakka sen shoshma faqat,
Ulug‘ Alisherning qutlug‘ tilinda.
Ul olis quyoshdir kuyinib yonar,
Olis xotirotlar o‘chmas falakda.

Haqdan, haqiqatdan, ko'ring, kim tonar?
Dunyoviy alamning tiyg'i yurakda.
Vatan deb atalgan beshik, onajon,
Men uchun yopilgan eshik, onajon,
Men sokin sollanib ilg'ab borarman.
Vatan deb atalgan tobut qo'ynida,
Chuvalgan bulutni qordek qorarman,
Ruhimning panjasi chaqmoq bo'ynida.

2.

Hech zot uza bilmas uzilgan jonni,
Haqiqatni uza bilmas hech qachon.
Elim, ona tilim, ruhimning qoni,
Bir imdod so'rayman sendan, onajon.
Chayonzor yo'lidir borar yo'llarim,
Tanim yonmakdadir ishqsiz ochunda,
Ko'klarga to'qinar so'ngak qo'llarim,
Oyoqlarim mening tuproq ichinda.
Barchaning boshida birdek beomon,
Manxus zamonlarning o'lik shamoli, –
Buzg'un yigirmanchi asr a'moli...
Mening ona tilim, munis, mehribon,
Sen Turkiy Dunyoning g'olib xayoli.
Seni yozajakman, tirilgan jahon.

3.

Ulug' Turkistonim, oltin dalalar,
Oftob sochqi sochar bosh uzra balqib,
U sening tilingda aytar allalar,
Qonim, ona tilim, oh, ona xalqim.
Navoiy baytiga o'xshaydi yo'llar,
Bu toshlar Hamzaning qotili, hayhot!

Nahotki umrbod o'rtasa o'ylar,
Umrbod zanjirband etsa xotirot?!
Zanjirbandman, ona tilim Ona So'zingga,
Kundayin so'larman, oydek to'larman,
Mil kabi tortarman Seni ko'zimga.
Men g'arib bandangman. Bir So'z tilarman,
Boshimni qo'yarman Sening izingga,
Qudsiya anfosin aytib o'larman.

CHO'LPON

«Shu ojiz holimga shoirmanmi men?»

Cho'lpon

1.

Ona tilim, Sen ruhimning qanoti,
Abut-Turk nafasi, Oltoy chechagi.
Xun davridan omon keldi G'iroting,
Qutlug' Enasoyning ezgu ertagi.
O'rxun bo'ylarida toshga aylanding,
Falakka sanchilding, Turon bo'lding Sen,
Mangulik safarga qachon shaylanding?
Qachon bu alamga – kuchga to'lding Sen?
Porloq osmoningda quzg'unlar uchdi.
E voh, yog'iyaring soldi yag'moni.
Yog'iyaring jigar – qoningni ichdi.
Jigar – qon jarangi tutdi jahonni.
Onasen. Kechirding. Qonidan kechding.
Biroq kechirmading sira yolg'onni.

2.

Dunyo oq emasdir, yo'q, qora bardosh.
Kuyib, yodimizdan kechganlar aytsin.

So'zlarida zahar, ko'zlarida tosh,
Tilidan, elidan kechganlar aytsin.
Tunlar bosib kelar dunyo hasrati,
Kunlar gizli tug'yon, bosib kelar she'r.
Nechuk qismat erur, shoir qismati?!
Tushlarimni buzar hazrat Alisher...
Yillar bahorimni uchirdi chalqib,
Muzlarga ko'churdi o'tluq yozimni.
U muhitda xas kabi qalqib –
Men o'z Yulduzimni, o'z Quyoshimni...
Yulduz sen, Quyosh sen, sen ona xalqim,
Sen uchun sindirdim sinmas sozimni.

3.

O, shoir qismati yarqiroq, gulgun,
Zavqlarga to'lar u, bir so'zni izlar.
Dunyoda hech bir kas bilmas, ne uchun
Ayricha kular u, ayricha bo'zlar.
Yo'lsizlik yo'ldoshi, toleyi nigun,
Hech qachon to'yarmi axir yovuzlar.
Bu – xalq dushmani deb tutsalar bir kun,
Baribir u xalqning nomidan so'zlar.
Boshida qora qish, oppoq bahorlar,
Yuragi yarim-u butun imoni,
Talatum olamni shivirlab chorlar.
Tani omonatdir, naqd erur joni.
Ko'krak qafasida lovullab porlar
Buyuk muhabbatning qonli nishoni.

YOLG'IZ SEN UXLAYSAN

Yolg'iz sen uxlaysan, yolg'izim, bolam,
Maysalar shivirlar, hayqiradi tog' .
Shovullar daryolar, dalalar uyg'oq,
Qasamga botirar tubi yo'q olam.
Umidning ko'zi ko'r, achchiqdir firoq,
Axir men alamman – chinqirar alam.
Bu g'olib turkuda bo'lmish edi jam,
Ona yurtim, elim, toptalgan tuproq.
Uyg'on, uyg'on, bolam, uyg'ongil, ey dil,
Uyg'ondan iborat uyg'otlik dunyo.
Inon, seni o'ylab ketmakdaman, bil.
Sengadir jon bolam, mushkulot, g'avg'o,
Uyg'on, uyg'on, deya ingraydi navo –
Senga bu Vatandir, senga turkiy til.

* * *

Men o'tkinchi, men faqat mehmon,
Dargohingda, ey turkiy tilim
Menga bir she'r kerak, ey mezbon,
Yozilmagan she'r erur dilim.
Aytgil, nechun bunchalar qiziq
Eski jahon, bu eski jahon?
Bir she'r kerak non kabi issiq,
Menga bir she'r kerak, ey mezbon.
Men g'aribman va sen beomon,
Sen Quyoshsan, men so'ngan chiroq.
Qiynamagil meni, onajon.
Sen abadiy, men lahza, biroq
Itoat et menga shul zamon
Yo aylagil telbani tuproq.

Omon Matjon
(1943 – 2020)

***

Sukunat tillardir
...Oqshomning yulduzli tillari,
Gullarning iltijo tillari,
Vulqonning im-iliq tillari,

Sukunat tillardir.
Tog'larimning og'ir tosh tili,
Ko'zning kiprik tili, yosh tili,
Butun samovotning bosh tili.

Sukunat tillardir.
Alangalar, cho'g'lar shu tilda so'ylar,
O'ylar, xotirotlar shu tilda so'ylar,
Unut bo'lgan zotlar shu tilda so'ylar...

Shu tilni o'ylagim keladi,
Shu tilda so'ylagim keladi.
Sukunat – shoirning so'zlari.

Ayta...
olmay...
ketgan...
so'zlari.

«SHALOLA» SHE'RIYAT KLUBINING QATNASHCHISIGA

Shoir bo'lmoqchiman, debsan xatingda,
She'riyat sirlarin o'rgating, debsan.
Sen go'yo chaqmoqqand tutib otingga,
Borsa qaytmas yo'lni ko'zlab turibsan.
Shoirlik kasb emas, minba'd, ukajon,
Shoirlik hikmatdir, hikmat, ukajon.

Esimda: oq tutlar ayni g'arq pishgan,
Yashil shoxlar aro terardik quvnab.
Shu payt qurtboqarlar kelib qolishgan,
Qo'lida bolta-yu chopqilar o'ynab.
Bargni obketdilar bog'lab, ukajon,
Lekin bizlar qoldik yig'lab, ukajon.
Insonlik – o'z haqqing tanish, ukajon,
Shoirlik – Haq deya yonish, ukajon...

O'shanda bolalik bir dam chekinib,
Ba'zimiz jim ko'nib, xafa ketgandik.
Lekin birlarimiz rosa so'kinib,
Ularga tosh ota chopa ketgandik.
Insonlik – o'z haqqin tanish, ukajon,
Shoirlik – Haq deya yonish, ukajon.

Sen erta bahorda tokka nazar sol:
Milt-milt yosh to'kar u gullashdan oldin,
Loygarchilik kunlar, qirg'iyak shamol,
Kelmasdan tiklashi darkor-da qaddin...
Shoirsan – shu tok deb kuysang, ukajon,
Shoirlik – shu yoshni tiysang, ukajon.

Umr garchi uzun, kechar bir onda,
Umr kamaladdir yer va ko'kka dol.
Ba'zi shoirlar bor – ko'ngli osmonda,
Hatto o'z bo'yicha pastlashi malol.
Sen ko'kdan izlama ma'ni, ukajon,
Avval o'z yeringni tani, ukajon.

Bugun yurt haqida o'y sursang agar,
Olamga bir qara: kim tanir bizni?
Paxtangdan tanisa yeringni bashar,
She'ringdan tanisin yuragimizni!
Qalbingni xalqqa et minbar, ukajon,
Jahon shunda seni tinglar, ukajon.

Ona til! U bizga ma'bad betimsol,
Har bir millat uchun o'z tili Ona!
Til – o'tmish, til–bugun, til – bu istiqbol,
Til – ona xalqingdan nurli nishona.
Ne bor «ona» degan so'zdek, ukajon,
O'zbeksan, o'zbek bo'l, o'zbek, ukajon.

Ha! Shoir qalbining xaritasida
So'z, tuyg'u, rang, imon erur bosh tomir.
Oroldek dengiz ham qurir, aslida,
Ayqirib oqmasa Amu bilan Sir.
Cho'qqilarga solsin larzon, ukajon,
Guvlab tursin ulug' ummon, ukajon.

O'tgan ustozlarda qismat yagona:
So'zdan nomdor ular, so'zdan xunbag'ir.
Qog'oz-ku bir ohdan uchgay to'lg'ana,
Unga muhrlangan haqiqat og'ir.
Yengili rizq bo'lmas bizga, ukajon,
Qanot ber eng yukdor so'zga, ukajon.

Sen magʻrur kamtar boʻl! Lekin bir chetda
Chekinib yashama yakka, xor, nolon.
Jahonda har nedan Adolat katta,
Lekin mitti qalbdir unga oshyon.
Koʻz tutar odamlar, xalqing, ukajon,
Bosh ustida boʻlsin qalbing, ukajon.

Sen doʻst boʻl, vaqtida fosh et Yagoni,
Ishqda Otellodan boʻlgʻin besh battar.
Asrab qolmoq uchun Moʻmin Mirzoni
Tutqaz Alisherning qoʻliga xanjar...
Shoirning yuragi dogʻli, ukajon,
Sen ham shu dard bilan ogʻri, ukajon.

Dolgʻalar goh tinib, shoirning qalbi
Afsonaviy koʻldek sukutda onlar –
Topilar, tosh otib toʻlqin chiqarib,
Tomosha qilishga havasmand jonlar.
Qoʻyni toshlilar koʻp, koʻpdir, ukajon,
Toʻlqin ur, chetga sur, choʻkdir, ukajon.

Bordi-yu, sendan hech chiqmasa shoir,
Zarur jihatlarining kam boʻlsa biri,
Oʻksima, tongda tur, tabiat sohir,
Qara, rangin sheʻrdir oʻzbekning yeri.
Shu yurtni bir umr sevsang, ukajon,
Haqiqiy shoir ham sensan, ukajon!

Abdulla Sher
(1943-yilda tugʻilgan)

NAVOIY SOGʻINCHI

Turkum

MUQADDIMA

Oʻt-u choʻqqa urib men oʻzni,
Mashhurlikni daʼvo qilmadim.
Shohlarga ham sotmadim soʻzni,
Bozorlarga parvo qilmadim.

Men Navoiy darvozasini
Tanidim-u, «Sim-sim!»ni aytdim:
Goʻzallikning andozasini
Chizib oldi oʻshanda baytim.

BIR SIQIM OSMON HAQIDA BALLADA

1

Tushimda gulladi tarixning bogʻi,
Rayhonlar boʻyiga chulgʻandi Hirot.
Darvoza ochilib ayni tong chogʻi,
Quyoshni koʻtarib kirib keldi ot.

Men ota kasbini sevgan boʻz oʻgʻlon,
Hirotning misgari, yosh ustazoda, –

Turardim shu tongda ko'rib, ko'p hayron,
Vaziri a'zamni o'tliq asnoda.

O'zni qo'lga olib, ta'zimda shu on
Nasihat so'radim zoti oliydan.
U menga tutqazdi bir siqim osmon
So'z aytmay she'riyat qil-u qolidan.

(Oh, qanday oltin tush, zarrin tomosha, –
Shu tushni ko'rmoqqa umrim zor edi!)
Ustoz nazar solib ufqlar osha,
Turkiston tomonga yuzlanib dedi:

«So'z, yerda o'ssa-da, osmon daraxti,
Olis yulduzlardan uning urug'i.
So'z – shoir zotining toji-yu taxti,
E'tiqod bayrog'i, imonning tug'i.

Qay shoir muqaddas so'zni xor qilsa
Yolg'onni haqiqat rangiga bo'yab,
Nafsini elidan ulug'roq bilsa –
Xor bo'lgay: tog'lar ham qololmas suyab!..»

Banogoh uyg'ondim. Lol qoldim boqib:
Kaftimda yulduzlar, qalamim cho'g'li!
Shu kundan tushimning ma'nisin chaqib,
Shoirlik qilaman men – misgar o'g'li.

Shu-shu, tumorimdir bir siqim osmon, –
Tiniqlik, poklikdan samoviy ibrat.
Shu-shu, so'zni terib mis tergansimon,
Navoiy mulkida qilaman xizmat.

2

Ashraqatdan boshlangan devon
O'xshab ketar cheksiz olamga.
Undagi yer, undagi osmon
Suyanadi buyuk qalamga.

Ul qalamning sehrli pati
Uchib tushmish jannatiy qushdan.
Qog'oz bilan qalam suhbat
Odamzodni uyg'otar tushdan.

Asrlarki, devondan porlab,
Yoritadi Ulug' So'z Sharqni.
So'nmas ovoz bizga der, chorlab:
«Angla, tun-u tongdagi farqni!»

Shohlar o'tdi, o'tar aysh surib,
Quyosh bilib toj gavharini.
Shoir esa oh tortar, ko'rib,
Ul muqaddas Nur javharini.

She'riyat deb atalgan ul Oh
To qiyomat sochadi ziyo:
Alisherbek kiygan bir kuloh
Mingta tojdan a'lodir, a'lo!

3

Navoiyning asarlaridan
Bo'y sochadi ilohiy, cho'ng gul.
Unga qo'ngan asalaridan
Qanot tilab uchadi ko'ngil.

Unda qushlar odamlar kabi
Soʻzlaydilar oʻzni unutib
Va qushlardek, odamlar labi
Kuylay boshlar soʻzni unutib.

Unda shohlar tarashlaydi tosh,
Togʻni kesib oʻtadi doston.
Tojdan chiqib, yuksalganda bosh
Oʻpib qoʻyar egilib osmon.

Unda falak oʻz tasbehini
Misra qilib oʻgiradi jim:
Gʻazaldagi xushboʻy behini
Islab yashar Hadichabegim.

Unda Hirot doim qushuyqu,
Samarqandni izlaydi tushdan.
Vatan degan qadimiy qaygʻu
Kuylab turar ming yillik ishqdan.

Ashraquatni koʻrasan unda,
Ilohiy nur ochar koʻzingni:
Anglaysanki, dunyoyi dunda
Tanimabsan hali oʻzingni.

4. Gʻazal

Soqiyo, may sun bu kech, bazm ichra jomi Jam ichay,
Mayda ashʻor jilvasi bor, men uni har dam ichay.

Ey mugʻanniy, bu kecha nay soʻzlarin tarjima et,
Eslayin moziy zamonni – koʻzlarimda nam, ichay.

Hofizo, sen kuylagil ustoz Navoiy baytini,
Intizordir tashna qalbim, zavqni xurram ichay.

Hargiz, ey, tark aylagil, zohid, u dunyo sharhini,
Qo'y, Navoiy ma'nisida o'zga bir olam ichay.

Chun ma'oniylar qiblasida «Xamsa»ni mehrob bilay,
Misrayi chashmi muqaddasdin to'yib zam-zam ichay.

5. Zanjirband sher

Zanjirband sher yengaman der.

Alisher Navoiy

Men bilmayman, bu ne jahd-jadal,
Bu qandayin aql yetmas sir:
Men tug'ilmay, besh asr avval,
Suvratimni chizmish Ulug' Pir.

Zanjirband sher, boq, yengaman der, –
Yirtilgudek jaranglar qog'oz.
Jaranglaydi zanjirlangan sher,
Jaranglaydi po'lat bir ovoz.

Zanjirband sher, boq, yengaman der, –
Yildan yilga ul zanjir tarang:
Besh asrki, men, Abdulla – sher!
Men qilaman zanjir bilan jang!

Besh asrki, suvratim mening
Na'ra tortib yashaydi bedor...
Tugamaydi muhlatim mening
Toki She'r bor, toki Zanjir bor!

6

Men Navoiy ozod qilgan qul,
She'r o'sadi qutlug' erkimdan.
Yuragimda yashaydi Bulbul,
Yuragimda Humo berkingan.

Jismim – gulxan, qalamim cho'g'dir,
O'zim – xato, so'zim – bexato.
Shoirlikda armonim yo'qdir:
Ashraquatga qildim iqtido.

7. Navoiy sog'inchi

1

Chorlasam deb: «Qaydasan Farhod?»
«Men borman!» – der Yosuman kampir;
Qizil gulning o'rnida, hayhot,
Chayqaladi bir tup qalampir:

Netay, Hirot olisdir bugun,
Olisdadir Navoiy bobo, –
Hududlarga qoqilib nigun,
Tarix yig'lar asrlar aro...

2

Uchoqlar kerakmas, bering G'irotni,
G'irotda uchayin izlab Hirottni.

Ammo na Hirot bor va na G'irotni bor! –
Allohim, peshonam muncha ekan tor:

Hirotim – yodimning olis ovozi,
G'irotim – baxshining yig'lagan sozi...

Farid Usmon
(1946-yilda tugʻilgan)

TILINGNI XORLAMA

Til oʻrgan, mayli, ammo oʻz tilingni xorlama,
Goʻzal oʻz gulzoringni hech qachon mozorlama.

Yor-yor aytib boʻlmaydi oʻzga tilda, anglagin,
Yor-yor bilsang beri kel, bilmasang «yor-yor»lama.

Ona tilim – jon tilim, onajonim allasi,
Ranjitma bu allani, behuda ozorlama.

Bagʻringga bos onangni, onajoning tilingni,
Bilib-bilmay onangni koʻksingdan «bor-bor»lama.

Qara u oʻzga tilda oʻz soʻzimiz yozigʻliq,
Til oʻrgan, mayli, ammo oʻz tilingni xorlama.

Mehring toʻldirib soʻzla, mehring toʻldirib yozgin,
Farid kabi tilingni ardoqla, hech xorlama.

Halima Hudoyberdiyeva
(1947 – 2018)

«ESKI O‘ZBEK TILI»GA YOZUV

Mening tig‘ tilgan tilim,
Mening kesilgan tilim,
Bahaybat to‘g‘on tushib,
Yo‘li to‘silgan tilim.
Qushning unut patiday
To‘kilgan unut jonim,
Kitoblarning qatida
Rangi-ro‘yi somonim.
«Eski o‘zbek tili»mas,
Dedilar eskirgan til,
Qo‘rqib chiqarmoqqa sas,
Sandiqlarga kirgan til.
Senda bodom isi bor,
Senda bobom isi bor,
Bolam na rus, na o‘zbek,
Arosat belgisi bor.
Besh yuz yillar avvalgi
Xatni men anglayman, bas,
Men bugun aytganimni
Bolam ba‘zan tushunmas.
Ko‘kragimda dod qotgan,
Yaqinlashar katta xavf,
O‘z tilini yo‘qotgan
Xalq bo‘lmasmi yerdan daf.

Oldga, safarbarlikka
Qanday yaraydi bolam,
Ortidagi jarlikka
Qanday qaraydi bolam.
Uni kim qilib qo'ydim,
Kim bo'ldi og'am-inim,
Tomir-tomirim kuydi,
Sindi bo'g'in-bo'g'inim.
Guli unut xalq bo'ldik,
Yo'li unut xalq bo'ldik,
Ommaviy gunglik sodir,
Tili unut xalq bo'ldik.
Umrimning shom, kechiga
Shu o'y sanchilib turib,
«Lug'otit-turk» ichiga
Yoshim tomchilab turib,
Dedim: – Tig' tilgan tilim,
Mening kesilgan tilim.

Anvar Obidjon

(1947 – 2020)

OTA O'GITI

Har bitta so'z – suvdek aziz,
Har bitta so'z – nondek uvol.
Til boyligin bog' deb bilsak,
Har bitta so'z – bitta nihol.

Biron so'zni isrof qilmoq
Bir ko'chatni yulmoqlikdir.
Bora-bora otameros –
Bog'ni xarob qilmoqlikdir.

Ey, bolam, yot yurtga borsang,
Ne atalur eling, derlar.
Qay millatning vakilisan,
Bormi ona tiling, derlar.

Shunda mening qutlug' tilim –
Navoiyning she'ri, degil.
Yurtim – Ulug'beg-u Bobur,
Amir Temur yeri, degil.

Ayt g'urur-la, Beruniylar,
Farg'oniylar ajdodim, deb.
Koshg'ariylar darsin tinglab,
O'tkirlangan savodim deb.

Maqtanma hech qimmat kiyim,
Oltinlar-u qasring bilan.
Faxr et doim qudratli yurt,
Boy til, nasab-nasling bilan.

Obro'yingni baland tutmoq,
Ey bolam, o'z qo'lingdadir.
Sening olamdagi narxing
Vatan, millat, tilingdadir.

Matnazar Abdulkhakim
(1948 – 2010)

SIRTQI SABOQ

*«Imlo xatolarim bo'lsa kechiring,
hozir parishonroqman...»*

Maktubdan

Men seni sevaman... o, qursin esim,
Nahotki «Men» – ega?.. «Sevaman» — kesim?..
Qoidaga mahkummiz buncha nega biz?
Muhabbat emasmi, axir, egamiz?
...Sen bo'lsang maktabda – mashaqqatdasan,
Ruhimda xavotir g'alayon boshlar.
Seni toliqtirib qo'ymadimikin
Har xil undalmalar, otlar, olmoshlar?
«Ni»ni emas, seni sevaman o'zim,
Diydoringga yetmoq umidim ming-ming,
Sening ko'zlaringni sog'indim, ko'zim,
Ko'zim yo'q ko'rishga turqini «ning»ning.
Yuragim kim, o'zi yuragim nima?
Yuragim zanjirband – zulfingga bog'liq.
Yuragim bo'm-bo'sh uy, fayzli qilmasang,
Ochmasang berk uydin, mahkam qulflog'liq.
Qulflar sinsinlar, kel, eshiklaring,
Uyiga o't tushsin kelishiklarning.
Qaratqichning o'zi sensiz qaratqich,
Sensiz tushumni men tush ko'ribmidim?!
Sen bo'lsang shu qadar kelishgansanki,
Muhabbatdan boshqa kelishiging yo'q...
Na bir darak gap bor maktublaringda,
Na bir ergash gap bor maktublaringda,

Faqat yurak gap bor maktublaringda,
Faqat tergash gap bor maktublaringda.
Ruhimga hech tinmas g'amdan ta'qiblar,
Maktublar ishq dardin mahzun iloji.
O'qir, konvert yirtib, xatim raqiblar,
Yurakni olgandek ko'ksimni ochib.
O, yuragim mening – maktab bolasi!
Tahlikaga tushmay, cho'kmay sevadi.
Yuragim indamay sevadi seni.
Quchoqlamay sevar, o'pmay sevadi.
Men sevmoq baxtiga ming dardda yetdim,
Biroq bu ne hikmat, biroq bu ne sir?
Lablarimda sensiz bo'salar yetim,
Lablaringda mensiz bo'salar yesir.
Sening yo'qlovingsiz hislar ham sag'ir,
Xohi gar ishonma, xohi gar ishon.
Meni unutmabsan, xayriyat, axir,
Maktublar bitibsan xotirparishon.
Biroq sendan xat yo'q kechadan beri,
Zor etding ko'zlarim – gadolaringni,
Meni sog'insayding sog'inganimdek
Jondan aziz imlo xatolaringni.
Baxt va kulfat bilan sevaman seni,
Sevaman zararlar va foydalarsiz.
Ko'zlarim yo'lingga termila berar
Hech qanday bir imlo qoidalarsiz.
Sen esa omon bo'l bosh kelishikda,
Sarviqad va qalamqosh kelishikda.
Maktublar bitaver, mayli, parishon,
Ta'na kelishikda, tosh kelishikda.
Sen faqat unutm, faqat unutm,
Ko'zlarim ko'p yomon sog'indi seni
Qayg'u kelishikda...
yosh...
kelishikda...

SAVDO

Abdulla Qodiriyni o'ylab

Vatanni sotaman. Olinglar,
Quyosh – tillo tanga, oy – chaqa.
Lekin... bular kamlik qiladi,
Bo'la bilmas hatto choychaqa.

Vatanni sotaman. Olinglar,
Sotaman hayqirib. Sotaman jo'shib.
Bahosini kelishsak bo'lgani,
Jonimni beraman Vatanga qo'shib.

Kengesboy Karimov
(1948-yilda tugʻilgan)

TURKIY TILIM

Nyu-Yorkda soʻzingni bilmaslar balki,
Londonda nazarga ilmaslar balki,
BMTda majlis qilmaslar balki,
Oʻzimning jonajon turkiy tilimsan.

Kultegin bobodan uqdim otingni,
Mahmud Koshgʻariydan koʻrdim xatingni,
«Qutadgʻu bilik»day muzofotingni
Yuksaltirgan mening turkiy tilimsan.

Naqadar qadimiy buyuk shajarang,
Serbutoq shoxingda qancha meva, rang,
Yulduzlar kabi moʻl shevang, iborang,
Sen osmon, sen dunyo, turkiy tilimsan.

Bir ota-onaning eti-tirnogʻi,
Oʻzbek, qozoq, qirgʻiz, turkman turpogʻi,
Azar, qoʻmiq, chechen, qoraqalpogʻi
Ona deb soʻzlagan turkiy tilimsan.

Suyib bolam deysan, mehribonimsan,
Mening tomirimsan, mening jonimsan,
Ona suti bilan kirgan qonimsan,
Onam, ona tilim, turkiy tilimsan.

Qoraqalpoq tilidan Rustam Musurmon tarjimasini

Omina Tojiboyeva
(1949-yilda tugʻilgan)

SHIRINKALOM

Kamalak rang ajib nur tarar,
Maftun dillar mahliyo qarar.
Oʻgʻil-qizlar bulbuldek sayrar
Shirinkalom oʻzbek tilida.

Shaloladan olib kuyini,
Yel eltadi gullar boʻyini,
Sheʼr qilmoqda shoir oʻyini
Shirin kalom oʻzbek tilida.

Qarshilaydi mehribon koʻzlar,
Injudayin samimiy soʻzlar,
Oʻzgani ham aylagay oʻzlar
Shirinkalom oʻzbek tilida.

Avlodlarga meros bu tilim,
Unga xosdir tafakkur, bilim,
Fasohat-u hikmatlar lim-lim
Shirinkalom oʻzbek tilida.

Shavkat Rahmon
(1950 – 1996)

BATTOL ORZUSI

Xalaqit beradi
hamisha bu vaqt,
bemalol ishlashga qo‘ymas bizlarni.
Qancha cho‘lponlarni otuvdik paq-paq,
zo‘rg‘a yashirgandik qonli izlarni...
Ammo vaqt ochvordi...
biz gumdon qilgan
hozircha... o‘ttiz-qirq milyonta murda
sodda – go‘l xalqlarga ji-i-nday teshilgan
kalla chanoqlarin ko‘rsatib turar.
Xo‘sh, muncha vahima...
axir siyosat
vaqti-vaqti bilan qon talab qilar,
axir hurfikrlik degan riyozat
har qanday davlatni yiqita bilar.
Insonparvarlikdan qaytganimiz yo‘q,
haliyam toshlarni kesar boltamiz.
Agar kerak bo‘lsa,
o‘qlarimiz ko‘p,
hammani bir boshdan paq-paq otamiz.
Cho‘lpon-po‘lpon deysiz,
ishimiz katta,
tarixga sig‘masdan turar o‘jarlar,
jaholat bosgan to‘rt asrni hatlab
Boburni oluvdik endi mo‘ljalga.

Ammo sal kechikdik...
chala qoldi ish,
vaqt ham mudrab qolar – hali ko‘ramiz,
Navoiy mulla bor, tag‘in Yassaviy,
narida Koshg‘ariy,
bor-ku To‘maris...

BAXT SO‘ZI

Baxtiyorman degan birgina so‘zni
aytish uchun kerak qancha kuch-chidam,
garchi baxt so‘zlarning eng yoqimligi,
garchi tursa hamki tilning uchida.
Og‘ir botmasmikin
bu so‘z kimgadir,
tegib ketmasmikin oh-vohlariga,
qandoq bardosh berib yashayman keyin
baxtsiz kimsalarning nigohlariga.
Avvalo bu so‘zni o‘zgalar aytsin,
aytsinlar ko‘zlari sevinchga to‘lib,
elning baxti uchun umrini tikkan
shoirilar aytmasin birinchi bo‘lib.
Bu so‘zni bir umr aytmay yashadim,
har shodlik kelganda yurdim sekinroq.
G‘am so‘zin elimdan avvalroq aytdim,
baxt so‘zin aytaman,
eldan keyinroq.

SHOIRLAR XIYOBONIDA

Har mahin laylida
jonlanar haykal,
jon kirar Navoiy hazratlariga.
Tonggacha dunyoni aylanib qaytar,
Bezib haykallarning hasratlaridan.
Ayniqsa,
bahorni xo‘p ko‘rar hazrat,
jannatday shaharning harir shablari,
bulduruq shu‘lalar yoshartgan ravza
ancha ravshan qilar nozik ta‘blarin.
Istaklar
shabiston qavatlarida
ishq-u noz mayidan bo‘lganda luchchak,
xo‘bro‘ylar zulumot valatlariga
bargak lablarida tutganda muchchi,
hazrat dunyo kezar,
ko‘hsor-u yovar
mazgildan o‘tarkan bamisli sharpa,
go‘yoki tagida chaqmoq takovar,
bir kech Hirot jonib,
bir kecha – Mashhad.
Doim tinglab qaytar,
Chiqar-u taxtga
tinglar haykallarning hasratlarini.
Yuragi ezilar bo‘lganCHA karaxt –
oyog‘i yo‘q edi pastdagilarning...
Ammo osmon yiroq,
zamin qattiq-da
tag‘in andomiga qaytar tolg‘inlik.
Tag‘in xayol surar turganCHA tikka,
hazratni qiynaydi hamon yolg‘izlik.

Usmon Azim
(1950-yilda tugʻilgan)

X ASR. SAROY SHOIRI HAQIDA AFSONA

Tomogʻimda
soʻyilgan soʻzlar
xirillar.

Qoʻrquv ikkalamiz
soʻzlarni soʻyish bilan
shugʻullanamiz
betinim.

Malikaning esa
chiroyli koʻringisi kelar,
unga «xunuksan» deb
boʻladimi?

Qoʻrquv boʻgʻzimga pichoq qadagan.

– Men chiroylimanmi? – deydi malika.

Husni haqida
uzun-uzun
satrlar toʻqiyman
Aruz vaznida.

– Rostini ayt, – deydi malika.

Oy-u yulduzli o‘xshatishlar
zo‘riqib sochilar
she‘rimga...

U tasqara
bir mis tanga tashlaydi menga.

Halloslab saroydan chiqaman.
«Xudoga shukur,
bola-chaqam ochdan o‘lmaydi bugun.
Bir parcha non bor.
Minnatli non!..
La‘nati...»

O‘n asrdan so‘ng
she‘rlarimni o‘qiysiz
hayajondan
hapriqib.

Yolg‘ondan
juda dahshatli
eshitilar –
so‘yilgan so‘zlarning
xirillashi...

* * *

Kuz – Navoiy devoni. Bedor
O‘qi. Ho‘ngra – qiynasa dardlar.
Qator-qator kuzgi daraxtlar
Daho yozgan fojia baytlar.

Dil taqdirdan qaytishga moyil –
Xazon bo‘ldim! – (qo‘llagin, nabi!)
Kezinaman bog‘da Navoiy
Topolmagan yolg‘iz so‘z kabi...

*Yo'ldosh Es
(1950-yilda tug'ilg*

* * *

Ijarada yashayotgan yosh,
Yurtdosh
Shoirilar, sizga achinaman.

Zax hidida qon rangi,
Ey so'zlarning jarangi,
Ona so'zlarim, sizga achinaman.

Tillari o'layotganlar,
Dillari to'nayotganlar.
Buni ko'rib-ko'rmayotgan rahbarlar,
Buni bilib-bilmayotgan sarvarlar,
Sizga achinaman.

Ey siz
Haqsizlikni ko'rib,
Tomirimda sokin oqayotgan qonlarim,
Sizga achinaman.

Abdusaid Ko'chimov
(1951-yilda tug'ilgan)

***

So'zni otib o'ldirolmaysiz,
Ammo otib o'ldiradi u.
So'zni yoqib kul qilolmaysiz.
Ammo yoqib, kul qiladi u.
Dorga osib bo'lmaydi so'zni.
Dorga osar, ammo u sizni...

HAR DOIM YAXSHI SO'Z AXTARIB YASHA

Har doim yaxshi so'z axtarib yasha,
Rayhonlar gullasin har bir so'zingdan.
Do'stlarning yo'liga maysaday to'sha,
Chechaklar erkalab quvsin izingdan.

So'zlaring loladay to'ldirsin dashtni,
Qumrilar, bulbullar sho'x kuylar chalsin.
Yulduzlar yog'duni, chaqmoq otashni,
Quyosh haroratni so'zingdan olsin.

So'zlaring sabodek sochlarin o'ynab,
Suysin, erkalasin shaddod qizlarni.
Sevgiga to'ldirsin buloqdek qaynab,
Oshiq yuraklarni – shaydo ko'zlarni.

Tog'larday yelkadosh, bog'larday sirdosh,
Daryoday qon bo'lsin so'zingga so'zing.
Aldoqchi so'zlarga aslo egma bosh,
Ulton bo'l, sulton bo'l o'zingga o'zing.

Bahor yomg'iriday, qishning qoriday,
Olamni yayratsin qaymoq so'zlaring.
Baayni murodbaxsh ertakdagi nay,
Tillarni sayratsin qaynoq so'zlaring.

Do'stlarni kuldiring, yovni o'ldiring,
O'ldiring g'alamis iboralarni.
Jahonni muattar nurga to'ldiring,
Quvonchga to'ldiring shalolalarni –
Har doim yaxshi so'z axtarib yasha.

Sharifa Salimova
(1951-yilda tugʻilgan)

ONAJON TILIM

Onam, onajonim allasi oʻzing,
Tilim tilsimi-yu yallasi oʻzing.
Ulkan togʻ yashirgan tillo sen oʻzing
Mening oʻzbek tilim, onajon tilim.

Toʻlin oy ishvasin tarjimoni sen,
Men faqir bir qulning xonumoni sen.
Turkiy degan xalqning toza qoni sen
Mening oʻzbek tilim, onajon tilim.

Sensiz men nimaman, sensiz men kimman,
Sensiz men boʻshliqman, sensiz men jimman.
Sensiz men oyoqlar ostida chimman,
Mening oʻzbek tilim, onajon tilim.

Tuproq shivirini qoʻshgan jonimga,
Lavhul buzrugimsan ustixonimda,
Jonbaxsh havodirsan oqqan qonimda,
Mening oʻzbek tilim, onajon tilim.

Gʻanim qasddan payhon qilgan chamanim,
Ogʻzini suvligʻi yirtgan samanim,
Kimlarga yaxshi-yu, kimga yomonim,
Mening oʻzbek tilim, onajon tilim.

Umr deganlari suvdayin oqdi,
Kim chakkangga rayhon, kim tikon taqdi,
Lek daryolar yana ko'ksingga oqdi,
Mening ona tilim, onajon tilim.

Bu kuygan dilimning yaralari ko'p,
Cho'lpon-u Fitratdek saralari ko'p,
Tilim deb qismati qarolari ko'p,
Mening ona tilim, onajon tilim.

Hazrat Navoiydek soyaboni bor,
U mangu bag'ringda bo'y cho'zgan chinor,
Ming bulbul tiliga sayrab yotgan tor,
Mening ona tilim, onajon tilim.

Qorako'z bolamga o'zing enaga,
O'zing darg'adirsan turkiy kemaga,
Sensiz shoirligim arzir nimaga,
Mening ona tilim, onajon tilim.

Tarixim, taqdirim, oy oqqan buloq,
Chuchuk til go'dagim, tillashgan inoq,
Xohla tumor bo'lay, xohla ko'zmunchoq,
Mening ona tilim, onajon tilim.

Sa'dulla Hakim

(1951 - 2020)

ONA TILIM

Do'stga do'st-u dugona tilim,
Begonaga begona tilim.
Beshigimda yagona tilim,
Ona tilim.

«...Lug'otit turk», «Qutadg'u bilig»,
O'zbekimni o'stirgan ilik,
Odamiyga odamgarchilik,
Ona tilim.

Qizlaridek iffatli tilim,
Qardoshiga izzatli tilim,
Tilim – tilim va ilhaq tilim,
Ona tilim.

Ulus tilim, elat, xalq tilim,
Ulug' tilim, abad haq tilim.
Navoiyga zor, ilhaq tilim,
Ona tilim.

Ota bo'lib otlangan tilim,
Ona bo'lib shodlangan tilim,
Bola bo'lib yodlangan tilim,
Ona tilim.

Boshimda bosh bor ekan, borsan,
Ko'zimda yosh bor ekan, borsan,
Toki quyosh bor ekan, borsan,
Ona tilim!

Shukur Q
(1951-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Qasida

Yuragimning qoshida
Sayrab turgan bulbulim,
Sensiz ochilmas gulim
Ruhiyat boʻstonimda,
Ona tilim, jon tilim.
Qadim ajdod qonida
Seni tanidi dunyo,
Insoniyat tongida
Berding qalbdan aks sado.
Suvrat boʻlib chekilding
Gʻorlar ichra birma-bir:
«Ona qoʻshuv bola», sevmuq bu,
«Yurak qoʻshuv yoy oʻqi» – sabr.
Ashshuriy, bobil, okkad
Taraqiyoti bir yon,
Bir yon boʻldi quyoshli –
Oʻlka quchgan sharaf-shon.
Maʼnaviyat ufqida
Noming mangu aylandi.
Shumerlar mixxatiga
Ohanglaring joylandi.
Tosh deganni kim-kimlar
Tepib oʻtmagan befarq,
Lekin sen bois uni
Boshga koʻtardi bashar.

Shukur Qurbon
(1951-yilda tug'ilgan)

ONA TILIM

Qasida

Yuragimning qoshida
Sayrab turgan bulbulim,
Sensiz ochilmas gulim
Ruhiyat bo'stonimda,
Ona tilim, jon tilim.
Qadim ajdod qonida
Seni tanidi dunyo,
Insoniyat tongida
Berding qalbdan aks sado.
Suvrat bo'lib chekilding
G'orlar ichra birma-bir:
«Ona qo'shuv bola», sevmoq bu,
«Yurak qo'shuv yoy o'qi» – sabr.
Ashshuriy, bobil, okkad
Taraqqiyoti bir yon,
Bir yon bo'ldi quyoshli –
O'lka quchgan sharaf-shon.
Ma'naviyat ufqida
Noming mangu aylandi.
Shumerlar mixxatiga
Ohanglaring joylandi.
Tosh deganni kim-kimlar
Tepib o'tmagan befarq,
Lekin sen bois uni
Boshga ko'tardi bashar.

Misli ong dengizida
Zarrin mavj bo'lib qalqding.
Buyuk «O'rxun-Enasoy
Yozuvlari»da balqding.
Shakl misli libosdir,
O'zgarar o'tib zamon.
Ayniqsa, bosqinchi yov
Bo'lsa boshda hukmron.
Ayniqsa, u bor yerda
So'zlashsang o'z tilingda,
Bilmay xunob bo'lsa u
Ne borligin dilingda.
Zo'rlab-da o'z yozug'in
Peshonangga o'yar u,
Yot tilda chuldiratib
Tomoshangni ko'rar u.
Biroq mazmun-mohiyat
Hokim erur shaklga.
Arab imlosi bo'yin
Egdi turkiy aqlga.
Navoiyday farzanding
Dunyoga keldi shu kez.
Seni deb sarg'ardi u,
Qon tupurdi erta-kech.
Parvoz etib nazm aro,
Osmonlarga urding bosh,
Lekin tuproqni qo'msab,
Pinhona to'karding yosh.
Ta'zimda bo'y-bastingga
Yetmish olam bosh egdi.
Go'zal «Boburnoma»da
Oyog'ing yerga tegdi.

Yer dardlari shu ondan
Seniki bo'ldi butkul,
Falakdan baxt so'radi
Mashrab – isyonkor o'g'il.
Yana shoir zarur bo'ldi
Sening so'z minbaringga,
Ona tilim, chiqdi shoir
Turdi, yarab koringga.
Muqimlikni ko'rding yillab,
Yig'lab yurding furqatda.
Ko'plar seni unutdi
Davomli bu kulfatda.
Tumtaroq xonliklardan
Turfa jaholat qoldi.
Kim necha yillar yanglish
Xalqim omi sanaldi.
Kim aytar «bu g'alvirdan
Oson o'tdi vatanim».
Men aytarman, «ne baxtki,
Omon o'tdi Vatanim».
Bois – har so'zing uni
Kelajakka chorlardi.
She'riyat osmoningda
Cho'lponlaring porlardi.
Yangrarding avj pardada
Yana-da hur, yana sha'n.
Lekin odat boqdilar
Senga ham hasad bilan:
Bir burchakda to'planib
Til bilmas uch-to'rt g'alcha,
Farzandlaring boshiga
Musibat soldi qancha.

Kitob ko'targan kimsa
Tahlikali ko'rindi,
Nonday aziz bitiklar
Yerga pinhon ko'mildi.
Asil shoirlaringni
Xalq dushmani dedilar,
Qarg'adilar, so'kdilar,
Bir-bir boshin yedilar.
Shoirni o'ldiralar,
O'ldirib bo'lmas so'zni.
Sen tirik qolding yana,
Xalqimning ko'rar ko'zi.
Ne tong, Mustaqillikning
Shamollari esib sha'n,
Olding davlat maqomin
Qancha til aro rasman.
Peshonangga taqdirning
Saodati yozilgan.
Bugun senda Qur'oni
Karim, hadis bosilgan.
Men ham ulug'ligingga
Orqa qilgan qalamkash.
Senda qanday kuyladim,
Elga havola yakkash.
Tasodif ko'p dunyoda,
Shoir bo'lsam-da bir kun –
Hikmating men uchun, bu
Muruvating men uchun.
Bo'lolmasam, ayb menda,
Sevolmabman seni, oh.
Har ikki holatda ham
Senga sodiqman biroq,
Ona tilim, jon tilim.

Zero, men senikiman,
Sen tuygan zavqnikiman,
Sen kuygan qayg'uniki,
Ona tilim, jon tilim.
Sen mangusan, baqosan,
Men esam – o'tkinchi zot.
Sen hamisha bahorsan,
Men – lahzalik xotiro.
Ona tilim, jon tilim.
Sensiz men so'ladirman,
Devona bo'ladirman.
Tuqqanimga yetti yot
Begona bo'ladirman,
Ona tilim, jon tilim –
Yuragimning qoshida
Sayrab turgan bulbulim.

NAVOIYNI ANGLASH

Tarix, degani bu – jang-jadal emas,
So'zdir u , so'zlarda aks etgan ma'no.
Balki turkiyni ham birov til demas,
Navoiy nazmidan tuymasa navo.

Uyg'oq shuur bilan xayolga tolsak,
Navoiy va iymon – egiz tushuncha.
Shoirda biz qancha yaqin borolsak,
Xudoga yaqinlab borurmiz shuncha.

El g'amin o'ylagan baribir o'lmas,
Uni kutar doim taqdir alomat.
Bu teran nolalar hech qachon so'lmas,
Ko'ngilni avaylab-asrar salomat.

«Ey, Navoiy», deya chorlar o‘zini
Muhabbat yo‘liga, mehr yo‘liga.
«Ey, Navoiy» – jahon ochar ko‘zini,
Tilla tushgan kabi gadoy qo‘liga.

«Ey, Navoiy» – quyosh tushar samodan,
Ketar poy-piyoda ufqlar oralab.
Yurak entikadi toza havodan,
Metin dardlarini tilka-poralab.

Avlod-avlodlarga hamisha yor u,
Turli xalqlar aro raso qaddimiz.
«So‘zimni eshit» – deb bizlarga zor u,
«Biz ham zor» – deyishga bormi haddimiz?

Hurshid Davron
(1952-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Kelib ketdi necha dunyolar,
Kuldi hayot, yigʻladi oʻlim.
Sen deb qurbon boʻldi bobolar,
Ular ketdi, sen qolding, tilim.

Belanchaging uzra Koshgʻariy
Kuylab oʻtdi qadim navoni
Va navqiron yaproqlaringga
Dil qonini berdi Navoiy.

Samarqanddan Bobur ketarkan,
Dilda boʻgʻib hasrat sasini,
Olib ketdi ona yurtidan,
Turkiy tilim, birgina seni.

Mashrabmas, sen osilding dorga,
Nodiramas, sensan soʻyilgan,
Hoziqningmas, sening, ey, tilim,
Boshing ayru, koʻzing oʻyilgan.

Ammo dushman oʻldirgan botir
Tirilgandek yana qasosga,
Mangu borsan va mangu qodir
Toʻldirmoqqa yerni ovozga.

Vatan uchun baxsh etib jonni,
Kechib olov, kirib daryoga,
Farzandlaring to'kkan har qonni
Shimirding sen o'xshab giyohga.

Ona tilim, omon bo'l mangu,
Sen borsan-ki men ham o'lmayman,
Tildan qolsam, seni Oybekday
Men ko'zlarim bilan so'ylayman.

KOSHG'ARIY

1

Olis-olislarda, ko'k yorug'ida
Tovlangan adirda surgancha xayol,
Osmon-u zaminning oralig'ida
Chol turar – soqolin qo'mitar shamol.

U daftarning oppoq varag'i kabi
Moviyrang samoni tekislab, shaylab,
Qalamni olovga botirib olib,
«Quyosh» degan so'zni bitar avaylab.

Shunda daryolarda to'lib suv oqar,
Qirlarga tomchilar gullar quyoshdan.
Ufqlarga qarab chopar so'qmoqlar,
Maysalar sakrashib o'tadi toshdan.

2

Olis-olislarda, yillar qa'rida
So'zlarni uyg'otar o'ychan ko'zli chol.
Quyoshning tafti bor yurak qo'rida,
So'zlarning changidan oqargan soqol.

Chol bilar, ona til – xalqning yuragi,
Xalq o‘lmas – so‘zini o‘ldirolmasang.
Ona tilda jodir xalqning tilagi,
Har so‘zida yashar qadimiy ohang.

Xira ko‘zin uzmay oppoq varaqdan
Bitarkan eng oddiy ulug‘ so‘zlarni,
U so‘zlarni emas, zabun bo‘lmoqdan
Aslida qutqarib qoldi bizlarni...

«DEVONU LUG‘OTIT-TURK» OHANGLARI

1

Ketaman «Devonu lug‘otit-turk»ka,
Hasratim, quvonchim olib ketaman.
Moziyni bugunga, zaminni ko‘kka,
Qalbimni «Devonu lug‘otit-turk»ka
Ulay deb ketaman, bir kun yetaman.

Qoyalarga chiqib qushdek boqaman,
Ko‘kshin yaproqlarda nurdek oqaman.
Qora ko‘k chodirin so‘z bilan tilib,
Mangraygan chaqmoqni olaman yulib,
Ko‘ksimga tilmochdek una taqaman.

Qop-qora tun chiqib kelar botordan,
Qip-qizil kun chiqib kelar tug‘ordan.
Ularga basma-bas yelib boraman,
Boychechaklar chanqab chiqar qoshimga,
Tomirimni yorib, qonim beraman.

Arko‘zlardan hatlab, soylarni ichib,
Yatika shu‘lasin bolamdek quchib,
O‘tloqlar qo‘ynini ohudek kechib
Yetaman – eshikni asta chertaman,
Koshg‘ariy chiqadi eshikni ochib.

U aytmas: – Shayton, – deb, u aytar: – Bayot.
U aytmas: – O‘lim, – deb, u aytar: – Hayot.
U aytmas: – Kecham, – deb, u aytar: – Ertam.
U aytmas: – Bugunim. Aytar: – Budunim.
– Xayr! – demas. – Salom, – der, – salom, nabiram!

2

«Devonu lug‘otit-turk»da quyosh sochar nur,
Ko‘kshin yaproqlarda yangraydi bahor.
Tumanlar siljiydi misli oq uyur,
Barchin bulutlar-u o‘tloqlar bedor.

«Devonu lug‘otit-turk»da sayrar sandovuch,
Totlig‘ qo‘shiqalarin aytar sunduloch.
Qarg‘iloch aylanur, qimiz to‘la mesh
Shivirlar: – Sog‘inchni so‘qmoqlarga soch!

«Devonu lug‘otit-turk»da oqarar tunlar,
Yabkinlar qo‘ynida yelar qulunlar.
Yam-yashil o‘tlarni qo‘mitib shamol,
Yomg‘ir taqib ketgan durlarni yular.

«Devonu lug‘otit-turk»da ochun yorug‘dir,
Yo‘llar xo‘b uzundir, yulduzlar yirik.
Yetmoqlik – gumondir, ketmaklik – zarur,
Yuraklar – dolg‘ali, orzular tirik.

***

Yuki og'ir to'ruva bordir yelkamda –
Yo'l yurib, suv kechib, tog'-u tosh oshib
Qishloqlarga kirib boraman,
Yo'lda
Uchragan darvoza zulfin uraman.
So'z so'rayman, «So'z bormi?» deyman,
Ba'zan bolalar,
Ko'zlari qop-qora bolalar
Yugurib ichkariga kirib ketishar,
So'ng chiqarib berishar ushoqqina so'zni –
Ranjimayman,
To'rvamga solaman...

Yana yo'lga tushib, yo'lda uchragan
Eshiklar zulfini qattiq qoqaman,
Eshik ochganlarga qo'rqib boqaman,
So'z so'rayman, «So'z bormi?» deyman.
Ba'zan: «So'zni so'rab nima qilasan?
Pul so'ragin, to'rvangni to'ldiraylik», deb
Xaxolab kulishar, masxaralashar,
Aslida ular meni emas,
so'zni masxaralashar...

Ba'zilar tirqishdan, tirqishdan mo'ralashar,
«Bu tilanchi nega so'z so'raydi?
Bu juda shubhali», – deyishar,
Har ehtimolga ko'ra kaltaklashar –
Ranjimayman,
Burnimdan oqayotgan,
Yorilgan labimdan oqayotgan
Qonni artib yo'lga tushaman.
Yo'limda uchragan eshik zulfini

Ikki-uch bor qattiq qoqaman,
So'z so'rayman, «So'z bormi?» deyman.

Ba'zan endigina tug'ilgan chaqaloqning
So'zini chiqarib berishar,
Shunda
Dunyoga sig'masdan xursand bo'laman.
Chaqaloq so'zga hayratlanib boqaman,
Go'yo oy nurida guldek oqaman...
So'zlarni rayhonday hidlayman,
So'zlarning shivirin tinglayman
Va birdan angalayman, birdan angalayman:
Yuragim bepoyonlashar bu ohanglardan,
Yuragim tiniqlashar bu sha'n ranglardan!

...Qoq tun menga qayda yetib olsa,
O'sha yerda birga tonggacha uxlayman
To'rvamdagi so'zlar bilan.
Ularni quchoqlab yotaman,
Shundoq biqinimdan, to'rvam yirtig'idan
Boshini chiqarib
So'zlar maysalar bilan gaplasha boshlar,
So'zlar yulduzlar bilan gaplasha boshlar.
Ba'zan yarim tunda uyg'onib, qarasam,
So'zlar oppoq tulporlarga aylanib
O'tlab yurgan bo'lar tevaragimda...

Ba'zan yo'qotib qo'ygan so'zni izlab
Toshlarni ko'chirib, ko'rib qolaman –
Boychechakni quchoqlab yotgan bo'lar so'z.
So'zlarni bag'rimga bosaman,
Gul hidi qoladi dimog'larimda,
So'zlar yuragimdagi qorlarni teshib

So'ng uchqur otiga qamchi urar sho'x,
Yulduzni qulatar ko'kka uchgan o'q.

Bola tilsiz ona yonida omon,
Dushman yelib borar qichqirib shodmon.

Qichqirar: «Hech qachon endi bu bola
Boshida onasi aytolmas alla.

Hech qachon ocholmas ona dilini
Va go'dak unutar ona tilini».

Tilin unutmagan qo'rqmaydi dushman,
Tilin unutmaganing farqi yo'q toshdan.

Ammo dushman bilmas: bor ekan Vatan,
Bu daryo, bu dala, bu tog' bor ekan,

Ona tili aslo bo'lmagay unut,
Agar ishonmasang, qulog'ingni tut:

Onaning qayg'uga to'lgan ko'zlari –
Ona tilining eng buyuk so'zlari.

Tingla, bog'da daraxt shu tilda gullar,
Dashtda bo'rilar shu tilda uvillar.

Yalpizlar, buloqlar, ko'kda yulduzlar
Bola bilan ona tilida so'zlar...

Otasining qoni, vayron qal'alar
Tunlari bolani kelib allalar...

Mahmud Toir
(1952-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Qadrim soʻraganda qayrogʻim, tilim,
Yorning taʼrifida qaymogʻim, tilim,
Yovning yuragiga titroqlar solgan,
Alpomish belida belbogʻim tilim.

Yassaviy baytida tumorim, tilim,
Navoiy nazmida sen orim, tilim,
Kumushning vasfida betakror malak,
Qodiriydan qolgan yodgorim, tilim.

Onam allasida bayotim manim,
Bolam ogʻzidagi novvotim manim,
Oq-sariq ilonlar boʻynidan boʻqqan,
Tanglayda tosh qotgan faryodim manim.

Toshlar toʻfonida bagʻri tilimsan,
Koʻksin changallagan qonli qoʻlimsan,
Oyga almashmasman, kunga bermasman,
Choʻlpon yuragida ungan gulimsan.

Koʻzlarning gavhari, koʻngil oynasi,
Izhor iffatidir yorning ginasi.
Mashrab qalamida devona tilim,
Tinglagan, entikkan ishq ashulasi.

Jismimda demangiz, jonimda tilim,
Yetmish ikki tomir-qonimda tilim,
O'g'limga ham mening jonimdan o'tgan,
Qizimga qatralab qonimdan o'tgan.

Qadrin so'rasangiz qarog'im tilim,
Ko'ngil osmonida chaqmog'im tilim,
Nonidek totli-yu, choyidek issiq,
O'zbek ko'ksidagi bulog'im tilim.

Dilbar Haydarova
(1952-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Oʻtgan buyuk ajdodlar ruhida toʻlgʻanasan,
Urugʻi, elati koʻp, xalq bilan uygʻonasan.
Bolamning, nabiramning tilidagi onasan,
Ona tilim, jon tilim, men uchun yagonasan.

Amudaryo, Sirdaryo boʻylarida makoning,
Ammo yetti iqlimda bir xilda jaranglaysan.
Toleyimga bitilgan Simurgʻday oʻchmas shonim,
Har qayda yoʻl xarita boʻlib yoʻlga boshlaysan.

Ona soʻzin anglatgan, Vatanday mehrigiyo,
Ona tuproq qatidan gul boʻlib ochilding yo?
Ishq seliday dunyoga dur boʻlib sochilding yo,
Jonimga jonsan tilim, yuragimdagi ziyo!

Qulogʻimda hamisha jaranglagan torsan sen,
Yetmish ikki urugʻim tilidagi bolsan sen,
Vatan soʻzin aytganda, koʻngildagi orsan sen,
Ota-onadan meʼros avlodlarga yorsan sen!

Ozodlik, tenglik soʻzin tilimdagi totisan,
Sen – onasan, sen – nonsan, sen Vatanning otisan,
Navoiy, Bobur, Mashrab, Usmonning bayotisan,
Ona tilim deganning tilidagi totisan!

Hech qachon ayirmasin tirnogʻimiz shu etdan,
Bu bizning tilimizdir, asrang olovdan, oʻtdan.
Yerdan oyoq uzilib, parvoz etsak Gʻirkoʻkda,
Axir tildan ajragan bir kun ajrar millatdan!

Jahongir Ismoilov
(1952-yilda tugʻilgan)

MILLAT TIMSOLI

Doʻstim, atak-chechak bolakay avval,
Hijjalab soʻzlashni oʻrganishi rost.
Ilk bor qoʻlga kitob olgani mahal,
Til bilgani bois qoʻyadi ixlos.

Yoki hech kim ilk bor ochib daftarni,
Til bilmasa ravon yozib ketmagan.
Zakiy qaysi zot bor ayting-chi, qani,
Tilning qudratini idrok etmagan?!

Bashariyat paydo boʻlgandan beri,
Oliy haqiqat bor barchaga ayon.
Har millat tilining qudrati, sehri,
Boyligi, mazmuni soʻzda namoyon.

Jamiki yuksaklik boshlanar yerdan,
Garchi ilgʻayvermas koʻz adogʻini.
Soʻz mulkin sultoni mir Alisher ham,
Avval puxta olgan soʻz sabogʻini.

Mustahkam poydevor bois aslida,
Qad rostlab turganday obida, bino.
Ilmin tilda bayon etmaganida,
Chaqnab chiqarmidi Beruniy, Sino?!

Kamsitmasman o'zga tillarni aslo,
Va lekin kam erur do'stim, hoynahoy;
O'zbek so'zimizday ma'nan serjilo,
Ifodada o'zbek tilimizday boy.

Inkor qilib bo'lmas bir haqiqatni
Tan olmoq, e'tirof etmoqlik joiz.
Ona tilim deya qadrlangani,
Til millat timsoli ekani bois.

Kamol topgan sari navqiron avlod,
Kengayib boradi idrok, shuuri.
U balki samoda quradi hayot,
Balki qolmas dardning bedavo turi.

Buloqlar ko'p erur bugun ko'zi berk,
Erta ochilar, vaqt o'tib bormoqda.
Hozirda ham qancha Alisher, Sino,
Beruniylar tildan saboq olmoqda.

Vatanim dunyoga tutgan yorug' yuz,
Ko'p millatli xalqmiz dili bir, ahil.
Buyuk ajdodlarning azmiga voris,
Qancha zamondoshlar chiqmoqda dadil.

Bizga Haqdan nasib o'zbekcha o'ylab,
O'zbekchada burro gapirish baxti.
So'zlashgan, yozganda g'urur tuyar qalb,
Jon-u non, shon qadar, quyoshday tafti.

Umida Abduazimova
(1953-yilda tugʻilgan)

OʻZBEK TILI

Oʻzbek tili mening uchun asosiy til,
Bugun, erta-indin, kecha... huvv, moziy til.
Oʻzin hurmat etar odam oʻzin bilar,
Oʻz tilida oʻylab, aytar soʻzin bilar.

Kecha paydo boʻlgan emas oʻzbek tilim,
Oltay tillar oilasida oʻzbek tilim.
Turkiy tillar ichida oʻz oʻrni bordir,
Hayajoni, xotirasi, qoʻri bordir.

Ona-ota, Vatan, millat yagonadir,
Din, eʼtiqod iymonliga bir donadir.
Fors, arab, rus tillaridek jozibador.
Millat ruhi.
Ruh oldida oʻzbek qarzdor!

O'ZBEKCHA TUSH KO'RAMAN

Ustozim o'z tilimda
So'zlatar meni ravon.
Chunki o'zbek tilida
So'zlashar O'zbekiston.

O'zbek tili ona til,
Rus, nemis...
Jonona til.
Qaysi yurtda yashasang,
Shu yurt tilin hurmat qil.

Men ko'p tilni o'rganib,
Muomala qilaman.
Ammo o'zbekcha yig'lab,
O'z tilimda kulaman.

Enasoyning ertagi,
Go'zal Oltoy chechagi,
Xun davridan G'irotda
Kelgan tarix kechagi.

Bugunimni ortmoqlab,
Ertanga shoshiladi.
Borsa qaytmas tomonga,
Kelganini biladi.

O'z tilimda o'y surib,
O'zbekcha tush ko'raman.
O'zbekman, – deb har yerda,
G'ururlanib yuraman.

Hakim Sattoriy
(1953-yilda tugʻilgan)

ILK SOʻZ

Moʻjizalar kabi tillar ham bisyor,
Har biri Vatandir bitta dunyoga.
Tillarni oʻrganish – takror va takror
Qalb koʻzin ochmoqlik nurga, ziyoga.

Lekin oʻzbek tili jonimdek aziz,
(Bunday his tanhodir inson dilida).
Chunki ilk bor eshitganim soʻz
Yangragandir oʻzbek tilida.

ONA TILIM

Garchi zug'um qilganlarni yoqtirmadim,
She'r yozdim-u bo'lak ishni qotirmadim.
Tilim turib o'z tilimda gapirmadim,
Bir eslasam eziladi bag'ri-dilim,
Ona tilim, kechir meni, ona tilim.

Onam «erkam» deb quchganda tunlar yarim,
Erkim yo'q deb zirqirardi bir joylarim,
Parovozni hansiratgan bug'doylarim,
Oltinlarim, ma'danlarim, ipaklarim,
Ona tilim, kechir meni, ona tilim.

Kimlar uchun biz edik bir badaviylar,
O'zbekni qon qaqshatganni o'zbek siylar,
Holimizni qon kuzatdi Yassaviylar,
Topganimiz handalakdek tilim-tilim,
Ona tilim, kechir meni, ona tilim.

Kimdir mayda millat bo'ldi, kimdir katta,
Katta millat – Afandisi yo'qdir hatto,
Biz piyoda, biz boqqanlar yurdi otda,
Zulm o'tsa faqat sendan o'tdi zulm,
Ona tilim, kechir meni, ona tilim.

Sen bo'lmasang nima bizga silliq she'rlar,
Bu dunyoda tili yo'qda dil yo'q derlar,
Bahoying-ku berib ketgan Alisherlar,
Yuragimning to'ridagi so'lmas gulim,
Ona tilim, kechir meni, ona tilim.

Bir qarasam har shevangda ming jilolar
Har novdangda, har mevangda ming jilolar.
Qodiriylar, Cho'lponlar-u Abdullolar,
Sening qaytgan kuning men tug'ilgan yilim,
Ona tilim, ey muqaddas ona tilim.

Enaxon Siddiqova
(1954-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Navoiydan tabarruk zar, gavharim,
Koshgʻariydan qolgan durdona tilim!
Oʻzbekning oʻziday jafokash, haqgoʻy,
Donishim, latifim, mardona tilim!

Ulugʻ ona tilim, o, goʻzal ismat,
«Hibatul haqoyiq» soʻylasin bir-bir.
Navoiyni bergan sohibi qudrat,
Azal kotibidan sen ilohiy sir!

Qutlugʻ ona tilim, kechmishingni dol,
Tillari kesilgan bobolar aytsin.
Oybek aytsin, haqsizlikdan gung-u shol,
Buyuk yolgʻonlardan adolar aytsin!

Kafansiz koʻmilgan shahidlar yodin
Shu qonli choh aytsin!
Chirmashib yotgan –
Qabrida ham oʻylab, mungligʻ el dardin,
Hatto soʻngaklari birlashib yotgan!

Aytsin alamazon yongan kitoblar,
Qurbon qushday uchgan soʻzlar gulxanda,
Kesgan sari oʻsding! Surayi soflar,
Ozodlikday undi kulda, kundada.

Sudsiz otilgan Qodiriy ko'ziga
Dodlab tushgan qora tuproqlar aytsin!
Mashrab osilgan dor aytsin, yuziga,
Qon tomib, ingragan yaproqlar aytsin!

Usmon Nosir ruhi aytsin urib charx,
Zulmlar tiyg'idan Sibirda uv, sil.
Asramoqni udda qilmading-ku charx,
Qandog'am chidading jonim ona til?!

Uzun yig'i kelar qati qatingdan,
Uzun yig'ilardan qurigan ko'zim.
Bug'doyzorlaringni toptaganlarga
Bug'doy nonlar tutgan, o, bug'doy so'zim!

Cho'lponga tutilgan o'lim qadahi,
Xiyonat zahridan hamon oqar qon.
Ey yarador qushim, jonim chah-chahi,
Sen Bobur – sog'inchda ado bo'lgan jon!

Tiriklik nishonim o'zing, erk tug'im,
Mangu oqar daryom sening o'zingsan!
O'zbek tili jahon aro qutlig'im,
Sharaf tojim, unvonim, oq yuzimsan!

O'zbek onasisiz g'aribdir ochun,
Tafakkur beshigi tebranmasdi soz.
Birgina Navoiy tuqqani uchun
Dunyo ta'zim qilsa o'zbekka bu oz!

Tafakkur ufqida oftob yanglig' balq,
Hurlik bo'lib chiqqan maydona tilim!
Charx ur olam uzra, kabutarday charx,
Ozod, hur vatanday afsona tilim!

Asror Mo'min
(1954-yilda tug'ilgan)

TAVALLUD

Nazmbozlar tosh otib ona tilimga,
Elim o'rtasiga soldi g'uluni.
Axiyri, bu toshlar botdi elimga,
Dunyoga keltirdi shoir o'g'lini.

Har til qudratining cheksizligiga,
Alisher Navoiy qo'ydi e'tiqod.
Timsol etib tilim tengsizligiga,
«Xamsa» haykalini ayladi bunyod.

Tinim neligini bilarmi zamon,
Qancha o'zgartirdi suvlar yo'lini.
Biroq bizning elda o'shandan buyon,
Shoir tug'ilyapti suyib tilini.

Boqiy Mirzo
(1954-yilda tugʻilgan)

DOSTON TILIM

Ona tilim, jon tilim, tarixda doston tilim,
Orzular roʻyobiga ming bitta imkon tilim.

Sen Navoiy gʻazali, Boburning kalomisan,
Oshiqlarga argʻumoq kelinlar salomisan.

Soʻzlaring jaranglasa, tildan uchar navolar,
Ruhiyatim qaʻridan kelar yangi sadolar.

Har soʻzing gʻururimga kuch berar, qanot berar,
Koʻngil izhorlarimga mangulik, bayot berar.

Soʻzlaring gul chechakday bahorning tarovati
Dilimga joylasharkan, donishmand zakovati.

Sen borsanki, millatim oʻrni sobit dunyoda,
Orzu-yu havaslarim qolib ketmas roʻyoda.

Abdunabi Boyqo'ziyev
(1954-yilda tug'ilgan)

***

So'z ham arazlaydi
Yo'qlab turmasang,
Boshin olib ketar xotirlaringdan.
Xayol so'qmoqlari o'char, yurmasang,
Iz ham qoldirmaydi botinlaringda.

Bir so'z o'chsa nima, dema, og'ayni,
O'sha bir so'z sening tiling – so'zingdir.
Bir so'z o'chsa nima, dema, og'ayni,
Shu so'z balki mendir, balki o'zingdir!

***

Ona tilim –
O'sayotgan tog',
Ona tilim – beorom ummon.
Qirlariga chiqolganim yo'q,
Tublariga yetmog'im gumon.

Ona tilim – Ona obidam,
Pushti-pushtim yoritgan mayoq.
Xira tortsang so'lg'indir diydam,
Charaqlasang, yuzlarim charog'.

Sen borsanki,
Ko'nglu ko'ksim tog',
Borligingdan borman, ey, tilim!
Sen yashasang borman, yo'qsan – yo'q,
Borligingday borman men, Tilim!

Ziyoviddin Mansur
(1954-yilda tugʻilgan)

**SHOHONA TILIM,
JONONA TILIM**

Koshgʻariyning til iqlimin,
Xoqoni qilib,
Turkiy hikmat boʻstonini
Yashnatgan tilim.
Navoiyning gʻazal mulkin
Sultoni qilib
Sheʻriyatning osmonini
Chaqnatgan tilim!

Noming onamga esh,
Egiz
Onam oʻzingsan,
Ilk azon,
Ismim boʻlgan soʻz,
Kalom oʻzingsan,
Men olamni koʻzdan koʻra,
Soʻzda but koʻrdim,
Men uchun keng
Olamdan keng
Olam oʻzingsan!

Yallalarning jarangi bor
Qay bir jarangda?
Nolalaring ohangi bor
Qay bir ohangda?

Olamdagi eng sha'n qo'shiq
Ruhi barqaror
Ona bo'lib, beshik uzra
Aytgan allangda?!

Bir so'zga o'nlab sinonim
Senda bor xolos,
«Iffat», «Hayo»,
«Jonim», «Xonim»
Senda bor xolos.
Amir amri bo'lib,
Yarim dunyoni olgan
Qudratli kuch,
Ey, zabonim, senda bor xolos.

Davlat tili bo'lganliging
Davlat emasmi,
Kemtik eding,
To'lganliging
Savlat emasmi?
Hatto buyuk yurtlar seni qilgay tarjima,
Olamni rom qilganliging
Rag'bat emasmi?

Zabon bo'lib yaralganing
O'zi bir dunyo,
Navolarga o'ralganing
O'zi bir dunyo.
Nechun jo'shib aytmay
«Davlat madhiyasi»ni
Qo'shiq bo'lib taralganing
O'zi bir dunyo!

Bek, amir-u xonlar tili,
Shohona tilim,
Munisa jononlar tili,
Jonona tilim.
Senda soʻylab,
Senda kuylab,
Sen-la faxr etgum
Koni ilm,
Jon-u dilim,
Jon ona tilim!

Nazar Shukur
(1954 – 1985)

«DEVONU LUG‘OTIT-TURK»

Sochilib ketgandi xalqim har taraf,
Sochilib ketgandi so‘zlar ham butun.
«Oq tanli» til edi forsiy va arab,
Turkiy til – «qora tan», turkiy til – yupun.

Oxir turkiy so‘zlar chidolmadi, bas,
Bari til topishdi,
Bari sirlashdi.
Yo‘q, Qullik bayrog‘i ostida emas,
«Devonu lug‘otit-turk»da birlashdi!

O'ktam Mirzayor
(1956-yilda tug'ilgan)

ONA TILIM

Otamga bobosidan,
Bobomga atasidan,
Momomga onasidan,
Onamdan meros tilim,
Sen bilan yorug' dilim.
Bir quchoq hayajonim,
Tuynugi bo'lmasa-da,
Ko'nglimda nur, jahonim.
Asal, obinovvotim,
Qovunimsan bir tilim.
Ona tilim, jon tilim,
Mening onajon tilim.
Bobolarim so'zladi,
Dovrug' solib olamga.
Kahkashonni ko'zladi
Ruhing qo'nsa bolamga.
Onamdan meros tilim,
Sen bilan yorug' dilim.
Biyron o'zbekim, elim,
Ona tilim, jon tilim,
Mening jonajon tilim.
Onasi alla aytib,
Mirbobomni tebratgan.
Bobom tilla beshikda

She'riyatni uyg'otgan.
She'riyat har eshikda
Ko'ngillarni yayratgan.
Ona tilim, jon tilim,
Shunqorlarni ulg'aytgan.
Bu olam mehvarida
To bordir turkugo'ylar,
Jarangi kelib turar
O'zbekcha o'qigo'ylar.
Ona, deb emranadi
O'zbekning chaqalog'i,
Onam, deb tebranadi
Munkillagan chollar ham.
O'tmishin unutmaydi,
Kelajak ham bir tutam.
Biyron o'zbekim, elim,
Ona tilim, jon tilim,
Abadiy yangroq dilim.

Mirza Kenjabek
(1956-yilda tugʻilgan)

JAHON OʻZBEKLARIGA

*(Turli munosabatlar bilan chet ellarga
ketgan vatandoshlarimizga)*

Koʻnglim yumshab, boʻgʻinlarim boʻsh endi,
Feʻlingizni asrang, koʻchgan oʻzbeklar.
Sizni tuproq asrolmadi, xoʻsh endi,
Tilingizni asrang, koʻchgan oʻzbeklar.

Dehqonmisiz, tujjormisiz, yoʻl boqar,
Qolayotgan Vatan sizga lol boqar.
Xorijlarda, bilmam, qanday hol boqar,
Tilingizni asrang, ketgan oʻzbeklar.

Ulgi oling Sir va Amu nahrimdan,
Mendan keching, kechmang yurtning bahridan,
Siz koʻchdingiz, lekin yurak-bagʻrimdan –
Tilingizni asrang, koʻchgan oʻzbeklar.

Turkiy kuyda Dulbarjinning yodi bor,
Koshgʻariy ham Mir Alisher dodi bor,
Til yoʻqotgan zotning qanday zoti bor? –
Tilingizni asrang, ketgan oʻzbeklar!

«Alla» koʻrmay oʻsgan «qulun» qulunmas,
«Yor-yor» koʻrmay tushgan kelin kelinmas,
Hali sizga yotlik makri bilinmas,
Tilingizni asrang, ketgan oʻzbeklar.

Balki unda rizq-nasiba toʻkinroq,
Tuz-qum – ajal boʻroni yoʻq, sokinroq,
Endingizmi Enasoyga yaqinroq,
Tilingizni asrang, koʻchgan oʻzbeklar.

Hali yurtda handalakning boʻyi bor,
Olish-uloq, karnay-surnay toʻyi bor,
Ona tilda onaning dard-oʻyi bor,
Tilingizni asrang, ketgan oʻzbeklar.

Xiyonatlar qilib ruhi poklarga,
«Nasrulloh»ni alishdikmi «rok»larga?
Tangri madad bermas tili yoʻqlarga,
Tilingizni asrang, koʻchgan oʻzbeklar.

Til – yurakning intiqomi, asrori,
Oʻzbek qizin mehri, oftob uzori,
Begonaga qoʻshilmagan mozori,
Tilingizni asrang, ketgan oʻzbeklar.

Siz ketsangiz, men netayin, bor boʻling,
Hech xor boʻlmang, burgut boʻling, sor boʻling,
Lekin bir bor yurt mehri zor boʻling,
Tilingizni asrang, ketgan oʻzbeklar!..

QORA SEVINCH

*(Turkiy-o'zbek tili davlat tili deb
e'lon etilgan kun)*

Kimga xatlar yozdim,
Kimni ranjitdim.
Kimning mehr ipin uzdim,
Bog'layman.
Siz kuling, quvoning,
Siz chekkan ranjdan
O'zim yig'layman.

Bu kun qizil rangdan
Nafrat qilmangiz –
U mening unimdir,
Xunimdir!
Sho'x kuling, quvoning siz,
Bugun
Mening yig'laydigan kunimdir!
It azobin totgan ko'p, biroq
Kim mendek xo'rlikda kuladi?!.
Toshkentning kattakon ko'chalarida
Navoiy yurgandek bo'ladi!

Men dedim:
Maqtama, mayli, yaxshini,
Va lekin yomonni so'kib qol.
Yig'lamaslik uchun endi ko'p zamon
Ko'zim, sen boringni to'kib qol.

Kim dedi:
Rohat yo‘q,
Zulm bor.
Yo‘q, kurash deyilgan ilm bor!
Balki so‘zim yo‘qdir,
Ovozim yo‘qdir,
Lekin endi mening tilim bor!

Men xasman, maysaman,
Tuproqman,
Yaksonman tarixning izlari bilan.
Lek bugun olamga
Mag‘rur boqaman
Hazrat Navoiyning ko‘zlari bilan!

O‘ZBEK TILI

Ko‘ksim ichra bir sharor o‘zbek tili,
Etgay olamni bahor o‘zbek tili.

Sochgay ochunga go‘zal chechaklarin,
Yog‘sa ham boshida qor, o‘zbek tili.

Bitta turkiy til daraxtin shoxlari –
Turk, qozoq, qirg‘iz, totor, o‘zbek tili.

So‘z bitiktoshlarda or-nomus bo‘lib,
Toshni ham so‘ylatdi zor o‘zbek tili.

Qoldi Yofasdan aziz yodgor bo‘lib,
Parchalanmas bir diyor – o‘zbek tili!

Tutma pinhon: olam ichra bo‘ldi goh,
Do‘stga zor, dushmanga xor o‘zbek tili.

Necha imlo o‘zani o‘zgardi-yu,
Oqdi mangulikka yor o‘zbek tili.

Do‘st bu tilni bermalol o‘rgangusi,
Yovni etgay tor-u mor o‘zbek tili.

Yassaviy, Bobur, Alisher, Mashrabing
Topdi sen deb e‘tibor, o‘zbek tili!

Qaysi tilkim, bo‘lsa Haqning zikrida,
Ul lisonga Tangri yor, o‘zbek tili!

Yashna, ey dil, bu jahon chiltorida,
Hech uzilmas bitta tor – o‘zbek tili!

Toki olam barqarordir, toabad,
Olam ichra barqaror o‘zbek tili!

Bahriddin Sadriddinov
(1956-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Elimning lisoni turkiydir,
Lisonlar olamin koʻrkidir.

Bu tilda yaralgan «Qutadgʻu bilig»,
Toshkitob – Enasoy, Oʻrxuniy bitik.

Toshlarga jon bergan qutlugʻ kalom bu,
Oʻzbekcha gʻurur bu, bitta salom bu!

Hazrat Navoiyni soʻylatgan til bu,
Sogʻinchi Boburni yigʻlatgan til bu.

«Xamsa»ning dongʻini senga aytayin,
Bong erur «Muhokamat ul-lugʻatayn!»

Yassaviy pirimning «Hikmat»i bu til,
Elimning ijodi, himmati bu til!

Bu tilda yangradi yurtida istiqlol,
Elimning toleyi, baxti bezavol.

Sorbonim bu tilni atadi mayoq,
U mangu porlagay, oʻchmagay, biroq!

Tinchlikdir bu tilning asl mevasi,
Dunyoga taralar oʻzbek shevasi!

Zamira Ro'ziyeva
(1957-yilda tug'ilgan)

ONA TILIM

Qancha to'zon, chang tuproqni yutding, tilim,
Soqovlanib ko'kdan nima kutding, tilim,
Yuksalish deb muhojircha chuldirab men,
Tik qaddingni mung'aytirib o'tdim, tilim.

Koshg'ariyning devonida shams, oy eding,
«Xamsa» ichra dunyo kezgan chiroy eding,
Taxlam-taxlam lug'atlarda eng boy eding,
Notavonday toting bilmay ketdim, tilim.

Senga sodiq bobom quvg'in bo'lgan yillar,
Kesak bo'ldi qo'rquv quchgan necha dillar,
Sen yangragan kitoblarni ko'mdi kimlar,
Ingrasang sen, o'zni garang etdim, tilim.

Ulkanlikdan kun-kun bo'la bordim mayda,
Sensiz, axir, izzat qayda, hurmat qayda,
Ismim yo'qdir na «izdrast», na «gudbay»da,
Boshi bekik bir ko'chaga yetdim, tilim.

Mustabidlik ne, Hurlik ne, mendan so'ra,
Bugun hurman. O'zim bek-u o'zim to'ra,
Endi g'urur gulshanimni bosmas sho'ra,
Onamsan-ku, bo'lmagayman yetim, tilim.

Dunyo kezib yurar, lahjam manim go'zal,
Lol qolarlar Navoiydan aytsam g'azal,
Bul malohat, bu chiroy-ku azal-azal,
Bir shukronam men aslimga qaytdim, tilim.

* * *

Chiroy, sehri maftunkor ona tilim,
Yuraginga iftixor ona tilim.

Koshg'ariy bobom bitgan sifoti ming,
Mangulikka daxldor ona tilim.

Kechmishda ne zulmkor zulmin ko'rdi,
Sabr-u saboti bisyor ona tilim.

Kamsitar jonga yovman, eng yomonman,
Bu ahd bobomdan takror, ona tilim.

Tushmagay aslo dilim mehrobidin,
Tushsa ham bo'ynimga dor, ona tilim.

Turfa ellar, demakkim, turfa tillar
Qatorida qaddi minor ona tilim.

Tanirlar o'zbekcha ismim yangrasa,
Hamishalik jarangdor ona tilim.

O'zligim bor, o'z so'zim, o'z ovozim,
Qomusimda ustuvor, ona tilim.

Ey Zamira, bolang, nabirangga ayt,
Mulkin asrasin hushyor, ona tilim.

Abliyoxon Eshon
(1957-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM, ONAJONIM

Soʻz amiri – amir Alisher
Semurgʻday yoʻlchidir abad yoʻlinda.
Qush tili nimadir, yangradi, axir,
Koʻklarning paygʻomi – turkiy tilimda.
Endi hech yerlamas osmonim –
Ona tilim, onajonim.

Yigʻlasam, oʻttiz uch holidan aytding,
Qosh bilan koʻzimning arosidasan.
Koshgʻar choʻllaridan koʻnglimga qaytding,
Nekqadam zaborin yarosidasan.
Roʻyobi yulduzday hadsiz imkonim –
Ona tilim, onajonim.

Lang demishlar... oh, bu buyuk tazoddir:
Dunyo qachon koʻrmish bunday «Tuzuk»ni;
Bosh olib ketmoqni tilaydir bir sher,
Bir soch savdosida otib shohlikni.
Hinddami, Afgʻonda bitgan devonim –
Ona tilim, onajonim.

Sen, axir, otamdan qolgan dalamsan,
Eksam dardlarimni gulday oʻstirgan.
Qodiriy bogʻida billur shabnamsan –
Tangrim jamolini aks ettirgan.

Qaro nasrda ham kuyday ravonim –
Ona tilim, onajonim.

O'tgan-u o'tmagan kuningda sir ko'p:
Gulday o'g'illarga balchiq otarlar,
Oh! Sen binafshaning g'amdoshisan-ku!
Yopishmagan gajjak – tuhmat bitarlar.
Xuruj qilaverar nechun tug'yonim?..
Ona tilim, onajonim.

Iblis shevasida so'zlovchilar, ey!
Men «Xamsa»da me'roj etib qaytganman!
Men endi o'lmayman, O'rxun soylarda
Parvozim toshlarga naqsh etganman.
Toshlarda uyg'og'im, isyonim –
Ona tilim, onajonim.

Ashurali Boymurod
(1957-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Ona suti bilan singding tanimga,
Ajdodlar oʻgiti senda mujassam.
Oʻzing ohang berding mitti jonimga,
Sen bilan aytilur Vatanga qasam.

Millat borki, soʻz gavharin saqlaydi,
Sen kenglikda, qoʻlim yetmas falaksan.
Soʻzlar goʻyo yulduz boʻlib chaqnaydi,
Sen osmondan tushgan oʻttiz malaksan.

Sen Navoiy, Bobur, Mashrab, Furqatsan.
Asrlardan olib oʻtding nomani.
Sen koʻnglimda soʻz aytmoqqa ilhaqsan,
Bor hayotin kecha qilding xomani.

Kurashlardan iboratdir bu hayot.
Chala, yonbosh, halol deya aytilur.
Sen borsanki, parvozimga shay qanot,
Oʻzbekcha soʻz goʻyo oʻqday otilur.

Oshiqlar ham maktub bitgay sen bilan,
Dil izhorin aytguvchi xush zabonim.
Eng soʻnggi dam boʻgʻzimdasan men bilan,
Oʻz soʻzinmi aytgay ikki jahonim.

Oʻrgatuvchim oʻzing hayot imlosin,
Sening bilan sevgim, dilda hayajon.
Olam ahli endi bizni tinglasin,
Oʻz tilimda yangrar Vatan – onajon.

TARJIMONGA

Har kimning o'z dardi o'ziga ayon,
Birovning ichida birov chin yonmas.
O'z dardin o'zidek etolmas bayon,
Navoiy tilida so'zlash osonmas.

Tilingni topdim-u qiynar muammo,
Ko'ngling chizgilarin bila olmadim.
Tilingni tilimga o'girdim, ammo
Ko'nglingni tarjima qila olmadim.

Noshud tarjimonman, balki shundaydir,
Mitti mashqlarimdan topmadim jarang.
Odatiy so'zlar ham ba'zan qiynaydir,
O'zbekcha yig'lolmas olmon-u farang.

Ajab saodatdir tilni o'rgansak,
O'zbekcha so'zlaydi xorijlik shovvoz.
Dunyo sanamlarin vasfin o'girsak,
O'zbekcha madonna chiqsa, qanday soz!

Til – millat ko'zgusi, desangiz haqsiz,
Navoiy tiliga boqmangiz hayron.
O'zbekcha gapirar Shekspir shaksiz,
O'zbekcha she'r o'qir Pushkin-u Bayron.

Qo'limga oldim-u o'shanda sezdim,
Buyuk muhabbatni va so'zning kuchin.
Ko'ngling to'g'ri bo'lsin, avvalo, do'stim,
Ko'ngilni ko'ngilga o'girmoq uchun.

Asqar Mahkam
(1958 – 2007)

MEN BITOLMAGAN SHE’R

Men tunlar qo‘ynidan uni izladim,
Yulduzlar tirnadi nigohlarimni.
Ma’badlar poyiga yupun tizladim,
Tuproqlar chaynadi tirnoqlarimni.
Sahroyi ko‘ksimda girdubod qo‘pdi,
Boshimga shovullab tushdi quyunlar.
Men – turkiy lahjaning oddiy bir quli,
Sharaqlar bo‘ynimda kishanband unlar.
Eng qashshoq so‘zlarga bosdim yuzimni,
Eng buyuk so‘zlarga haddim sig‘madi.
Ona til poyiga tashlab o‘zimni
Baqirdim, bo‘g‘zimdan sado chiqmadi.
«Bitaman. Bihistun bitigi kabi!»
Olisga o‘qtaldi sarkash ko‘zlarim.
Izladim so‘ng shahid kalomlar qabrin,
Izladim. Izladim. Izlab bo‘zladim.
Enasoy labida tumanda kezdin,
Yo‘qladim toshlarga do‘ngan so‘zlarni.
Sangloqlar oralab o‘yga toldim jim,
Go‘dakday quchoqlab ko‘r yozuvlarni.
Dovonlar oshgancha devonasaro,
Devonlar daxmasin daragin surdim.
Boshimda yulduzlar bo‘ldi huvaydo,
Falakda turk tili ma’budin ko‘rdim.
Men dedim: «Hazrati Odam davridan
Yo‘qolgan so‘zlarni istab yuribman.
Nishon ber, tilimning tilsiz qabridan,
Yo‘q esa, nishon ber mening qabrimdan».

Sur bulut majusiy kulohi kabi
Suzardi ma'budning kumush boshida.
Xuntalosh ufqning yirilgan labi
Osilib yotardi O'rxun toshida.
Qoyalar qilichin siltab ayovsiz
Yuzardi go'yoki ming boshli tog'lar.
Gung ma'bud g'oyibga singdi sadosiz,
G'oyibga aylandi yovuq-yiroqlar.
«Bitaman, bitaman O'rxun toshidek
Sochilib ketsa ham bor ustuxonim.
Buvimning bir umr oqqan yoshidek
To'kilib bitsa-da jismimda qonim!»

* * *

Tilim, sayra endi ko'hna usulda,
sitilgan anordek chirsillar yaro...
Ko'ngil suv istaydi qaqragan cho'lda,
yurak Ishq istaydi maxluqot aro...

Kesilgan ilkini cho'zar cho'qqilar,
tosh to'la tomog'i – daralar ham jim...
Falakdan shovullab yoshlar to'kilar,
qip-qizil bulutga aylanar jismim...

Yarim oy o'rnida qalqiydi xochlar,
tobora muteroq egilar bo'yin.
Odamlar yirtqichga aylana boshlar,
yirtqichlar odamga aylanolmay xun...

Qaytaman. Odamning qo'lin olmayman,
goh patak...
goh tuproq...
gohida tojman...
Men o'zim o'zimni taniyolmayman:
kecha bog'bon edim bugun og'ochman...

Sirojiddin Sayyid
(1958-yilda tugʻilgan)

KIM TILNI BILUR – ELNI BILUR

(Avaz Oʻtar gʻazaliga muxammas)

Gar ushbu Vatan bizga azal ota makondur,
Sultonlaridin shaʼni aning roʻyi jahondur.
Kim tilni bilur – elni bilur, shoniga shondur,
Har tilni biluv emdi bani odama jondur,
Til vositayi robitayi olamiyondur.

To yogʻmasalar boshingiza taʼna-yu toshlar,
Toshdin ham qatiq boʻlgusidir ilm ila boshlar,
Ey siz, qorakoʻz-u qorasoch-u qoraqoshlar,
Gʻayri tilini saʼy qiling bilgali yoshlar,
Kim ilm-u hunarlar bilaki andin ayondur.

Boʻlmas kishiga koʻrk-u husn soʻzni gulidek,
Har tilni biluv – dilni biluv, dilni – elidek,
Tilni yoʻli ham shoh jahongirni yoʻlidek,
Lozim siza har tilni biluv ona tilidek,
Bilmakka oni gʻayrat eting, foida kondur.

Haq sizga beribmish suvingiz ham dalangizni,
Oʻz bogʻingiz-u qir-adiringiz, lolangizni,
Teng aylab jahon ahliga kuch-hafsalangizni,
Ilm-u fan uyiga yuboringlar bolangizni,
Onda oʻqugʻonlar bori yaktoyi zamondur.

Umr o'tgusidur suv kabi yo suvdagi xasdek,
Dilbandlaringizning bari daryoyi havasdek,
Ilm olmasalar umr bo'lur tiyra qafasdek,
Zor o'lmasun onlar dag'i til bilmay Avazdek,
Til bilmaganidan oni bag'ri to'la qondur.

TIL VA MILLAT MAQOMI

Bu dunyoda millat bo'lsa – davlat yashar,
Davlat bo'lsa – bu dunyoda millat yashar.
Davlatning bor – millating bor, agar bilsang,
Millating bor – davlatning bor, asray bilsang.
Yofas bobolardan yodgor xilqatimsan,
Ona tilim, millatimsan, davlatimsan.

Toshbitiklar poyin o'pgan Enasoylar,
Soylaringda kokil yuvgan Momo oylar.
Ko'nglim aro uch ming yillik avjlaring bor,
Uch ming yillik javlonlaring, mavjlaring bor.
Uch ming yillik qoyalarday qudratimsan,
Millatimsan, ona tilim, davlatimsan.

Oq fotiha so'rab bordim qoshlariga,
Oq tog'larim o'xshar bobom Koshg'ariyga.
Kim dunyoga kelib faqat dunyo buzgan,
Bobolarim mening so'zdan dunyo tuzgan.
Dunyolarga dalolatim, tilxatimsan,
Ona tilim, toj-u taxtim, davlatimsan.

Hech bir avlod o'zi shunday bino bo'lmas,
O'z-o'zidan Beruniy yo Sino bo'lmas.
Yer yuziga hikmat ekding arobiyda,
Qancha ilm-u irfon bordir Forobiyda.

Jaholatga qarshi mangu da'vatimsan,
Millatimsan, ona tilim, davlatimsan.

So'z mulkida sultonlikni bola sherga –
Lutfiy bo'lib lutf etgan zot Alisherga.
Samarqandsan – buyuklarga beshik bo'lgan,
Ma'naviyat dunyosiga eshik bo'lgan.
Olam ahli aro hamon hayratimsan,
Ona tilim, millatimsan, davlatimsan.

Bobur Mirzo sog'ingan ul qovunlarday,
Qolib ketding ne-ne dovul quyunlarda.
«Boburnoma»ng jabrnomang bo'ldi sening,
Har nomang bir sabrnomang bo'ldi sening.
Avlodlarga mangu meros dastxatimsan,
Millatimsan, ona tilim, davlatimsan.

Yoddan chiqmas Qodiriy ham Cho'lponlaring,
Jonlar berib to'lab ketgan o'lponlaring.
Adabiyot yashasa gar – millat yashar,
Millat yashar – Adabiyot yashasa gar.
Avloniysan, Behbudiysan, Fitratimsan,
Davlatimsan, ona tilim, millatimsan.

Yangi davr-u davronimsan desam haqdir,
Bir yuz o'ttiz to'rt millatga o'zing taqdir.
Yangrab ketdi tomirlarim, jon-u dilim,
Olam uzra yangraganda ona tilim.
Millatlarni birlashtirgan millatimsan,
Davlatimsan, ona tilim, davlatimsan.

Har qizing, har bolangni men bolam, dedim,
Bolam, dedim, bag'rimdagi lolam, dedim.

Ay bolam-ay, qand-u asal tillaringdan,
Tillaringdan aylanayin, tillaringdan!
Bu dunyoda qolar mehr-u shafqatimsan,
Davlatimsan, ona tilim, millatimsan.

Davr-u zamon shiddatlidir – ortga qaytmas,
Inson umri mehnatlidir – sayr-u gashtmas.
Vatan Vatan bo'lgaymu biz jon chekmasak,
Jondan kechib, zahmatin har on chekmasak.
Yangi azm-u shijoatim, shiddatimsan,
Davlatimsan, ona tilim, millatimsan.

Tasanno deb yozgan edim, yana yozay,
Yonib yozay, kecha-kunduz yonib yozay:
Shavkatli el bu dunyoda davlatlidir,
Davlatli el olam aro shavkatlidir.
Olam uzra yuksak sha'n-u shavkatimsan,
Davlatimsan, ona tilim, davlatimsan.

* * *

Har bir kalla,
Har bir bosh
Jaholatdan qo'rqishi kerak.
Har bir bola, har bir yosh
Navoiyni o'qishi kerak!

Har bir ota,
Har bir mo'ysafid
Umr hikmatlarin ko'rsatib,
Nafs arqonlarin qirqishi kerak,
Farzandlari, nabirasiga
Navoiyni o'qishi kerak!

Bir bolaga butun mamlakat,
Ba'zan esa qirq kishi kerak.
Beshiklardan tushib bolalar
Navoiyni o'qishi kerak!

Samarqand-u Buxoro, Termiz
To'ylarida barchamiz jammiz.
Bizlar axir kimlardan kammiz?!
Elga olam olqishi kerak,
Olamga tik boqishi kerak,
Navoiyni o'qishi kerak!

Beruniylar, Ibn Sinolar,
Ulug'beklar, Bobur Mirzolar
Qurib ketmish qanday binolar!
Yosh ko'ngillar qalqishi kerak,
Navoiyni o'qishi kerak!

Vatan azal bitta Vatandir,
U biz uchun so'lmas chamandir.
Shul sababdan bola chog'lardan,
Maysa chog'lar, lola chog'lardan,
O'zni urib yulqishi kerak,
Navoiyni o'qishi kerak,
Dilga nedir yuqishi kerak!

Kavsar Turdi
(1958-yilda tugʻilgan)

***

Navoiyning nazmi ila qanot bogʻlagan,
Boburshohning iztirobin xatga joylagan,
Oʻz yurtida toptalsa ham sabot aylagan,
Ichimdagi asirimsan yoki pirimsan –
Podshohimsan, vazirimsan, ona tilimsan.

Qulogʻimga ilk bor kirgan azoning boʻldi,
Ham oʻylatgan, ham soʻylatgan mezoning boʻldi,
Oʻzligimni anglatuvchi lisoning boʻldi,
Qaygʻumsanmi, quvonchimsan yoki sirimsan –
Dardim bilgan tilmochimsan, ona tilimsan.

Onam boʻlib tunda alla aytarding oʻzing,
Yupanch boʻlib dildan gʻamni haydarding oʻzing,
Duo boʻlib ne baloni qaytarding oʻzing,
Soʻzda kechgan oy-u kunim, necha yilimsan –
Tariximsan, taqdirimsan, ona tilimsan.

Qaygʻuraman senda mudom koʻzim yoshlansa,
Oh chekaman senda giryon dardim boshlansa,
Iydiraman yuraklarni dillar gʻashlansa,
Yoʻqlovimsan, yigʻlovimsan, mening birimsan –
Yor-yorimsan, alyorimsan, ona tilimsan.

O'tda yonding, nurga to'lding, goho muzlading
O'zbeginning taqdirini elga so'zlading,
Ingrarding-u titrarding goh, dodlab bo'zlading,
Qodiriylar taqdiridan tilim-tilimsan –
Hayqiriqsan, chaqiriqsan, ona tilimsan.

Sen borsanki, men ham borman, el ham tirikdir
Har farzanding g'ururi ham ulkan, yirikdir.
Shundan millat, shundan qudrat, shundan birlikdir,
Volidamsan, Vatanimsan, ona yerimsan –
Salomimsan, kalomimsan, ona tilimsan.

Munavvara Yusupova
(1958-yilda tugʻilgan)

HAR TONG

Bobolarim jahon kezdi, qanotlaring sehrigar,
Ukpar kabi halol-u pok vujudlarni mindirib.
Noziknihol qarashlarni olib uchding tong sahar,
Ruhga loyiq gʻunchalarni yulduzlarga indirib.
Koʻngillarning mehrobida goʻzal ona tilim mening,
Zamonaning oftobidan isindi-ku dilim mening.

Doʻst-u yoron jamlanishib, diqqatlarga bogʻlansin,
Navoiydan kelar bukun yilqi mingan bir chopar.
Issiq kalom, oʻt nafasga burishgan lab chogʻlansin,
Gʻavgʻolarga yasab yakun, gʻavgʻolarga alhazar...
Sahifada sargʻaydi ul, qadim oʻzbek tilim mening,
Muz yoʻllardan xoʻp toydi ul oʻziga bek dilim mening.

Doʻst-dushmanga teng ochiqdir bu kamtar dasturxonim,
Mehmondoʻstlik xolisligi ... kimga qanday tushuncha?
Siz tasavvur qilib koʻring, qanday yashar dehqonim,
Xolis boʻlsak vijdonlarda qolmasmi bir tuguncha?
Andishalik dilin qisgan, guldek oʻzbek tilim mening,
Qon-qardoshlik tuygʻusidan nurdek, oʻzbek dilim mening.

Eʼtiqod bu baxtdan ham yuksakroq goʻzal tuygʻu,
Erishmoqlik – bir umrlik sinov boʻlgan haqiqat...
Mehnatkash-u jafokash xalq ranj chekmasin deb mangu –
Orol yigʻlab turibdi-ku koʻnglimdagi muhabbat!!!
Parvoz baland, qutlugʻ endi tinchlik qoʻllar tilim mening,
Har tong azim ul quyoshga salom yoʻllar dilim mening...

Shoyim Shernazar
(1958-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Temur aytgan,
Soʻzimni qaytar,
Qaytar mening ona tilimni.
Har bir goʻdak oʻz soʻzin aytar,
Oʻz soʻzi bor Turon elimning.

Bu soʻz onam aytgan soʻzimdir,
Bu soʻz yer-u osmon, oʻzimdir.
Shu tuproqqa gavharin tikib,
Yonib turgan ikki koʻzimdir.

Men tinglagan allalar yodi,
Yuragimga ildizdek botgan.
Ilk soʻzimni aytganim chogʻi,
Boshim uzra oppoq tong otgan.

Shu yogʻduga yoʻgʻrilgan tilim,
Chashmalari poklanib chiqqan.
Vatan, senga qilaman taʻzim,
Sen-ku meni soʻz bilan tuqqan.

Zulfiya Mo'minova
(1959-yilda tug'ilgan)

ONA TILIM

Ona tilim oltindan qimmat,
Sensiz qolsam kim bo'laman men?
Borsa kelmas yo'llarda g'oyib,
Tosh bo'laman, chim bo'laman men.
Ona tilim sensiz sarg'ayib,
Bir chekkada jim bo'laman men.
O'zga tillar saltanatida,
Bir yugurdak yetim bo'laman men.
Kimdir aytdi: «Baxtsiz til – bu til»,
Seni baxtsiz qilgan menmasmi?
O'z onasi bir chetda qolib,
O'zga tilga mahliyo, mastmi?
Nima qilsam kechirasan ayt?
Kuygan nondek isrofligim ayt!
Buxoriydek imonligim ayt!
Termiziydek insofligim ayt!
To O'rxundan Enasoy qadar,
Xoqon tilim, qurbon tilim ayt!
Xos Hojubdek eshon tilim ayt!
Shoh Boburdek cho'l-u dasht aro,
Tojsiz qolg'on sulton tilim ayt!
Kel poyingga boshimni qo'yay,
Olovlardan chiqqansan omon.

Sen bolam – deb, beshikdan olib,
Qulog‘imga aytgansan azon.
Mening uchun sendan ulug‘ yo‘q,
Ona tilim – buzrukvor shohim.
Mendan o‘tdi kechir, afv ayla,
Ona tilim – olampanohim.
Allohimni tanitgan hayrat,
Nima qilsam mendan rozisan?
Navoiydek muhtasham, hazrat,
Koshg‘ariyning joynamozisan.
Avliyolar tutgan tasbehsan,
Sochilmassan, tuproq bo‘lmassan.
Olovlardan o‘tgan Qaqnussan,
Sen o‘lmassan! Yo‘q sen o‘lmassan!
Qo‘lyozmalar yonmaydi, yonmas,
Asrab turar mustahkam devor.
Loqaydlikning qo‘ldan gugurtin,
Tortib olar tilshunoslar bor.
Mening uchun sendan ulug‘ yo‘q,
Ona tilim – buzrukvor shohim.
Sen bordirsan? demak, o‘zbek bor,
Ona tilim – olampanohim.

TIL

Kech edi. Izlagay odamimiz yo'q,
Bizning esa borar joyimiz.
Tavakkal deb kirdik bir uyga,
Huv qadimgi musofirlardek.

«Tiq-tiq» qildi eshik.
Mezbon yuzi yorishib ketdi –
Mahbusxona devorin chertib
«Gaplashganlar» yuziga o'xshab.

Bildim shunda bilmaganimni –
Nedir hijob, taqvo degani.
Sig'mayapman endi hech yerga,
O'xshayman to'qayda qolganga.

Jannat bo'yi ufurar undan,
So'zi yo'q,
Eng boy, go'zal til,
Chet tilimi, ona tili bu?

Jannat bo'yi ufurar undan,
Tuydim farishtalar sharpasin.
Qurgim kelar shundayin suhbat,
Vidolashgim kelar shu tilda.

ONAM FOTIHASI

Endi sen hukumat odami, bolam,
Qo'lingga bir qog'oz berdi o'qitib.
Unutma – sen kimsan, kim ota-onang,
Yurma qog'oz bilan elni qo'rqitib.

Seni jo'natishsa olis yurtlarga,
Agar xalqi o'zga tilda gapirsa –
Hech taqlid qilmagin sur, beburdlarga,
So'kmagin uyidan senga joy bersa.

O'qrayma «Sen bizga mehmon» deganga,
Qiyiq axtarmagil hech qachon qildan.
Beshik bo'lsin, tobut bo'lsin ekkanga,
Kesma daraxtlarin, ek kelsa qo'ldan.

Oyoq tiqaverma tish g'ijirlatib,
Sendan qochgandayin oqmasin soylar.
Tegirmon borligin doim yod etib,
Qovog'ini solib o'sar bug'doylar.

Bilsang, qonga o'xshar lolalar qirda,
Maysa yot oyoqlar ezganda qaqshar.
Qo'ziqorin bodrab chiqqanda yerdan,
Zarb bilan tug'ilgan mushtlarga o'xshar.

Onangning bisoti faqat oq yo'ldir,
Seni tortib tursin tuproq, ona til.
Qayda yurma, qancha umr ko'rma, baribir,
Tobutda bo'lsa ham yurtingga intil!

Odil Ikrom
(1960-yilda tugʻilgan)

QUSH TILI

Meni boshlab ketar bir kun qadringga,
Armonim koʻmilgan yolgʻizoyoq yoʻl.
Eng uzun afsona soʻylar qarshingda,
Ohiga osmonlar yetmagan bir qoʻl.

Benavo tuygʻular ochirmaydi koʻz,
Soʻzlarim toʻkilar yurakka sigʻmay.
Boʻgʻzimda qaltirab turibdi bir soʻz,
Gʻilofida qolib zanglagan tigʻday.

Koʻngildan chiqmadi men suygan kalom,
Tilimni tushunmas yor-u doʻstlarim.
Nomingdan yoʻllaydi samoviy salom,
Qanoting ostiga olgan soʻzlarim.

Yigʻloqi bulbullar qoldi benavo,
Quzgʻunlar toʻdasi aylaganda daf.
Tanish qargʻalarni bilmadim, ammo,
Men bilgan chumchuqlar chirqillar benaf...

Kuylarim sabrsiz sukut ichradir,
Shovqinlar ostidan chiqmadi butun.
Ohanging oldida tilim qisqadir,
Osmoning ostida qoʻllarim uzun.

Entikib ketadi ehtirolardan,
Bag‘ringda o‘lgisi kelgan bir vujud.
So‘zingdan iqtibos keltirolmayman,
Senga keltiraman yurakdan sujud.

O‘q tekkan oqqushday qoldi oh urib,
Meni tiriltirgan jimjit hasrating.
O‘zimni o‘zimdanda asramay turib,
Sen meni o‘limdan nechun asrading?!

Surur sahrosiga izlayman ma‘vo,
Dardlar daryosiga sohil yollayman.
Kimdan qo‘rqishimni angladim, ammo,
Qachon qo‘rqqanimni eslay olmayman.

Men seni oldinroq topmadim nechun,
Nechun ketolmayman jonimdan to‘yib?..
Tilsiz orzularim yig‘laydi beun,
Armon yelkasiga boshini qo‘yib.

O‘tib ketaman jon talvasasida,
Fursatim qisqadir, yo‘llar cho‘zilgan.
Ishqning so‘nggi manzil, martabasida,
Ba‘zan, tildan qoldim, ba‘zan, ko‘ngildan...

Bir kun boshlab ketar g‘am kulbasiga,
Tilini yolg‘iz men tushungan yig‘i.
Yaraqlar do‘zaxiy sham shu‘lasida,
Tandan sug‘urilgan jonimning tig‘i...

Amirqul Karim
(1960-yilda tugʻilgan)

HAQ SUYGAN EL

Haq suygan el erurmiz asli,
Inson qilib yaratdi bizni.
Oʻn sakkiz ming olamda Yerni
Makon qilib, yaratdi bizni.

Zulmat ichra nur erur Qurʻon,
Iymon bilan yaratdi bizni.
Duch kelganda past-u balandlar,
Osmon qilib yaratdi bizni.

Bulbul tili – lisonim, oʻzbek,
Zabon qilib yaratdi bizni.
Farzandlarga mard yelkamizni
Narvon qilib yaratdi bizni...

Goʻzal bogʻdir har bir oila,
Bogʻbon qilib yaratdi bizni.
Oʻzbekiston – Vatanim, jonim,
Qalqon qilib yaratdi bizni.

Taqdir suygan elmiz, aslida,
Inson qilib yaratdi bizni.
Bir togʻdan ming jilgʻa, yaxlit xalq –
Ummon qilib yaratdi bizni...

Halima Ahmad
(1960-yilda tug'ilgan)

NAVOIYNI SOG'INIB

Dunyoga keltirding buyuk ko'ngilni,
Ishq ahli haq so'zga bo'lganda mahtal.
Dillarni poklagan shu nazm haqqi,
Senga sharaf bo'lsin tabarruk fevral...

...Hirot bog'larida kezgan xayolning
Qalbida taralgay o'zbekona his...
To hanuz o'zini izlab yurganlar –
Siz ham Navoiyni sog'inganmisiz?

Farhod na'rasidan uyg'onganmisiz
Vijdon kengliklarin bosganida is.
Mol-dunyo jangidan g'olib chiqqanlar –
Siz ham Navoiyni sog'inganmisiz?

Navoiy kirmagan uylar qorong'i,
Navoiy kirmagan ko'ngillar zindon
O'ziga mahliyo, ey nazmbozlar –
Ko'ring, Navoiydan mast bo'ldi jahon.

Sham torin parishon aylangizlar bot,
Toki yorug' bo'lsin botinning azmi.
Ming yilda ham balki qaytib kelmaydi
Navoiydek shoir va uning nazmi.

Ishq gavhari hinhon erur jon ichra,
Ushshoq hajr tuni cho'kmagaydir tiz.
Ey, oshiqlik dardin ermak bilganlar –
Hali Navoiyni o'qimagansiz...

Ey dolg'ali asr, qo'rqmayman sendan
Qancha turlanmagin, bo'lma shiddatkor.
Ko'ksimdagi ishqning alangasida
Sening shiddatingdan baland junun bor.

Navoiy baxsh etdi menga bu ishqni,
Toki tomirimda oqib turar qon.
Bu ishq O'zbekiston bo'lib boqadi
Yarmida zamin-u, yarmida osmon.

...Fevral, yuragimga qo'ygin boshingni,
Shunda nur oqadi jismimda sim-sim.
Nogoh qush tilida sayraydi jonim:
Navoiy, Navoiy, sizni sog'indim!

Abdunabi Hamro
(1961-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Otam ham onam ham oʻzbek edilar
Ammo goʻdaklikda men qush edim-ov...
Chugʻur-chugʻur qildim, «chumchuq» dedilar,
Keyin gʻoʻldiradim, dedilar «soqov».

Sen esa abadiy gʻolib jangchiday,
Sezdirmay zabt etding ruhim, koʻnglimni.
Allaning betimsol dard-ohangiday
Kuyga oshno etding, oxir, tilimni.

Men kuylay boshladim bulbul tilida,
Tabiiyki, yana «Bu – qush!» dedilar,
Oʻzbekchaning bulbul til ekanligin
Bechora gʻofillar bilmas edilar.

Kuylayverdim tinmay ona tilimda,
Kimlardir xoʻrsinib, koʻzin yoshladi.
Qushmas, insonligim anglab yetdi-yu,
Bulbul ham oʻzbekcha kuylay boshladi.

Oʻgʻillarim, qizim, barchasi oʻzbek,
Oʻzbek tugʻilgandir nabiralarim.
Yoqimli soʻz bormi oʻzbekcha soʻzdek,
Oʻzbekcha uygʻonar xotiralarim.

Ona tilim, maqtay olmasam, kechir,
Sen o‘zing ruhimning quyoshi, oyi.
Axir, meni ming bor duo qilgandi
Tushlarimga kirib hazrat Navoiy.

Tilim, abadiysan, men ham o‘lmayman,
Tilning rivoj yo‘li – bulbul yo‘lidir,
Hatto qarg‘adan ham xafa bo‘lmayman:
Qag‘illash – qarg‘aning ona tilidir.

Bakrom Ro'zimuhammad
(1961-yilda tug'ilgan)

SO'Z

Shundoq til uchida turibdi-ku u,
nega aytolmayman bu so'zni?
Oh, qanday muloyim so'z,
qanday yalang'och!
Yurakdan til uchiga keldi-da,
shunday turib qoldi aytilmay.
Ichiga fikr solinib
bo'yni chilvir bilan bog'langan qop...
Tunda
shubhalar chizindek tarqab ketadi,
ko'zlar uxlab star opg bilan,
o'shanda chilvir yechiladi-da
bexosdan otilib chiqar
bir og'iz so'z.

***

So'zlar hazm
bo'lmadi
ichida.
Nimadir yaltirar
paypaslab ko'rdim
kaftimga sanchildi
ignadek
bitta
so'z.

Jumagul Suvonova
(1961-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Tarixlarning yobonida yelgan tilim,
Asrlar-la odim bosib kelgan tilim.
Kecha biroz horgʻin eding, bugun shaxdam,
Istiqloli bilan birga kulgan tilim.

Mir Alisher qalamida jilva qilding,
Ming bor toʻlib, ming toʻkilib koʻksing tilding.
Bugun yoʻling toʻsganlarga saboq berib,
Dovrugʻingni bayrogʻini koʻkka ilding.

Oh, tilima!.. Seni qanday ezgandilar?
Kesib tashlash rejasini tuzgandilar.
Usmon, Choʻlpon kabi novda niholingni
Koʻra-bila poyin yerdan uzgandilar.

Sen hayotsan, gurkiragan – ona tilim,
Mening uchun sendan oʻzga shaʼn-u shaxd yoʻq!
Osmon kabi, quyosh kabi, Vatan kabi,
Quchoq ochib chorlab turgan, haqiqat yoʻq!..

Ona tilim, olgʻa tilim boshlayapman,
Tilimdagi kishanlarni tashlayapman.
Men ham sendek, quyunlarda qaddim rostlab,
Ona tilim, elim deya yashayapman!..

Ona tilim, yo'ling uzra yo'l ochilsin,
Borlig'ingga baxt o'zanin burish uchun.
Odim-odim, qarich-qarich o'sayapman,
Bo'ronlarda qo'ling tutib turish uchun!..

Mardonavor kelayapsan, yovdan kulmay,
Ancha-muncha manqurtlarni pisand qilmay.
Ona tilim! Qadring buyuk!..
Qadding tutib,
Yasha endi manguликda,
O'lim bilmay.

Zikrilla Ne'mat
(1961-yilda tug'ilgan)

AZIZ ONA TILIMSAN

O, sen qadim o'zbekimning go'zallikka boy tili,
Qarluq, qipchoq, o'g'uzimning serzavq, serchiroy tili,
Goh «turkiy til» atalading sen, goho «chig'atoy tili»,
Ming asrlar osha kelgan, qadim ona tilimsan,
Mehri dilga jondek ingan, aziz ona tilimsan!

Tog'-u toshlarga bir go'zal bitig bo'lib tushding sen,
So'ng sopol-u yog'ochlarni misli guldek quchding sen,
«Avesto»dek so'ng teri-yu qog'ozlarga ko'chding sen,
Massaget-u saklar suygan sug'diyona tilimsan,
Koshg'ariylar mehr qo'ygan aziz ona tilimsan!

Saodatga yo'llagaydir chin «Qudatg'u bilig»ing,
Ul «Devonu lug'otit-turk» birla to'qdir iliging,
Ham «Hibat-ul haqoyiq»dir – Haq yo'lida suluging,
Rabg'uziylar qissa bitgan sof, xalqona tilimsan,
Haqiqat deb Haqqa yetgan, aziz ona tilimsan!

Dong'ing ketmish Bosfordan to Oltoy, Hindistongacha,
Ahli Kushon, Eftalit-u to Turki Xoqongacha,
Kezib O'rxun-Enasoydan mulki Xurosongacha –
To'marisdek ko'ksin kergan chin mardona tilimsan,
Shiroqlarga shuur bergan aziz ona tilimsan!

Oromi-yu so'g'd, pahlaviy, runiy, uyg'ur xatingda,
Goh arabcha, goh kirillcha, goh yozilding lotinda,
Bir kun sirtga chiqmay qolmas ne dard bo'lsa botinda,
Goh yombidek pinhon yotgan bir durdona tilimsan,
Goh bulbuldek xandon otgan aziz ona tilimsan.

Sen – Lutfiy va Atoiylar lutfida ko'z ochgan nur,
Mir Alisher qalamida qayta sayqal topgan dur,
Mirzo Bobur bobom senga shohona to'n yopgandur,
Shohlari ham shohbayt bitgan chin shohona tilimsan,
Peshonamga Olloh bitgan aziz ona tilimsan.

Ogahiydek ogoh etding elni yovning qahridan,
Otash bo'lib otilding sen shoh Mashrabning qalbidan,
Muqimiy-u Furqat bo'lib so'z ochding el dardidan,
Gulxanidan nur taralgan baxshiyona tilimsan,
«Zarbulmasal»lar yaralgan aziz ona tilimsan!

Behbudiy-u Avloniylar kechdi sen deb jonidan,
Cho'lponlaring tushdi hatto seni deb osmonidan,
Sening-da bag'ring qon bo'ldi Qodiriyning qonidan,
«Vo bolam!» deb faryod chekkan, bag'ri tilim-tilimsan,
Tilkalanib ko'z yosh to'kkan aziz ona tilimsan!

Ba'zan sendan ayirmoqchi bo'ldi bizni nokaslar,
O'z onasin ham unutgan manqurt, benavo kaslar,
Lek o'zlari yo'qlik sari uchdi o'shal xor-xaslar,
Zafar quchib kulib turgan, g'olibona tilimsan,
Boshiga baxt qushi qo'ngan aziz ona tilimsan!

Endi davlat tilidirsan, dur-u hikmat tilisan,
Istiqloldan baxti kulgan, buyuk millat tilisan,
Bosh Qomusda qadr topgan, shon-u shavkat tilisan,
Elimning jon dilidirsan, mening-da jon dilimsan,
Dilimning jon gulidirsan, aziz ona tilimsan!

Sen shundayin bir bog'sanki, so'lmagaysan toabad,
Quyosh kabi porloqsanki, so'nmagaysan toabad,
Jonim tilim, o'lmagaysan, o'lmagaysan toabad,
Kelajag-u ertasi bor, sen yakdona tilimsan,
Manguliklarga daxldor, aziz ona tilimsan.

Aziz Vatan quchog'ida yuksak erur parvozing,
Jahon ayvonlari uzra yangragay hur ovozing,
Zikrillongga ham ne'matdir bergan yangroq bu sozing,
Qaddi baland, qadri baland, chin sharqona tilimsan,
Baxti quyoshdek sarbaland, aziz ona tilimsan!

Eshqobil Shukur
(1962-yilda tugʻilgan)

TOʻQQIZINCHI FEVRAL

Men ertaga oʻlaman, ona,
Agar sen bu kecha boshimda
Oʻzbek tilidagi qoʻshiqlarni aytib turmasang.

Men ertaga oʻlaman, ona,
Agar sening kelinlaring bu kecha
Buyuk shoirlarni tugʻmasa agar.

Men ertaga oʻlaman, ona,
Agar sening baxshilaring bu kecha
Tonggacha tugatolmasa «Alpomish» dostonini.

Men ertaga oʻlaman, ona,
Daraxt shoxlarida qushlar bu kecha
«Lison ut-tayr»ni takror etmasa,
Men ertaga oʻlaman, ona.

Uxlay olmadim men...
Boshimda qadimiy qoʻshiqlar aytding,
Kelinlaring tugʻdi ulugʻ shoirlaringni.

Baxshilar...
Nafasi tiqilib boʻgʻizlariga
«Alpomish» soʻngini aytdilar tongda.

Qushlar...

Daraxt shoxlarida titragan qushlar,
Navoiy tilida gapirib chiqdi.
Men hech qachon o'lmayman, ona!

KOSHG'ARIY YODI

Siz nega notinchsiz, Mahmud Koshg'ariy,
Toshni yorib chiqar ulug' yo'lchilar.
Toshlar to'lg'og'iga doya bo'lmasmi
O'zbekistondagi tilchilar?

Siz nega notinchsiz, Mahmud Koshg'ariy,
Tilning chehrasini yorgan qamchilar
Sinmasi, «Erk» degan So'zga aylansa,
O'zbekistondagi hamma tilchilar.

Siz nega notinchsiz, Mahmud Koshg'ariy,
Horitib qo'ydimi adashgan yillar?
Tunlari «Devonu lug'otit-turk»da
Qushlarday chug'urlab chiqmasmi dillar?

Siz nega notinchsiz, Mahmud Koshg'ariy,
Til – ega, davlar aniqlovchilar.
Yig'larmi o'lgan so'z uzra «bolam!» deb,
O'zbekistondagi tilchilar.

Siz nega notinchsiz, Mahmud Koshg'ariy,
Yurakday yorilib bormoqda toshlar,
Ulardan shoirlar chiqib kelmoqda,
Ko'ksini to'ldirgan alvon quyoshlar.

Ruqiya G'oziyeva
(1962-yilda tug'ilgan)

BU O'ZBEK TILIMDIR

Boqiy tariximda nafasi ilm,
Ta'rifga sig'magan bu xuddi ko'nglim,
Ming-ming sharaflarga boshlagan yo'lim,
Bu o'zbek tilimdir, bu o'zbek tilim.

Tarovat baxsh etgan ahli Turonga,
Ovozasi yetgan hatto Yunonga.
Buyuk ona so'zin o'rgatgan xonga,
Bu o'zbek tilimdir, bu o'zbek tilim.

Tinglang sabosida havas shiviri,
Taqrizlar qilmoqni o'rgatmoq siri,
Boz go'zal izhorda qarang har biri,
Bu o'zbek tilimdir, bu o'zbek tilim.

Bo'lgan bee'tibor iqtidor bilan,
Mehrni qo'llagan iftixor bilan,
Adolatin topgan yaxshi kor bilan,
Bu o'zbek tilimdir, bu o'zbek tilim.

Buylagan jahonga shuurlar bois,
Adolatda sobit shukurlar bois,
Tafakkurga eltar shu kunlar bois,
Bu o'zbek tilimdir, bu o'zbek tilim.

Yaxshi g'oyalarni ruhida eltgan,
Ifodasin Vatan tilida etgan,
Bugun dovrug'i bor olamga ketgan,
Bu o'zbek tilimdir, bu o'zbek tilim.

Ulug'lik yo'l sari chog'lab to jonni,
Dillarga ko'priksay bog'labon onni,
Kezdirgan sahnida butun jahonni,
Bu o'zbek tilimdir, bu o'zbek tilim.

Zebo Mirzo
(1964-yilda tugʻilgan)

ONA TILIGA QASIDA

Hali bashariyat murgʻak uyquda
Bilmaganda qalam, harf-u imloni.
U togʻlar koʻksiga gul qilib chizdi,
Gul deya anglatdi yorugʻ dunyoni.

Odamlar qulonlar ortidan quvib
Jonligʻ keltirganda omoch-molaga.
U buloq suvini uzatdi quyib,
Gul bargini bitib loy piyolaga.

Balki oʻsha tasvir, balki oʻsha sir
Havvoning Atoga boʻlgan dilidir?
Bilaman, qaysi soʻz boʻlmasin oʻsha,
U mening yuragim – Oʻzbek tilidir!

Bobolar tili bu, ey, Ona tilim,
Sendan kelar olis dala-dasht isi.
U uchar argʻumoqlar qanotida sen
Qoldirgan izlarda kurashlar izi.

Sen demaysan: «Oʻldir, yondir, qasos, qon!»
Sen degaysan: «Bagʻrim, sevaman, ishon!»
Million yillik ochiq dasturxonida
Bugʻdoy soʻz-u, bugʻdoy yuragingdir non!

Samo uzra sochib lavh xattoti
Hikmatlar kitobin etganda tamom.
Bir so‘z-la jam qildi ajdodlar yodin
«Qutadg‘u bilik»ka Xos Hojib bobom!

Kimdir buzib o‘tar, kim esa tuzib,
Baxt na Maqdon, Chingiz olgan taxtdadir!
Qilich soyasida jannatdir, va lek
«Kuch birlikda, qudrat Adolatdadir!»

O‘ylaganmi tarix ming yillar nari
Ko‘rayin deb dunyo o‘zbeklarini.
Sohibqiron tutgan tug‘ bilan g‘olib
Tuzganida «Temur tuzuklarini!»

Olis yulduzlarga cho‘zib qo‘lini,
Zamin izlaganda yillar qa‘ridan,
Yorqin tafakkurning yorug‘ yo‘lini
Topdi Ulug‘bekning jadvallaridan!

Sen – osmon ilmini bitguvchi kitob,
Senda giyohlarning rangin tushlari.
Senda ochiladi axir bobma-bob
Milliard yulduzlarning nurtovushlari...

Sen – maysalar tili, bulbul ko‘z yoshi
Sen – she‘rning qanoti, ruhdir mukammal.
Besh doston besh qit‘a bo‘lib porladi
Navoiy hayratdan she‘r aytgan mahal!

«Oson emas bu maydon ichra turmoq,
Nizomiy panjasig‘a panja urmoq!»
She‘r ahli yuz yillab tuzgan dunyoni
Bir sher panjasi-la oldi u biroq!..

Hazrat Navoiydan qolgan qutlug' so'z,
Ilohiy ilhomdan yaralgan tilim.
Boburni yig'latgan, yetti iqlimga
«Boburnoma» bo'lib taralgan tilim.

Seni unutmadim istibdod chog'i
Har lahza qonimda qilichdek o'sding!
Chirmab kelganida zulmat quchog'i
Qalbimni quchoqlab nur bo'lib to'sding!

Qadim ohanglardan men seni topdim
Izladim tafakkur osmonlaridan.
Bir buyuk xalq bo'lib chiqib kelding sen,
«Go'ro'g'li», «Alpomish» dostonlaridan.

Kim seni tanimas, tan olmaydi kim,
Kamtar kamolingni maqtash shart emas!
Futbol maydonida eng odil hakam,
Shaxmat qirolining yurishiday bas!

Olimp sahnasida o'zbek kurashi,
Bugun dunyo bilan «yonbosh», «chala»ni.
Halollik yo'lini o'rgatding jangda
O'rgatding mehrning siri – allani!

Hatto do'ppisning chetida bir she'r,
Kashtali ko'ylagin yoqasi – g'azal.
Jannat eshigini ochguvchi bir sir –
O, balki, o'zbekiy kalomdir azal!

Sen – tilim tagida turgan achchiq tosh,
Sensiz men hech kimman, yo'qdirman, bildim!
Sen- tirik xazina, sen – tirik afsun,
Seni angladim-u, dunyoga keldim!

Qisinib-qimtinib yurmayman chetda,
Kibr yo manmanlik emas falsafam.
O'zbek kalomida Iymon, Nomus, Or
Va ikki dunyoning saodati jam!

Sen – muhabbat tili hamda erk tili,
Sen – borki, Haq bilan sirlashamiz biz!
Sen – jasorat tili va mardlik tili,
Sen borki – xalq bo'lib birlashamiz biz!

Salim Ashur
(1964-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Parcha toshga mangu umr baxsh etgan

Ona tilim.

Qoyalarga boqiy bitik naqsh etgan

Ona tilim.

Koʻzlarimga dunyoni chin koʻrsatgan

Ona tilim.

Otam, onam, kimligimni oʻrgatgan

Ona tilim.

Mudrab qolsa, butun xalqni uygʻotgan

Ona tilim.

Kitoblarda yongan, goho muz qotgan

Ona tilim.

Bir millatni bir Vatanga jamlagan

Ona tilim.

Farzand uchun choʻng tarixlar gʻamlagan

Ona tilim.

Tandirlarda onam yopgan issiq non –

Ona tilim.

Tuproqqa men tashlamayman hech zamon –

Ona tilim.

Har o'zbekka or-u nomus bo'lding sen,
Ona tilim.
O'zgalarga qiyomatli do'st bo'lding sen,
Ona tilim.

Bir bolangman, ustim yopding sovqotsam,
Ona tilim.
Men qalqonman birov senga tosh otsa,
Ona tilim.

Daholarga alla aytgan oltin beshik
Ona tilim.
Bulbullardan yosh oqizgan oltin qo'shiq
Ona tilim.

Qulog'imga tilla ishqdek quyilgansan,
Ona tilim.
Yuragimga ismim bo'lib o'yilgansan,
Ona tilim.

Jamoliddin Mustim
(1965-yilda tug'ilgan)

OZOD QUSHNING O'GITI

Parvonadek o'zing urib chiroqqa,
Yomonlar qo'lida tushma tuzoqqa,
Yurtni sotib, yurtidan ketib uzoqqa,
Ayrilmagin ota-onang, elingdan,
Ayrilmagin, tanitgan bu tilingdan.

Yurtni sevgin, undan kechish or bo'lar,
Bevatanga ikki dunyo tor bo'lar,
Ona tilin unutganlar xor bo'lar,
Begonalar chiqar o'ngu so'lingdan,
Ayrilmagin, tanitgan bu tilingdan.

Qancha zotlar o'tdi yurtni qadrlab,
Shoh Boburdek she'rga solib ulug'lab,
Ibodatda tinchlik tila saharlab,
Vatan madhi o'taversin dilingdan,
Ayrilmagin, tanitgan bu tilingdan.

Hijrat qilgan ne-ne olim, zukkolar,
Buxoriydek fikri dono daholar,
Hech birlari qilmadilar nizolar,
Ibrat olgin ota-bobo – piringdan,
Ayrilmagin, tanitgan bu tilingdan.

Ezgulikdan el-u yurtning bog' bo'lsin,
Xirmonlarda g'alla, bug'doy tog' bo'lsin,

To'ylar qilib xalqing ko'ngli chog' bo'lsin,
Gullar unsin dasht-u sahro cho'lingdan.
Ayrilmagin, tanitgan bu tilingdan.

O'zbekdirsan, baland tutgin qadringni,
Har nomardga doston qilma dardingni,
Aziz bilgin Oллоh bergan xokingni,
Haq yo'lida adashmagin yo'lingdan,
Ayrilmagin, tanitgan bu tilingdan.

O'ZLIGIM – TILIM

O'zbeginning nurli yuzi – onajon tilim,
O'zbeginning shirin so'zi – onajon tilim,
O, qadimiy ko'hna izi – onajon tilim,
Sen xor bo'lmaysan, zor bo'lmaysan.

Tarxingga g'isht qo'ygan Mahmud Koshg'ariy bobom,
Yuksakka ko'targan hazrat Navoiy bobom,
Sen bois o'lmadi dorda Mashrabiyy bobom,
Sen xor bo'lmaysan, zor bo'lmaysan.

Senga tosh otganning toshi, uchmay qulaydi,
Armon bilan ko'kka boqib tunlar uvlaydi,
Jarangingga chidolmasdan to'zim tilaydi,
Sen xor bo'lmaysan, zor bo'lmaysan.

Ona tilim, boqar ko'zim o'zingsan faqat,
Ona tilim, totgan tuzim, o'zingsan faqat,
Farzandingman aytar so'zim, o'zingsan faqat:
Sen xor bo'lmaysan, zor bo'lmaysan!

Nodira Afogova
(1966-yilda tugʻilgan)

* * *

Koʻzlaring – tutilgan oftobday, sermung,
Koʻzim – dengiz osti daryolariday.
Goʻdakday boqamiz gohi dunyoning
Ibtidoiy-oddiy savdolariga.
Oisladi ertak soʻylagan olam...
Gʻijjak kamoniday ezsa tuygʻular,
Tomda yashayotgan odamqush bilan
Hanuz arvoh-arvoh oʻynagim kelar.
Bilaman, Senga ham ayondir bu hol,
Bilaman, bilmaslar ul ahli tarab:
Ishorat etganday yulduzlar xushhol
Jimlik ovozida aytadirmiz dard.
Tugʻilmoq... nima u? Balki, isyonsan –
Otilding kuzakning qoq oʻrtasida
Yigʻilgan yigʻiday, soʻnmas vulqonday
Togʻlari ulugʻvor Soʻz oʻlkasida.
Malaklar mahbubi. Va Soʻzga majnun,
Falaklar qalbining kuchligʻ zarbisan.
Mening anduhimni kuylamak uchun
Zaminga bir qoʻnib oʻtgan kabisan.

Iqbol Mirzo
(1967-yilda tugʻilgan)

SUMLIM

Varaqlab «Devonu lugʻotit-turk»ni
Bir soʻz topib oldim koʻnglimga uyqash.
Koʻnglim koʻrdingmi deb yelkalab turtdi,
«Qara, butun oʻdlak sumlinga uyqash».

Soʻzlar qanotidan toʻkiladir sas,
Turna safidan koʻz uza olmayman.
Qamishqalamlarim sinar basma-bas,
Tovushim suvratin chiza olmayman.

Nonga zor emasman, zarga zormasman,
Ilkimdagi chogʻir jivirlar lim-lim.
Birovning lutfidan mast-u alastman,
Kosagulim sumlim, oʻrtogʻim sumlim.

Yaltir-yulturga oʻch olahakkaday
Archa bezagiga chumduk urgan koʻp.
Bolaga yot tildan ot tanlab atay
Otasin soʻzini olmay yurgan koʻp.

Oʻnov oʻlib, ikov tuqqanlarim, oʻv,
Tangritovga esh-qoʻsh chiqqanlarim, oʻv,
Joniga jonimni suqqanlarim, oʻv,
Bobosin oʻgitin danagin chaqmay
Birovlar unini uqqanlarim, oʻv!

Dilimdan yuz burib ketyapti tilim,
Uni kim to'xtatar? Kim qaytarar? Kim?
Bir o'lgim qistaydi, bir kelar kulgim,
Nomsiz qushcha sayrar erinib: «sum-lim».

Varaqlab «Devonu lug'otit-turk»ni
Bir so'z topib oldim ko'ngimga uyqash.
Chin-Mochinda yurgan o'g'linga uyqash,
O'zimga o'zimning zulmimga uyqash.

Kesim-kesim ketdi ko'kka qo'shig'im
Alla aytayotgan singlimga uyqash.
Aylandi yazloqlar, aylandi ochun,
Voh, tilim aylanar sumlinga uyqash!

* * *

Qat-qatingda ko'rinur fe'lim,
Yuragimsan, qalbim va dilim.
Birlashtirding, xalq bo'ldi elim,
Ota tilim, o, Ona tilim!

Bilga qog'on hayqirig'i sen,
Koshg'ariyning chaqirig'i sen,
Tengriqutning adl tug'i sen,
Ona tilim – yagona tilim!

Senda suron solmishdi Temur,
Senda sobit qolmishdi Temur,
Bir so'z-la yurt olmishdi Temur,
Ona tilim – mardona tilim!

Toyg'oq, Arab-Ajamdan to Chin
Qanot yoyding misoli lochin.
Xurosonda ochding quloching,
Ona tilim – durdona tilim!

Alisherning ilkida chechak,
Kimga mehnat, kimgadir emgak.
Shayboniydan armonli ertak,
Ona tilim – afsona tilim!

O‘raltovlar qayragan tilim,
Hindi elda yayragan tilim,
Sanduvochlar sayragan tilim,
Ona tilim – mastona tilim!

Sog‘inganlar seni deb ado,
Vidolarda berursan sado.
Yaxshi so‘zsan, men senga gado,
Ona tilim – shohona tilim!

Sirojiddin Rauf
(1967-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Ulkan handalakday zamin bagʻrida
Handalak tarxiday oh tilim-tilim –
Nuhning toʻfonidan, balki naridan
Qalqib kelayotgan, ey, turkiy tilim!

Urholar yangragan olis safarning
Zahmati, shavkati tojdir boshlarda,
Yashashga kafolat harb-u zarblarning
Shonli muhri qolgan bitiktoshlarda.

Turon darj etilgan tarix xatida!
Ammo bu gapimga gumrohlar kular:
Nainki, Chin-Mochin, ummon ortida
Aks sado bergandi, desam, turkular!..

Quyoshni orqalab olgan sher yangligʻ
Zabt etding mardona kurrayi arzni.
Istading va olding, boʻlmadi tangligʻ,
Bir olsang, oʻn qilib toʻlading qarzni.

Lugʻat-bisotingni yoysang, albatta,
Molini taniydi arab, rus, tojik...
Bu soʻzlar farovon, obod davlatda
Fuqarolik olgan sodiq xorijlik.

Dunyoning toshqin soy, daryolaridan
Simirib, muhtasham dengiz bo'lolding.
Hazrat Navoiyning jilolaridan
Illo, nazmda ham tengsiz bo'lolding.

Tengsizsan, mengzasam ulkan og'ochga,
Har tomon bo'y cho'zgan o'nlab shoxlaring.
Har biri bir daraxt! Ildizdan qochgan...
Yer-u ko'kka sig'mas ba'zan ohlaring.

Lovullab yonadir buyuk xotiro,
Zimiston qa'rida qolmagay navo.
Orzular so'ngsizdir, sen-da barhayot,
Moziyni uyg'otgan abadiy sado!

Ulkan handalakday zamin bag'rida
Handalak tarxiday oh tilim-tilim.
Nuhning to'fonidan, balki naridan
Omon kelayotgan, ey, ona tilim!

Davron Rajab
(1967-yilda tugʻilgan)

***

Iltilmos, soʻz aytganda
Chap koʻkrakni soxta tutmang siz,
Samimiylik sunʻiy, juda oz!
Oʻtinchim shu – til haqda aslo
Gapira koʻrmang balandparvoz!
Oʻz holiga qoʻying zabonni,
Toki borligicha toʻkilsin...
Gard yuqqanmi, alaf bosganmi,
Undan amon qutulib olsin!
Eshitaylik shundayligicha,
Chunki tilning sizni bizziz ham
Qobiq tilli sodiqlari bor.
Qofiya bogʻlab oʻtirmay men ham,
Yangrasin toki borligicha...
Tinch qoʻyaylik oʻtganlarni ham,
Til deb tildan qolganlarni ham,
Mayli,
Kimdir gapirsin goʻyo ilk bor
Soqov tilga kirgandek oʻqchib,
Kimdir yursin gapirmay qochib...
Oʻrtamaylik tilni, iltimos,
Kim bilmasa, unutsin, mayli,
Chunki mening tilim muhtojmas
Badtabdil va suxanbozlarga,
Iltilmos, til haqda xoʻb gapirib,

Zada qilmang boshqalarni,
Ko'krakka qo'yib o'ng qo'lingizni!
Poylab turar zotan Shayton
Qachon yo'ldan ozib
Tildan qolishimizni...
Iltimos, bu tilda to'qiy ko'rmang so'z
Faqat istagingiz ayting, xolos!
Bu tilda yolg'on gapirib bo'lmas.
Iltimos,
Siz mening tilimda gapira ko'rmang!

Shahlo Ahrorova
(1967-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Ilk koʻz ochganimda onam soʻz ochib,
Shu tilda bagʻriga olgan, bolam, deb.
Ilk qadamlaringa yongʻoqlar sohib,
Shu til meni yoʻlga solgan, bolam, deb

Mehrning oʻzbekcha rangin koʻrsatib,
Onam yuragimga allalar quygan.
Momom chakkasiga rayhonlar taqib,
Meni tong suysa ham, oʻzbekcha suygan.

Ehtimol, «aya»dir, ilk bor deganim,
Balki «dada» soʻzin aytganman, xolos.
Biroq men yagona – shudir bilganim:
Men ilk bor oʻzbekcha soʻylaganim rost.

Oʻzbekcha jilmayar menga quyosh ham,
Yulduzga oʻzbekcha soʻylayapman men.
Jon bolam, degan soʻz – buncha xushkalom!
Baxt haqda oʻzbekcha oʻylayapman men.

Jon tilim, onamdan qolgan merosim,
Momolardan kelgan dostonlarimsan.
Navoiy desam gar, mangu bayozim,
Gar Ulugʻbek, desam, osmonlarimsan!

Minglab asrlarning qa'ridan kelgay,
Har aytarim, har bir so'zim tomiri.
Hey, desam, ovozim ko'kka yoyilgay,
Har so'zim – o'zligim, o'zim tomiri!

Ketsam, el topmasman, odam topsam ham,
Shu el mehrin, qo'msab qaytaveraman.
O'zbek tug'ilarkan to bu zaminda,
Men o'zbekcha alla aytaveraman!

Ulug'bek Hamdam
(1968-yilda tug'ilgan)

NAVOIY BO'LMOQ KERAK

Tilim doim bo'lsin desang,
Elim mangu yashasin,
Navoga to'lmoq kerak,
Navoiy bo'lmoq kerak!

Tilim mening elimdir,
Elim mening tilimdir!
Meni men qilgan asli
Navoiycha dilimdir!

Navoiy bo'ldimmi men,
Navoiy bo'ldingmi sen –
Bizni hech kim yengolmas,
Navoiyga bo'lsak teng!

Tilim doim bo'lsin desang,
Elim mangu yashasin,
Navoga to'lmoq kerak,
Navoiy bo'lmoq kerak!

Navoiy bo'l, ey qalbim,
Navoiy bo'l, ey xalqim!

Ja'far Muhammad
(1968-yilda tug'ilgan)

O'ZBEK TILIM, DAVLAT TILIM

Ulug'larga hurmat tilim,
O'zbek tilim, davlat tilim,
Kichiklarga izzat tilim,
O'zbek tilim, davlat tilim!

Onam sutidan ibtido
Olgansan-u yo'q intiho,
Ishq-u mehr-u shafqat tilim,
O'zbek tilim, davlat tilim!

Alpomishning kamonidan,
Barchinoyning zabanidan,
Uchib kelgan bir xat tilim,
O'zbek tilim, davlat tilim!

Sohibqiron qo'rg'oniday,
«Xazoyin ul-maoniy»day,
Asli buyuk shavkat tilim,
O'zbek tilim, davlat tilim!

Xos Hojibning «Qutadg'u»si,
Hazrat Navoiy orzusi,
Muqimiy-u Furqat tilim,
O'zbek tilim, davlat tilim!

Sig‘magansan devonlarga,
Qasr-u ko‘shk-u ayvonlarga,
Bor-u buding savlat tilim,
O‘zbek tilim, davlat tilim!

Bobur Mirzodek shoh – o‘zing,
Ogahiydek ogoh o‘zing,
Tojmahaldek hayrat tilim,
O‘zbek tilim, davlat tilim!

Avloniy-u Cho‘lpon – o‘zing,
Qodiriydek o‘g‘lon – o‘zing,
Allomayi Fitrat tilim,
O‘zbek tilim, davlat tilim!

Qutlug‘ bo‘lsin maqomlaring,
Yuksak izzat-ikromlaring,
Olloh bergan ne‘mat tilim,
O‘zbek tilim, davlat tilim!

O‘zligimni anglatgan – sen,
Dunyolarga tenglatgan – sen,
Rahmat senga, rahmat, tilim,
O‘zbek tilim, davlat tilim!

Ikrom Iskandar
(1972-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Sen gʻururim, iftixorim, sharafim, shonim,
Hayotimsan, tomirimda joʻsh urgan qonim,
Alla aytib ulgʻaytirgan yorugʻ jahonim,
Ona tilim, jon-u dilim, omon boʻl mangu!

Tarixingga boqsam, ming-ming yillar qadarsan,
Asrlarni tutashtirgan ezgu xabarsan,
Sen xalqimning yuragisan, chin moʻtabarsan,
Ona tilim, jon-u dilim, omon boʻl mangu!

Navoiysan, moʻjizalar yaratgan oʻzing,
Har bir dilni bulbul kabi sayratgan oʻzing,
Vatan nomin dunyolarga taratgan oʻzing,
Ona tilim, jon-u dilim, omon boʻl mangu!

Bugun ozod yurtida sening eʼzozing baland,
Jahon aro yangrab turar ovozing baland,
Qanoting yoz, doim boʻlsin parvozing baland,
Ona tilim, jon-u dilim, omon boʻl mangu!

Muhammad Siddiq
(1972-yilda tugʻilgan)

ONAMGA XAT

Qara, johil chiqdi shayxim deganing,
Shoirim deganing – battol, badkirdor.
Bolam keltirgan, deb halvo yeganing –
Podshohlar poyida toptalgan, murdor.

Ayozning qoʻllari sochingga tekkan,
Bahorning barmogʻi yetmas kissangga.
Begʻam oʻgʻlingga boq –
Sen sori ketgan
Ajalning izlarin qilmas pisanda!

Yetar, bas! Orziqib kutganing bekor!
Kelsa ham eltmagay baxtning koʻshkiga,
U parvoz qilmoqda – yuksak, telbavor,
Oʻtkinchi yel kabi sheʻrning ishqida.

Ne bor, arzigulik allang satriga,
Qani, siyoh yutgan dunyoning gashti?
Menmi, ayt,
Kun kelib, hatto qabringga
Bir tup gul qoʻymoqqa qolmagan shashti?

Ona, nomard chiqdi alpim deganing,
Shoirim deganing – soʻz yuqmas nolang.
Sogʻingan mahaling, topsin deb taskin,
Men oʻsha – sheʻr yozib ovungan bolang...

* * *

O'zimdanda beruxsat umringa ega
chiqmoqqa
shaylanar
shamollar, bermam!
Axir quvg'indiman, shundog'am yerga
Shoir yozib qo'ygan
yoziqman – she'rman.

Ular so'ramaslar ixtiyorimni,
qonim shirinmikan,
so'rib to'yimaslar?
Axir qurbon qildim –
oling borimni,
ey qulga erkini ravo ko'rmaslar!

Ko'zlarimni o'ying,
terimni shiling!
Bo'yninga dor soling –
aytolmay bir so'z...
Murdamni bozorga otdim, shoshiling,
faqat yuragimga teginmang, ey do'st!

Mayli, istasangiz qabrimni berdim,
kun kelar – ajrini olar qora yer.
Tug'ilib ingragan tovushim she'rdir,
ibtidoyim she'rdir,
intihom ham – she'r
va yana oxirgi...
Intiqom ham – she'r.

Ma'mura Zohidova
(1973-yilda tug'ilgan)

MEN

Yo'q! Umrimda bo'lmagay yakun!
Poyon yo'qdir na ruh, na tanda.
Meni yuz bor chopsalar bugun,
Ming bor ko'klab qo'yurman tanda.

Toki tilim bo'lmas muqarrar,
Toki tilim yayramas chunon,
Men o'lmayman qiyomat qadar,
Umrim ado bo'lmas hech qachon.

Agar farah insa falakdan,
Agar tilim bo'lsa sarbaland,
Men ko'z ochib yangi tilakdan,
Dunyoga bot kelaveraman.

Men shu elga erkalik bilan,
Sig'may ketgum yo'rgaklarimga,
So'zni tinglab, o'zlikni anglab,
Singdirib to so'ngaklarimga.

Men qo'l cho'zib chinqirib yig'lab,
«Nanna» deya so'rayman rizqim,
Yer emaklab, chuchuk chuldirab,
Tuproq tutib kelgum bir siqim.

Men kitobga ilk bor termilib,
Bo'g'inlayman O'z-be-kis-tonni,
Ham yagona ruhida bo'lgum
Unga doir hamma insonning.

Men qora qosh yorga chin-chindan
Haq yorlig'i bilan bog'lab ishq.
Suymoqlikning bol shevasidan
O'z tilimda kuylarman qo'shiq.

Men o'g'limni polvon o'stirib,
Yurtga qalqon bergum bir haybat,
Uning shoni sening sha'ning deb,
El alpini etgayman, albat.

Men tilimni tildirmam hech vaqt,
O'g'ilmanmi, qizmanmi, ne farq
Chunki shunday ulug' qudratman,
Men! Bir Xalqman!
O'zbek degan Xalq!

Alisher Nur
(1974-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Dunyoda yagonasan,
Ey, mening ona tilim.
Sen tufayli doimo
Ravondir yurgan yoʻlim.

Alla bilan kirgansan,
Tanamdagi jonimga.
Sadolaring yoʻl ochar
Tomirdagi qonimga.

Sen borsanki, yuragim
Oshnodir sheʻr, bayotga.
«Chuh» deganda qoʻllarim
Aylanadi qanotga.

Osmonlarda uchaman,
Orzularim ijobat.
Ona tilim navosi –
Tengi yoʻq bir saodat.

Mirzohid Botirov
(1974-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM – JON TOMIRIM

Lutfiyning lutfi bilan
Loying she'rga qorgansan,
Boburning nafasida
Hindistonga borgansan,
Navoiy Xamsasida
Yuragimda qolgansan,
Ona tilim, ona tilim!

Jadidlaring otilgan,
Kechgan sen deb jonidan,
«O'tkan kunlar» bitilgan
Qodiriyning qonidan,
Cho'lpon voz kechib ketgan
Seni deb osmonidan,
Ona tilim, ona tilim!

Sohibqiron Temurning
Ko'ksidagi g'urursan,
Mirzo Ko'ragoniyning
Rasadida mashhursan,
Ellik million yurakning,
Toleyisan, mag'rursan,
Ona tilim, ona tilim!

Massaget, saklar hayron,
So'g'diyonam, hur tilim,
Koshg'ariylarga armon,
Mashrabonam, dur tilim,
Shoiring boshi osmon,
Yuragi pora-tilim,
Ona tilim, ona tilim!

Otash bo'lib yonib kelding,
Yetmish yilning qa'ridan,
Daryo bo'lib oqib kelding,
Behbudiyning bag'ridan,
Bir allang deb jondan kechgum
Va dunyoning bahridan,
Ona tilim, ona tilim!

Umida Ermatova
(1974-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Vatanim koʻrkisan, millat gʻururi,
Tuproq hidlarida yashagan tilim.
Somonshuvoq uyim, paxsa devorim,
Hatto tandirimda yashnagan tilim.

Sen menga moziydan soʻzlaysan ertak,
Qancha tazyiqlarda oʻtgan hayoting.
Kirza etik kiygan Toʻmaris qizlar,
Dalalarda qolib aytgan bayoting.

Sen oʻzbek shaʼnisan, xalqim shukuhi,
Samodan soʻzlaydi bitiktoshlaring.
Eng qadim Turonim, Oʻrxun-Enasoy,
Turkiy tillar ichra koʻp qardoshlaring.

Yusuf Xos Hojib-u, Koshgʻariy bobom,
Oltindan bezalgan boʻstonlaring bor.
Sening dovrugʻingni aylab yakqalam,
Navoiyda buyuk dostonlaring bor.

Oʻz erkin talashgan adiblar tili,
Qatagʻon qurboni Usmon Nosirlar.
Abdulla Avloniy, Fitrat, Choʻlponlar
Elim deb jon bergan, u mavhum sirlar.

Buyuk daholarning jonisan, tilim,
Qonidan yozilgan oʻlmas asarlar.
Bugun oʻzbek eli senga taʼzimda,
Yashaysan abadiy, mangu asrlar.

Yulduz Alimova
(1974-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Onam allasida jaranglading sen,
Bobom ertaklarni aytardi oqshom,
Shirin jozibangga maftun boʻldim men,
Qalbimga quyilding sen boʻlib orom.

Tilim chiqdi ilk bor «Vatan», «ona» deb,
Soʻng biyron soʻzladim shu tilda kalom,
Oʻzga tillarga men qancha bermay zeb,
Senga, ona tilim, qallda ehtirom.

Sen sabab tanidim oʻzbek, oʻzligim,
Bobolar hikmatin oʻrgandim sendan,
«Onajon» deganda oʻgʻlim va qizim,
Baxtliroq zot yoʻqdir oʻshanda mendan.

Sen buyuk Navoiy gʻazallarisan,
Sen bobom Boburning nola-figʻoni,
Qodiriy, Mirtemir asarlarisan,
Sen yurtim erishgan sharafi-shoni.

Sen elga tanitding oʻgʻling Erkinni,
Abdulla Oriflar madh etdi tongdan,
Usmonlar, Choʻlponlar bermay erkini,
Seni deb kechdilar, hattoki, jondan.

Men ham bitdim senda she'r-u dostonlar,
Davralarda aytdim senda xush kalom,
Qay yurtga bormayin, oshmay dovonlar
Bilaman, sen bilan baxtliman mudom.

Tomirimda oqar «o'zbek» degan qon,
Shundan mag'rur boshim, ko'ksimdir osmon,
Mehmonimga siylov – osh-u patir non –
O'zbekona lutfu saxiy dasturxon.

Mehmondo'stligimning boisi o'zing,
Qalbidan otilar «salom-assalom»,
Bu kun e'zoz etar har o'g'il-qizing,
Ham berildi senga yuksak bir maqom.

Ona tilim mening, onajon tilim,
Rivoj topgin endi, ko'rma hech zavol,
Senla qudratlidir millatim, elim,
Ming yillab jarangla, o'lma, yashab qol!

Zukra Begim
(1975-yilda tugʻilgan)

OʻZBEK TILIM

Sendan kechib ketolmasman,
Sensan bagʻri kuyik dilim.
Orzuyimga yetolmasman,
Sensiz faqat gungdir tilim.

Necha yilki, qadring bilmay,
Toptashdilar guldek noming.
Istiqlolning kaftlarida,
Koʻtarildi shuhrat-shoning.

Ikki olam ganjinasini,
Tomirlarda toʻlib oqar.
Qoʻshiq boʻlib ovoz bersang,
Quloqlarga mayin yoqar.

Sen tufayli qadrim baland
Saboqlaring tengsiz bilim.
Soʻzlagayman dildan joʻshib,
Hamnafasim – oʻzbek tilim.

Shodmon Sulaymon
(1975-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Humo qanotida sehrli maktub –
Keksa Nuh yoʻllagan oʻgʻli Yofasga.
Bir zot ehtirom-la kaftida tutib,
Sayyoh soʻzlaringni «soldi qafasga» –
Ustoz Koshgʻariydan meros «Devon»im,
Ona tilim, onajonim.

Sen – «Irq bitigi»dan kelgan bashorat,
Bobo Afrosiyob soʻylagan kalom.
Koʻzga surtar ekan harfing, ishorang,
Yoʻllugʻ Tegin koʻksin chulgʻagan ilhom.
Toʻnyuquq, Kultegin, Bilga xoqonim –
Ona tilim, onajonim.

Yassaviy bagʻridan taralgan hikmat,
Ne baxt, sado berdi har bir yaproqda.
Goʻyo mudrab yotgan turkona jurʻat
Porladi Alisher yoqqan chiroqda.
«Besh doston» arshidan boqqan Turonim –
Ona tilim, onajonim.

Uygʻondi Yugnakiy tortgan figʻonlar
Tinglab dunyo chekkan faryod sasini.
Urush olovini yoqqan nodonlar
Tinglasin Xos Hojib taronasini.
Bashar dardlariga boʻlgan darmonim –
Ona tilim, onajonim...

Xira tortmagaymi qadimiy izlar,
Yilda bir bor so‘rab qo‘ysam ko‘nglingni.
Erib borayotir kaftimda so‘zlar –
Kechir tashbehlarga no‘noq o‘g‘lingni.
Onam allasidan bunyod qo‘rg‘onim –
Ona tilim, onajonim!

Botir Ergashev
(1975-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Onam deya gar suysa kim,
Seni suysin, ona tilim,
Madhing uchun turguvchi jim,
Dillar kuysin, ona tilim.

Senga boqqach koʻp «ola koʻz»,
Chin doʻsting ham boʻlmadi doʻst.
Har gapida bir gʻayri soʻz
Tillar kuysin, ona tilim.

Bu kun qochib yovlar tobi,
Boshingda hurlik oftobi.
Yuzingga surilgan obi –
Gillar kuysin, ona tilim.

Qancha kaslar yoʻling toʻsgan,
Yoʻq qilishga hissa qoʻshgan.
Bogʻingda yot boʻlib oʻsgan –
Gullar kuysin, ona tilim.

Bu kun qayta tugʻilgansan,
Shukr ayta tugʻilgansan,
Seni hanuz olmagan tan –
«Sillar» kuysin, ona tilim!

Koʻrdim, topolmay bir habib,
Xasta yotding xoʻp betabib,
Sensiz oʻtgan ul mustabid
Yillar kuysin, ona tilim.

Farogʻat Xudoyqulova
(1975-yilda tugʻilgan)

HAQIQATGA QOʻYILGAN QAFAS...

Rauf Parfi OʻZTURK xotirasiga

1

Ishonch buzolmasmi eski dorlarni,
Suyanmoq istasak vijdonimizga?
Quyosh tark etmasmi mashʻum gʻorlarni,
Toʻzimlar tilasak moʻrt jonimizga!..

Mudragan mudrasa boʻlib muttaham,
Yurtning botirlari otilib ketsa.
Boʻgʻzimizda qolsa olov ham, dud ham,
Tiriklar xoinga sotilib ketsa.

Koʻzimiz oʻyilsa koʻrganimizdan,
Eshitib tom bitsa quloqlarimiz.
Togʻlar toʻqaylarning poyini oʻpsa,
Ogʻuga kon boʻlsa buloqlarimiz...

Oh, buncha azobli bedor yashamoq!
Mudramoq aslida undan ham azob!
Chiqarmi qismatning sahifasi oq,
Qadim manbalardan axtarsam javob?

Qaysi maʻvolarda chashmalar oqmay,
Koʻksimdan koʻzimga toshib chiqar qon.
Oʻgʻling sendan olis ketdimi, boqmay?..
Darding ololmasdan, ona Turkiston?..

2

Ortiq chidab turolmas yomg'ir,
Ta'qib qilar shoirni bulut.
Borliq ichra bir sevgi sag'ir –
O'tgan kunday bo'larkan unut.

Oy shoxida tushkun yaproqlar
Alla aytar shoirga so'ng bor.
Tongni quchib so'ngan titroqlar
Va manguga kuzatgan dildor...

Baridan, tun, sen bo'lding ogoh,
Chidab berding olmasdan nafas.
Shoirni mahv etdi-ku nogoh
Haqiqatga qo'yilgan qafas...

3

Sen tomondan esar mayin yel –
Tuyg'ularning baland parvozi.
Ey, sen, mudroq, yuragimni til,
Yashil sukunatning ovozi.

Ruhim – sahro, chayqalaman goh,
Po'rtana – so'z va keskir ovoz.
Ko'rolmasman ko'zlaringni, oh,
Mayin yelni ilg'ayman, xolos.

Bog'lar – shaddod yomg'ir ostida
Cho'milishar ko'ylagin yechib.
Borayapman sevmoq qasdida
Sen tomonga umrimdan kechib...

4

Ohudayin hurkak yuragim bilan
Qancha nigohlarni saraladim men.
Qaysiki do'stinga suyanch bo'lay deb,
Qaysiki g'animni yaraladim men.

Keskir qilich kabi qanotim dami,
Ko'kka yuksaltirar umid tulpori.
Tonglarim tonglarga ulanib hali,
Poyimda yastanar cho'qqining qori.

Oy-u yulduzlarga ayon qismatim,
To'lg'anib dard chekkan daryoga ayon.
Hech nega arzimas qilgan xizmatim
Va umrim sahrosi besarhad, shoyon...

Ismimni manguga olib qaytarkan
Poklangan maqbarlar ko'rkli shukuhi,
So'ng bor yuragimda zobitlar o'pgan
Bayroqday hilpirar Turkiston ruhi.

Abdulla Uroʻzboyev
(1975-yilda tugʻilgan)

TOʻTIQUSH

Men shularni oʻylayman nogoh,
Barq urganda hissiyot oʻti.
«Shirinzabon» deya sevarlar,
Sen baxtlisan, baxtlisan, toʻti!

Ingliziy, rusiy – farqi yoʻq,
Na maʼno anglab yo oʻylaysan.
Koʻp odamga oʻxshashliging bor,
Deylik, oʻylamasdan soʻylaysan.

Toʻti odamdaymas aslida,
Odamlar toʻtiday gapirar.
Uchqun qadar boʻlmas-u oʻzi,
Namrudning oʻtiday gapirar.

Toʻtiday gapirib kecharmiz,
Umrning necha oy, yilini.
Qush tilini qush bilar, ammo,
Qay qush bilar toʻti tilini?!

Zuhra Ochilova
(1975-yilda tugʻilgan)

VATANIM – O‘ZBEK TILI

Yozilgan quyoshli qalam-la
Qismatim xaritasida
Yozilgan yuragim g‘ururi bo‘lib
Ayta olgum baralla:
Vatanim – o‘zbek tili.

Nodir Jonuzoq
(1976-yilda tugʻilgan)

SOʻZ

(Doston)

*Insonni soʻz ayladi judo hayvondin,
Bilkim, guhari sharifroq yoʻq ondin...*

Alisher Navoiy

Bilmam, qanday tilsim, qanday sir,
Soʻz yoʻqoldi – gungga aylandim.
Tevarakka boqqancha sassiz,
sukut ichgan mungga aylandim.

Yoppasiga soʻzlar etdi tark,
turnalarday boʻlishdi gʻoyib.
Tilsiz boʻshliq quchdi dilni talx,
soʻz izladim oʻksiz, mungʻayib.

Shu chogʻ ilkis tilim chetidan
sakrab tushdi yoqutday bir Soʻz:
«Men ketmadim ular ketidan –
senga sodiq qolaman, ey, Doʻst!

Dadil boʻlgin. Tur, oʻrningdan qalq,
bizni kutar uzoq yoʻl hali.
Soʻzlasa bas koʻksingdagi qalb,
uning soʻzi – riyodan xoli...»

Ikkilandim. Holimga boqsam,
undan boshqa sirdoshim yo‘q hech.
Shubha-gumon sari uloqsam,
u ham ketar – keyin bo‘lar kech.

«Mayli, berdim qismatinga tan,
yo‘l boshlagin – sendadir izmim.
Faqat... avval So‘z Sohibidan
birgalikda so‘raylik izn...»

AVVALGI SO‘Z: IZN

Avvalboshda So‘zni yaratib,
Jilo berding bittalab O‘zing.
Koinotga yog‘du taratib,
Hayrat sochdi har bitta so‘zing.

Har so‘zingdan kengaydi olam,
Ortaverdi borliq zalvari.
Nedir – hali anglamasa ham,
So‘z so‘radi hamma yolvorib.

Samovotni bosdi mast yig‘i...
«Sadafi bor So‘zlarning!» – deding.
So‘ng Odamni yaratib, yig‘ib
So‘zlaringni birma-bir berding.

Novvot kabi solding tiliga,
Shimsin, deya, bilsin mazasin;
Naqsh aylasin So‘zni diliga –
So‘zga hayot berib yashasin...

So‘zlaringni oliy tug‘ qilib,
O‘tdi mayoqko‘ngil insonlar.

Yangi soʻzlar bir-bir tugʻilib,
Ranginlashdi goʻzal lisonlar.

Jamol ochdi oʻzbekiy tilim –
Bu dunyoga aytar soʻzim bor!
Soʻzim bormi, demakki, dilim,
Jonim, ruhim, yaʼni Oʻzim bor!

Garchi qurbim yetmas, yoʻq quvvat,
Arzigulik bir soʻz demakka.
Tirishaman baholi qudrat
Biror soʻzga hayot bermakka.

Toki haq kun huzuringda zor,
Bejon qotib, turarkanman gung,
Shu tirik Soʻz aytsin istigʻfor,
Mening uchun yigʻlasin yum-yum...

Hozir esa izn ber, shu Soʻz
Soʻylamoqchi menga hikoya.
Ergashaman ortidan soʻzsiz,
Ergashaman misoli soya.

Zora, buloq kabi yumilgan,
Qumlar bosgan koʻzim ochilsa:
Koʻz yosh toʻksam – yana yuvilgan,
Gard qoplagan soʻzim ochilsa.

Oʻzing qoʻlla!
Yiqilsam – nomus...
Soʻz topolmay, toʻlgʻanar ohim.
Shukr, ziyo sochdi uch fonus:
Bismillahir Rohmanir Rohim!

Yo'lga chiqdik. Tog'ni ko'rsatib,
So'z so'radi: «Nima bu, o'rtoq?»
Ensam qotdi, dedim kesatib:
«Iгна emas, har holda, bu – tog'!»

So'z jilmaydi: «Yo'q, tog' emas bu...
Bu – cho'zilgan, zalvarli oyat.
Yo'l tanobin gurung tortar-ku,
tingla, aytay, senga hikoyat...»

IKKINCHI SO'Z: OCHUN

Olam asli so'zdan iborat,
Olti tomon va to'rtta unsur –
So'zdan bino bo'lgan imorat,
Izlab topa olmaysiz qusur.

Metin so'zdan yaralgan tog'lar,
Sharqiroq so'z oqar daryoda.
Yashil so'zni yuksaltar bog'lar,
So'z jivirlab yotar sahroda.

Kiyik emas qochgan – hurkak so'z,
Fil emas bu – vazmin so'z, ayon.
Yo'lbars demang – yovqur so'z, shaksiz,
Zaharli so'z – qoraqurt, chayon.

Aqli so'z, shubhasiz, Odam,
Jonli-jonsiz so'zlar sarvari.
Lek... aqlidan ayro tushgan dam
Qulaydi u tuban so'z sari.

Ko'kni bezab turgan yulduzlar –
Bu olamda mangu mayoq so'z.

Har so‘z mudom o‘zini izlar,
Har mavjudot – sirli, sayyoh so‘z.

Hech kim boqiy qolmaydi bunda,
Fursat yetsa, hamma qo‘zg‘alar.
Tirik so‘zga tashna ochunda
Ma’nosini topgan So‘z qolar...

«Demak, izlar har kim ma’nisin,
pinhon erur o‘zlik javhari.
Kim o‘zini ichdan tanisa,
chekinadi to‘siqlar bari.

G‘oyib bo‘lar dag‘al pardalar,
uziladi zanjirlar qat-qat.
O‘char zulm, g‘azab, zardalar –
tug‘iladi toza muhabbat...»

UCHINCHI SO‘Z: MAVLUD

Balki sizga tuyilar erish,
Haqiqat shu:
Bu So‘z – ikkiqat!
Garchi yo‘qdir boshida eri,
Maryam kabi pokiza xilqat.

Ixlos ahli tushungay uni,
(Imonimiz saqla, Rabbano!)
Tug‘ilajak, to‘lgach oy-kuni,
Masih kabi xaloskor Ma’no!

U dunyoga kelgani hamon
Malham bo‘lgay yetim-muhtojga.

Faqat uni johil olomon
Mixlamasa ayovsiz xochga...

Sudramasa hislar havoyi,
Munkir hirslar toshlar otmasa.
Etagini tutgan havoriy
Kalimalar pinhon sotmasa...

Ka'ba kabi yuksalar Ma'ni,
Tasbeh misol aylanar so'zlar.
Ko'rmasiz hech yot kalimani –
Zikr dilga daricha izlar.

To'siq bo'lar na din va na til,
Yaxlitlashar ko'ngil olami.
Anglagaymiz hammamiz yakdil
Yakka-yolg'iz Voiz kalomin...

«To'g'ri, dedim, xaloskordir So'z –
hikmat bilan to'lsa botini.
Ming vovaylo, dunyoda, afsus,
Ma'noning ham ko'pdir qotili.

O'lja izlab izg'iydi besar,
o'z ishidan zavq tuyar g'oyat.
Agar ranjib qolmayman desang,
so'ylayman bir ezgin hikoyat...»

TO'RTINCHI SO'Z: QOTIL

U so'zlarni so'yadi pinhon,
Jon beradi so'zlar hirqirab.
Jilmayadi (usti-boshi qon)
O'layotgan so'zlarga qarab.

O'z qatlini kutadi qator
Qafaslarga solingan so'zlar:
Qay biri jim – yotar bemador,
Qay biri-chi, yulqinib bo'zlar.

Qilt etmas u,
Bezrayar mamnun,
Qalbi – qotib qolgan qayroqtosh.
Pichog'ini qayraydi kun-tun,
Kundasiga so'zlar qo'yar bosh.

Murg'ak so'zlar bo'ladi nobud,
Keksa so'zlar o'ladi bir-bir:
Kerak emas ularga tobut,
Kerak emas ularga qabr.

Aza ochib, tutilmas motam –
Hech kim kiymas na ko'k va na oq.
Dunyodagi birorta odam
Bel boylamas so'zlar o'lgan chog'.

U biladi buni...
Dasti qon –
Bo'g'izlaydi so'zlarni qo'yday.
Yozsa hamki elga dasturxon,
Qovurilgan so'zlarni qo'ygay.

Oh, Xudoyim,
Panoh ber menga,
Asra o'zing ul g'ayir ko'zdan.
Umid bilan keldim zaminga,
Men odammas, men, axir, So'zman...

Soʻz mung tortdi. Asta tortinib,
dedi:
«Esga tushdi eski gʻam.
Sen soʻylagan oʻsha qotilning
changaliga tushgandim men ham.

Bir amallab qutuldim, shukr,
yoʻliqmadim unga qayta, bot.
Lek uzlatga chekindim tushkun –
ranglarini yoʻqotdi hayot...»

Bosh irgʻadim: «Menga ham ayon,
soʻzlar borki – toʻzgʻigan soya:
zamirida zaif tortgan jon...
Kel, shu haqda qilay hikoya...»

BESHINCHI SOʻZ: SUIQASD
Qayga qochmay, qayga bekinmay,
Noxush xabar kelar basma-bas:
Olis-yaqin yurtlarda tinmay
Soʻzlar qilar oʻz joniga qasd.

Qaysi soʻzda charchagan asab,
Shovqin ichra aqldan ozgan:
Mikrofondan baland dor yasab,
Tokli simga oʻzini osgan.

Qay kalima alam komida
Tubanlarga tikib koʻzini –
Qirq qavatli kitob tomidan
Pastga qarab otmish oʻzini.

Men ham kecha yo'lda, rosti gap,
Bejon so'zning yotganin ko'rdim.
Guvoh dedi: «Moshin ostiga
O'zin atay otganin ko'rdim».

Bu qandayin qayg'uli maslak?
Bu qandayin dard jilvalari?
Nega so'zlar bizlarni tashlab
Ketayapti sukunat sari?

Javob qildi menga shu zahot
Minoraga naqsh bo'lgan kalom:
«So'zlay olmas boshqa hech jonzot,
Sizdan esa... toliqdik tamom!»

«Ha, zerikdik... – dedi So'z beruh, –
ammo boshqa na choramiz bor.
Shukr, Ma'no quch-quvvat berur –
yashagimiz keladi takror...»

«Haq, rost, – dedim – laziz juda jon,
insonlar ham bordir xo'b, sara –
so'zlar bilan yashar jonajon...
Huv, bittasi kelyapti, qara...»

OLTINCHI SO'Z: PIYODA
Yaxshi tanish menga bu odam,
Yo'l bosadi har kun piyoda.
Garchi bordir mashinasi ham,
Garchi obro', sha'ni ziyoda.

Sukunat-la sassiz kengashib,
Kezar yerga tikib ko'zlarin.

Goho birdan to'xtar... Engashib,
Olar yo'lda yotgan so'zlarni.

Manavi so'z – sut tishidek pok,
Biror bola og'zidan tushgan.
Manavi so'z – cho'g' kabi qaynoq,
Shaksiz, oshiq qalbidan uchgan.

Manavi so'z – rangi ko'p zahil,
Xasta dilning ezgin nolishi.
Manavi so'z – ancha badjahl,
Tuflagandir puldorroq kishi.

Manavi so'z – juda serajin,
Yo'qotgandir cholmi yo kampir.
Manavi so'z – chinlar ichra chin,
Kimdir yo'lga ko'mib ketgan sir.

Manavi so'z – o'lguday badbo'y,
G'iybatlarning sassiq qoldig'i.
Manavi so'z – kuygan... Hasadgo'y
Yuragida yongan qobig'i.

Manavi so'z – billurday tiniq,
Xolis duo, zikrning qismi.
Manavi so'z – turar qimtinib,
Qaysi mohichehraning ismi...

Xullas, bir-bir terib olar u,
Uflab, artib, qo'yniga solar.
Parda tortgach zulmat-qorong'u,
So'zlar bilan yuzma-yuz qolar.

Shu'la sochib turar har bir so'z,
Taratadi sha'n tuyg'ularni –
Ochilganday go'yo basir ko'z...
She'r qiladi odam ularni!

Nahot, deysiz, bu sirli saslar
Kimlardandir qolmish to'kilib!?
O'qib qolsa endi ul kaslar,
Panalarda yig'lar o'kirib...

Ta'zim qildi So'zga piyoda,
Piyodaga so'z ham yukundi:
baxti bo'lgan kabi ziyoda,
xalos bo'lgan misol yukidan...

«Battol emas odamning bari,
qotil emas kimki qilsa ov.
Yur, boramiz Dildaryo sari...»
– yetakladim, So'z ko'ndi darrov...

YETTINCHI SO'Z: OV

Ko'ngil degan daryo bo'yida
Solib turar har kuni qarmoq.
Baliq so'zlar suzar o'yida,
Fikri ezgu – faqat qutqarmoq.

Suv qa'rida nahanglar kezar,
Sho'ng'ib yurar ochko'z yuholar,
O'lja isin olisdan sezar –
Yutilgan so'z tamom yo'qolar.

U so'zlarni birma-bir tutib,
Solsam deydi akvariumga –
Ya'ni, she'rga... Bu shaffof quti
Najot bo'lib tuyilar unga.

Soʻzlar esa Qaysdek qaysar,
Qarmoq insa, qochadi gurra.
Hur oʻlimni koʻradi afzal –
Tor kulbada yashashdan koʻra.

Lek nasiba degan gap ham bor –
Uch-toʻrtta soʻz ilinar har kun.
Yashayverar yana umidvor
Hayotidan axtarib mazmun.

Tushida ham ov qilar, hayhot,
To tonggacha qizir ogʻir jang:
Qarmogʻiga ilinar bot-bot
Dunyodagi eng ulkan nahang!

Soʻz tik boqdi: «Yashirma, sen ham
goh-goh qarmoq solib turasan.
Dildaryodan quruq qaytgan dam
omadingdan nolib turasan...»

«Toʻgʻri, – dedim, – bu koʻp nozik jang,
magʻlub uchun yoʻqdir bahona...
Hozir esa qarshi boʻlmasang,
bizni chorlar tomoshaxona...»

SAKKIZINCHI SOʻZ: HUQQABOZ

Gir aylana, toʻgarak davra,
Hayrat ichra hamma hang-u mang.
Nigohlarni sehrlab, avrab,
Koʻzboylogʻich koʻrsatar nayrang.

Choʻntagidan choʻgʻday soʻz olib,
Odamlarning qoʻliga tutar.
Soʻng shu soʻzni yengiga solib,
Bir silkisa – uchar kabutar.

Boshqa soʻzning ostiga oʻtin
Qalab, olov yoqar ustma-ust.
Soʻng «suf» deya soʻndirib oʻtni –
Kul ostidan olar parcha muz.

Uzun soʻzni yotqizib toʻgʻri,
Qoq belidan tortadi arra.
Boʻlinadi u boʻgʻin-boʻgʻin,
Sochiladi zarra va zarra.

Va ustidan yopar-u belbogʻ,
Silkitadi sirli tayogʻin.
Sakrab turar chaqqon soʻz – bebok,
Butun boshi, qoʻli, oyogʻi...

Davom etar tilsim-tomoshha,
Moʻjizaga toʻla sir sandiq.
Dillar hayron, aqlar shoshar,
Kovushini yoʻqotar mantiq...

Hayrat ila tarqar olomon,
Huqqabozni Xizr chamalab.
Yolgʻiz qolar... Boʻlganday talon
Oʻtiradi boshin changallab.

Gʻijimlaydi toʻzgʻin sochini,
Soʻz topolmas – ovozsiz boʻzlar.
Tegrasida yotar sochilib
Kuygan, singan, yarador soʻzlar...

«Soʻz oʻyini – eng sirli sanʼat,
soʻz ustasi – mohir huqqaboz.
Faqat koʻzni qilib shamgʻalat,
mohiyatdan sirgʻalmasa – soz...»

«Mohiyatga koʻzgu soʻzlar bor –
sof goʻshada yetar voyaga.
Afsus, ular eʼtiborga zor.
Kel, quloq tut shu hikoyaga...»

TOʻQQIZINCHI SOʻZ: JINOYAT

U qishloqda yurgan Soʻz edi,
Yashar edi elning ogʻzida.
Baxshi bilan yaqin doʻst edi,
Yashnar edi uning sozida.

Bir kun qoʻqqis yuragi siqdi,
Goʻyo unga yetmasdi nafas:
«Bu yerlarda juda zerikdim,
Shahar sari yoʻl olaman, bas!»

Xeshlar bilan xayr-xoʻsh qilib,
Yoʻlga chiqdi erta saharda.
Mardikorlar bilan qoʻshilib,
Yetib keldi azim shaharga.

O, ochildi sodda ogʻzi lang,
(Unga hayron tikildi koʻzlar)
Gangib qoldi – qildi hangu mang
Poson soʻzlar, olifto soʻzlar.

Va nihoyat, yigʻib es-hushin,
Izlab ketdi biror qoʻnim joy.
Mashhur hofiz esiga tushdi:
«U bagʻriga olgay, hoynahoy».

Katta kentda tentirab, ayni
Shom mahali manzilin topdi.
«Tanimayman seni, ogʻayni» –
Hofiz shartta eshigin yopdi.

Ranjimadi, qilmadi ta'na,
Taqillatdi olim eshigin:
«Bizga kerak ilmiy atama –
Sen-chi, fanga yotsan, kechirgin».

So'nggi ilinj – shoir...
Tantife'l,
Hotam deya qozongan u nom:
«Mayli, faqat, erta-indin kel,
Hozir esa yo'q sira ilhom...»

So'z izg'idi, hasratda to'zdi,
Taskini yo'q – ovozsiz bo'zlar...
...Bexos uning yo'lini to'sdi
Jinko'chada ajnabiy so'zlar.

Biri keskin sermadi pichoq,
Biqiniga biri musht soldi.
Cho'ntaklarin qilishdi-ku qoq,
So'z yiqildi – cho'zilib qoldi.

Nobud bo'ldi.
Odamlar loqayd,
Yotar biror daydi mast, deya.
Qishloqda-chi, kuylaydi shu payt
Baxshi juda g'amgin marsiya...

Men xo'rsindim: «Tanirdim uni,
mol boqardik, o'ynardik birga.
U shaharga yo'l olgan kuni
men ham taslim bo'ldim taqdirga.

Asrolmadim... Ha, zimmamda ayb,
shu ekan-da odamning holi:

turaverar tilsiz mung‘ayib,
kuchlidir goh undan chumoli...»

O‘NINCHI SO‘Z: MASLAK
Chumolining ishini qarang
(Uvoqcha ham kelmaydi o‘zi),
Yumalatib ketmoqda arang
O‘zidan ham kattaroq So‘zni.

Yo‘lda kimlar qilmaydi daxl,
Pistirmada yotvolib poylar –
Tekintomoq, qaroqchi, baxil,
So‘z o‘g‘risi bo‘lgan gadoylar.

U hech kimga qilmaydi parvo,
O‘ylamaydi mag‘lubiyatni.
O‘nqir-cho‘nqir, chalkash yo‘l aro
Mayoq qilgan yorug‘ niyatni.

Kurashadi, manzili uzoq,
Javob bermas hech kim sasiga.
Dumalatar, ters sudraydi goh,
So‘zni eltar o‘z uyasiga.

Yuksaltadi so‘z xirmonin, rost,
Kunda shunday bir juft so‘z to‘ksa...
Hayron bo‘lmang,
Bossangiz bexos,
Bir kun sizni odamday so‘ksa!..

«Quvvat bordir so‘z tiynatida –
qumursqa ham devga aylanar.
Nafis so‘zning zeb-ziynatidan
oddiy tosh ham durday shaylanar».

Bosh silkidim: «Ha, soʻzda qurb bor,
magʻzidagi malhamday gʻoya
taʻsiridan tuzalar bemor...
Bu haqdamas, ammo hikoya...»

OʻN BIRINCHI SOʻZ: ESKI DARD

U yiqildi koʻksin changallab,
Yomon sanchdi yuragi bu kez.
Hamkasblar-u doʻstlar amallab
«Tez yordam»ga olib bordi tez.

Turfa asbob-uskuna ila
Tekshirdilar avra-astarin:
Jilla gumon qolmasin dilda,
Ne usul bor – qoʻllashdi barin.

Bosh chayqadi oxiri jarroh:
«Tigʻ tegmasa degandik zora,
Havas emas bizgayam yormoq,
Ne qilaylik, yoʻq oʻzga chora...»

Chap koʻksini ochdilar kesib,
Pardalarni nozik tildilar.
Yurak degan olamni kezib,
Tomirlarni sayr qildilar.

«Yo Xudoyim!..»
Notanish hisdan
Jarroh soʻzsiz tilin tishladi.
Nafis qisqich bilan ohista
Nimanidir olib tashladi.

Yengil tortdi.
Chiqdi tashqari,

Chekdi. Soʻzga majoli yoʻqdir.
Oʻrab oldi doʻst-u xesh bari:
«Nima boʻldi, bir soʻz deng, doʻxtir!?»

U jilmaydi:
«...Qutqarib qoldik,
Shafqat qildi Xudoning oʻzi...
Yuraging tubidan oldik
Oʻttiz yillik zanglagan Soʻzni...»

«Ha, soʻzlar bor tigʻ kabi keskir,
yuraklarga behis qadalar.
Toza qonni qilgaydir tez kir,
tomirlarga tushsa, maddalar.

Shubhasiz, bu – Zulmatning ishi,
soʻrib olgay soʻzlarning nurin,
tong ufurgan shuʻlani shimib,
joylaydi soʻng qop-qora qurum...»

«Ombor kabi soʻz yigʻar Yurak,
farqi yoʻqdir ne bilan toʻlsa.
Bir parcha til – beminnat kurak,
olib chiqar unda ne boʻlsa.

Qadrli soʻz bir chetda turmas,
yombi mangu qolib ketmas sir...
Til qoraysa, demakki, durmas –
yurakni zich toʻldirgan koʻmir...»

OʻN IKKINCHI SOʻZ: QORA ISH
Soʻz yigʻadi u mijoz kutib,
Oʻz korini savobga yoʻyar:

Qorday oppoq soʻzlarni tutib,
Qora, quyqa ranglarga boʻyar.

Kabutarday beozor kalom
Aylanadi zumda boyqushga...
...Oq soʻzini izlar beorom –
Kimdir zordir u boyoqishga.

Bu yoqda-chi, qoradil kosib
Qushlarini qoʻlma-qoʻl pullar.
Xaridorlar kelar munosib –
Qora soʻzga ishqiboz ular.

Yuraklari yigʻadi kuya,
Tomirlari tortar qora qon.
Ruhi – qora qushlarga uya,
Ongi – zogʻlar charx urgan makon.

Tunday qora, mubham qushlarni
Oʻqday otar koʻzlarga joylab.
Yaralaydi oppoq tushlarni,
Qorongʻida oʻqrayar poylab.

Tipirchilar oq tilak nochor,
Oydin orzu potirlar halak:
Boyoʻgʻlilar choʻqilab qochar,
Tashlanadi quzgʻunlar lak-lak.

Lek qoʻqqisdan toʻzgʻiydi zulmat,
Toʻkiladi koʻkdan oq kukun.
Yoziladi yerga oppoq xat –
Adolatli, charogʻon hukm.

Simurgʻ soʻzi –
Xolis, hur, odil:

Oq qanotli soʻzlar qutular.
Qora qushlar topmay murodin,
Qonga tashna boʻlib quturar.

Qahri qoʻzib qaytar iniga,
Qora qismat xatin oʻqiydi:
Sodiq qolib qora ishiga,
Egasining koʻzin choʻqiydi!

«Koʻrdim igʻvo-boʻhton yuqidan
yuzi qora boʻlgan soʻzlarni,
shu soʻzlarning ogʻir yukidan
qaddi bukik qorakoʻzlarni...»

«Yaxshiyamki, oftobdillar bor,
haqqa qalqon – mustahkam qoya.
Yuraklarga obkirgay bahor...
Shu haqida endi hikoya...»

OʻN UCHINCHI SOʻZ: SAXIY

U saharlab chiqadi yoʻlga,
Choʻntagini soʻzga toʻldirib.
Soʻz tutar har uzangan qoʻlga,
Uylarga ham oʻtadi kirib.

Sado berar: «Kimga soʻz kerak?
Tarqataman betoʻlov, tekin.
Faqat uni qilmaysiz ermak,
Uni uvol qilmaysiz lekin».

Har bir soʻzga loyiq odam bor,
Kalima bor har kimsaga teng:
Kimgadir bir soʻz tuyilar tor,
Kimgadir bir soʻz keladi keng.

Kim ulushin himmatga yo‘yar,
Rozi bo‘lmas kimdir oziga...
...Qandday shirin so‘z solib qo‘yar
Yig‘layotgan bola og‘ziga.

Qatqaloq qalb yo‘liqsa tuyqus,
So‘z quyadi suvday singguvchi.
Sovuq qotsa qay dilda tuyg‘u,
Tomizadi so‘z – isitguvchi.

Ko‘ngli cho‘kkan, siniqqan kimsa
Umidiga suyar tirkak so‘z.
Zimdan kimga xatar tikilsa,
Tuhfa qilar hushyor, sergak so‘z.

Yengil kaslar o‘pkasin bosib,
Zilday so‘z-la boylaydi poyin...
So‘z uzatar, xullas, munosib –
Har bir so‘zning topadi joyin.

So‘z ulashar kezib har yonni,
Qoldiradi yoniq so‘zli iz.
Shom mahali, bo‘shab hamyoni,
Qaytib kelar uyiga so‘zsiz.

Rafiqasi so‘zdan choy damlab,
Yonboshiga qo‘yar so‘zyostiq.
Farzandlarin davraga jamlar,
So‘zbezakli dasturxon yozib.

Yashar mehr, ishqqa qongancha,
Ahil, totuv, inoq yashaydi.
Oilasi bilan tonggacha
Yana yangi so‘zlar yasaydi!

«Ha, tanidim. Meni ham, o'zi,
senga o'sha saxiy ulashgan.
Ko'payadi kun sayin So'zi –
zulmat yo'lin to'suvchi lashkar...»

«Rost, tonmayman, ulg'aydim durkun
shunday hotam insonlar bois.
So'z yo'lida borarkan bu kun,
ularga bosh egmog'im joiz...»

«Balli. Bu – hech ado bo'lmas qarz,
kamsuqumlik – oqil xislati.
Hammamizga bo'lgay achchiq dars
havolangan so'zning qismati...»

O'N TO'RTINCHI SO'Z: QISMAT

U kitobda tug'ildi avval,
Juda sokin, vazmin so'z edi.
Xilvat joyni ko'rardi afzal,
Ma'no bilan yaqin do'st edi.

Bir kun ilg'ab qoldi qay muxbir,
Gazetaga ko'chirdi sudrab.
G'unchaladi mag'zidagi sir,
Ayon bo'ldi yashirin qudrat.

Nashrlarda bo'ldi qo'lma-qo'l,
Maqoladan xabarga ko'chdi.
Qog'oz uzra bosib uzoq yo'l,
Qanot qoqib chopdi-yu... uchdi!

To'lqinlarga ilashib, qarang,
Chiqib oldi zangor ekranga.
Endi har kun sochadi jarang,
Tuslanishni qilmaydi kanda.

Usiz o'tmas endi biror to'y,
Biror aza, biror marosim.
Hali kelmay fikr, xayol, o'y,
Ko'rsatadi darrov qorasin.

Ulfatlari o'ziday sergap,
Gap otadi, qilar tamanno.
Uni hech kim qo'ymaydi tergab –
Allaqachon tark etgan Ma'no.

Ohuri yo'q siyqa libosi
Zo'rg'a yopib turar tanini.
Qo'zg'alganda eski ibosi
Eslab qolar kim ekanini.

Ayiriladi shunda tinchidan,
Alamidan sochini yular.
Tushlarida... Kitob ichida
Ma'no bilan egizak yurar...

Biz ham So'z-la egizak kabi
yo'limizda etardik davom.
Ortda qoldi sahrolar – kabir,
ortda qoldi necha bir dovon.

Va... duch keldik nogoh majlisga,
anglamasdan qo'shilib qoldik.
Berilganча otashin hisga,
chaynar edi bir so'zni notiq.

O'tirardi yuzlab qorako'z,
qilt etmasdan na tuk, na eti.
Evoh, notiq og'zidagi so'z –
o'zgalarning saqichi edi...

O'N BESHINCHI SO'Z: SIR

Har oqshom shu:

O'chganda chiroq,

Uxlayman deb kirsam o'ringa –

Nimalardir o'rmalar, biroq

Chiroq yoqsam, hech ne ko'rinmas.

Yuguradi yuz, bo'ynim bo'ylab,

Goh qitig'im, goh g'ashim kelar.

«Nimadir bu?» – yotaman o'ylab,

Xayolinga kelmaydi nelar.

«Nahot meni bosgan bo'lsa bit?

Yo ko'rpamda ko'paygan burga?» –

Hamma yoqni qilaman tit-pit,

Xotinim ham izlaydi birga.

Natija yo'q.

Har tun shu ahvol,

Uxlayman deb kirsam o'ringa,

Nimalardir o'rmalar, alhol,

Chiroq yoqsam, hech ne ko'rinmas.

Va nihoyat, bir kuni chaqqon

Hamla bilan tutvoldim birin...

Shundan buyon qiynoqdadir jon,

Shundan buyon chaqadi sirim.

Axir, kimga aytayin buni,

Aytsam, tag'in ko'paymasmi gap?

Mayda urchib yotgan qayg'uni

Yolg'iz o'zim qanday qilay daf?

Bo'ldi, sabrim tugadi, do'stlar,
Yengil tortay, sirimni aytib:
...Yuragimga yetmagan so'zlar
Qulog'imdand chiqarkan qaytib...

«Har bir odam asli So'zsandiq,
umr bo'yi so'z yig'ar inson.
Kimdir o'lsa, bu – bitmas chandiq,
odam bilan so'zlar berar jon...»

«So'zdaryoga o'xshar har elat –
millat to'zsa, tili ham o'lik...
Boshiga shum savdolar kelar...
Shu to'g'rida tingla bir o'tuk...»¹

O'N OLTINCHI SO'Z: KO'MCHU²
Shahar cheti. Tush. Terlab-pishib,
Qadimshunos qiladi emgak³.
O'ra kavlar... Uning bu ishi
Kimlargadir tuyular ermak.

Kimdir kular: «Bu dalli odam
Yer tubidan izlaydi ko'mchu...»
Parvo qilmas pichingga hech ham,
Avut-avut⁴ tuproq elar u.

Avom gapi bo'lmaydi evshuk⁵,
Alinidan⁶ oqar reza ter.

---

¹ O'tuk – ertak, hikoya

² Ko'mchu – xazina

³ Emgak – mehnat

⁴ Avut – hovuch

⁵ Evshuk – to'siq

⁶ Alin – peshona, manglay

Moziy sari axtarar eshik,
Bagʻrin ochar unga Ona Yer.

Goh ivriqqa¹ duch kelar hayron,
Goh chiqadi sirli sirichgʻa².
Tasavvuri bilmaydi poyon –
Yetsam deydi olam siriga...

Tark etmas hech qalbini tamkin...
...O, izrikka³ tegdi choʻkichi.
Ulkan ukak!⁴ Egildi tarkin⁵,
Ochdi: soʻzga toʻladir ichi!

Tovlanardi ukil⁶ kalima,
Tovlanardi besado tilsim.
Qadimshunos lol edi...«Nima,
Yoʻqotdingmi, ey odam, tiling?!»

Sado berdi uzugʻ⁷ Soʻz nogoh:
«Rahmat senga, ey sodiq sagʻdich⁸.
Yutgan edi bizni tubsiz choh,
Yotgan edik bezovta, notinch...

Aslida-chi, na tas⁹, na armon,
Bilmas edik – shonimiz ulugʻ.

---

¹ Ivriq – koʻzacha

² Sirichgʻa – shisha

³ Izrik – qattiq narsa

⁴ Ukak – sandiq, tobut

⁵ Tarkin – tez, darrov

⁶ Ukil – koʻp

⁷ Uzugʻ – hushyor

⁸ Sagʻdich – doʻst, oʻrtoq

⁹ Tas – yomon, past narsa

Eltar edi bizni zo‘r karvon,
Har tevada – bebaho ag‘ruq¹.

Yo‘l bosardik aqrin² va tekis,
Yo‘l bosardik xotirjam, bedard.
Bilar edik – yo‘limiz cheksiz,
Ortimizda qolib sonsiz art.³

«To‘xtang!» – dedi bir kun qulavuz⁴,
Ko‘p yo‘l yurdik, tiklang alachu⁵.
Bunda birpas o‘ynab-kulamiz,
Bitganmi hech yo‘lning chalasi?!»

Oyoq ildik. Ochildi xumlar,
Bir lahzada bo‘ldi el esruk⁶.
Go‘yo ozod bo‘lgan mahkumlar
Yelkasidan tushgan kabi yuk.

Navolandi quvnoq ikama⁷,
Ko‘ngillarda mastona o‘rkuch⁸.
Maslagini unutdi hamma,
Asir etdi makkor kundi⁹ kuch.

---

¹ Ag‘ruq – yuk, mol

² Aqrin – sekin

³ Art – dovon

⁴ Qulavuz – yo‘lboshlovchi

⁵ Alachu – chodir, boshpana

⁶ Esruk – mast-sarxush

⁷ Ikama – bir turli cholg‘u

⁸ O‘rkuch – mavj, to‘lqin

⁹ Kundi – past, razil

Va o'rtada qo'pdi zil irtash¹,
Guvazlikdan² buzildi kudan³...
Quyun qo'pib, quturdi-ku dasht,
Go'yo devlar qalqdi uyqudan.

Ostin-ustin bo'ldi archilar,⁴
Hammamizni yamladi tublu⁵.
Holimizga kim ham achinar –
O'g'an Ezi⁶ jazosidir bu.

Ko'kka uchib ketdi tinimiz,⁷
To'zg'ib ketdi bebaho o'kma⁸.
Uyukti⁹ suyukli tilimiz,
Sumlimlarga¹⁰ to'ldi bu o'lka.

Shukr, yana yorishdi o'zlak¹¹,
Yana chiqdik jumla – jahonga.
Ujuk-ujuk¹² tirildi so'zlar –
Vujudimiz qovushdi jonga...»

Qadimshunos lol edi hanuz,
Abaqiday¹³ turardi qotib.

---

¹ Irtash – talashish, tortishuv

² Guvazlik – taltayish, mag'rurlanish

³ Kudan – ziyofat

⁴ Archi – to'rsa

⁵ Tublu – go'r, qabr

⁶ O'g'an Ezi – Qodir Xudo

⁷ Tin – ruh, jon, nafas

⁸ O'kma – to'planma, jamlanma

⁹ Uyukti – ko'mildi, botdi

¹⁰ Sumlim – turkiycha bilmaydigan kishi

¹¹ O'zlak – zamon

¹² Ujuk – hijo, bo'g'in

¹³ Abaqi – ko'z tegmasin uchun qo'yiladigan poliz qo'riqchisi

Quyosh – eski tilla tanga tus –
Alvon ko‘lga borardi botib...

Bir sandiq so‘z – ko‘hna o‘runchaq¹,
O, kimlarga, oling, deb tutdi.
Qiziqmadi hech kimsa uncha,
So‘ng... ularni bittalab yutdi.

Shundan buyon bu mo‘lak² odam
Mung‘an³ bo‘lib, sayraydi biyron.
Garchi uni tinglasalar ham,
Tushunmaydi birorta inson...

«Qancha so‘zlar bor edi chapdast,
tildan tilga uchar edilar.
Savlat to‘kib turarkan gapda,
safdoshini quchar edilar...»

«Bugun-chi, yo‘q, bermaslar sado,
umrlari topmish nihoya.
Tannoz so‘zlar qildilar ado...
Shu haqdadir g‘amgin hikoya...»

O‘N YETTINCHI SO‘Z:

G‘AMGIN HIKOYA

Birga o‘ydi ikki jondosh so‘z –
Yaralgandi bitta o‘zakdan.
Tutindilar qiyomatli do‘st,
Yasholmasdi ayri, uzoqda.

---

¹ O‘runchaq – omonat

² Mo‘lak – tinch-og‘ir kishi

³ Mung‘an – sergap, ezma

Bog'lab turar edi bitta son,
Bitta turkum, bitta kelishik.
Arazlashib qolsalar, oson
Ketardilar darrov kelishib.

Bir jumlada chopib izma-iz,
Zichlar edi ma'no ta'sirin –
Ayiruvchi so'zlar kelsa, tiz
Cho'kmay, birga berib ta'zirin.

Sirlashardi sahifa bo'ylab,
Kezar edi mudom juft soya.
Yashardi bir maslakni o'ylab,
Sof do'stlikni qilib himoya.

Ammo bir kun o'zga lisondan
Kirib keldi bir satang kalom.
Biri ko'rib qoldi... Shu ondan
Oromini yo'qotdi tamom.

Endi tez-tez hamrohini u
Chalg'itganicha etar edi tark.
Tanho o'zi simirib qayg'u,
Bo'lar edi anduh ichra g'arq.

Tushunmasdi sherigi sira,
So'z so'rasa – siniqardi jim.
Ahvolini o'ylab, xavfsirab,
Pinhon yerdi u ham ich-etin...

Bir kun tamom yo'qoldi do'sti,
Izladi zor: qayda, kim bilar?
Mash'um mish-mish yo'lini to'sdi:
Qochib ketmish satang So'z bilan!

To'rt tomonga yoyildi g'iybat,
Shum kulgilar bag'rini ezdi.
Chidolmadi, qiynalib behad,
So'roq (?) bilan tomirin kesdi.

U yoqda-chi, makkora tannoz
So'rib oldi oshiq jonini.
So'ng tap tortmay, kechib ketdi voz,
Gapga ko'mib ustuxonini.

Shundan buyon ko'nikdi barcha,
Ikki sirdosh beiz yo'qoldi...
...Bizning esa sharmandalarcha,
Kunimiz shu satangga qoldi...

Kuldim: «Og'ir muhabbat dardi –
u so'zning ham olarkan esin...»
«Muhabbat shu bo'lsa agarda,
uni qashqir, bo'rilar yesin!»

Qalqib tushdi yo'l yoqasida
qo'l ushlab turgan yigit-qiz.
Visol-hijron chorrahasida
so'zlashardi yuzma-yuz, unsiz...

O'N SAKKIZINCHI SO'Z: OMONAT

– So'z ber menga,
Bergil menga so'z! –
Javdiraydi bir o'ksik nigoh,
Javdiraydi o'tinch to'la ko'z,
Ne deyishni bilmayman men, oh.

Nima qilay?
Qanday chora bor?

Qay puchmoqqa bekitay o'zni?
Axir, qayta topmog'im dushvor –
Yo'qotganman u bergan So'zni...

Dilni ezdi ushbu tillashuv,
o'n soniya zo'rg'a kuzatdik.
Yo'limizdan chiqqan so'zni shu
yigit bilan qizga uzatdik.

«Ko'p yo'l yurdik, qolmadi mador –
tuz totmadik, zaiflashdi jon...»
«Zap pazanda bir tanishim bor,
bizni siylab, qilgay u mehmon...»

O'N TO'QQIZINCHI SO'Z: PAZANDA

U bozorga borar ertalab,
Yangi, barra so'z sotib olar.
So'ng qozonga so'zdan o't qalab,
Eng mazali so'zlarni solar.

So'z qaynaydi uzoq biqirlab,
Har bitta so'z go'yo sayraydi.
Pishgach, unga tekkizsangiz lab,
So'z ta'midan ko'ngil yayraydi.

So'ngra sarxil so'zlarni solib,
Banka yopar – yeydi qish g'amin:
Qahratonda so'z-sassiz qolib,
Gung misoli g'o'ng'illar zamin.

Tayyorlaydi so'zlardan qoqi,
Muzxonaga g'amlaydi mo'l-ko'l.
U biladi, bir kun yutoqib,
Hamma unga uzatadi qo'l.

Shaksiz, siz ham ochiqib rosa,
Tashnalikdan taningiz idrab –
Uzatasiz unga bo'sh kosa,
Umid bilan, qo'lingiz titrab.

Shunday ekan, toki fursat bor,
Ko'maklashing beg'araz, tekin:
So'zni asrang... Yana hosildor,
Toza navli so'zlarni eking.

Hech bo'lmasa, uning boshida
Zulmat bo'lib qilmang qorong'u.
Sham yoqay deb ketsa, oshiga
Yeng uchida qotmangiz og'u...

«O'ylab ko'rsam, yoshlik chog'imdan
Hayot meni siylabdi tamom.
Lekin o'zim dil o'chog'ida
pishirdimmi bir shirin taom?»

Hech bo'lmasa, zo'r pazandaga
obkeldimmi biror masalliq?
Menday lavang bir arzandaga
kim beradi endi tasalli?»

O'ylarimni ilg'aganday jim,
yetgan kabi tilsim-asrorga –
go'yo oshkor bo'lganday ko'nglim,
So'z boshladi meni bozorga...

YIGIRMANCHI SO'Z: SO'ZBOZOR

Qizib yotar ko'hna so'zbozor
Yaxshi-yomon so'zlar cho'g'idan.
Oluvchidan sotuvchi bisyor –
Bir-birini tinmay cho'qigan.

Kimdir olib chiqqan o‘z so‘zin,
Bir burchakda sotadi halol.
Ayyorona qisgancha ko‘zin,
Paydo bo‘lar yonida dallol.

Olibsotar kaslar bor yana,
Darrov ilg‘ar, yetar qaydan naf.
Jag‘i bilan – sotar chakana –
Yirik so‘zni mayda-maydalab.

Kun ko‘radi so‘zbo‘yamachi
Safsataga yorliqlar taqib.
Garchi bilar, holi ayanchli,
So‘zsinchilar qiladi ta‘qib.

O‘g‘rilar-chi, kezar chekkalab,
Kuppa-kunduz chiqishgan ovga.
O‘zgalarning so‘zini talab,
Pullab qochar arzon-garovga.

Sara, asil so‘zlar bor... Jilo
Sochar oltin, olmos misoli.
Kimdir xarid qilar yuz kilo,
Kimdir zo‘rg‘a olar misqolni.

So‘z bozori qiziydi, toki
Ohanrabo so‘zlar bunda jam.
Xaridorin topar hattoki
Chirib-aynib ketgan so‘zlar ham.

So‘zfurushmiz hammamiz, ha, rost,
(Yo‘q, deb elda kulgi uyg‘otmang)
Faqat, sizdan bitta iltimos:
«Vatan» so‘zin hech qachon sotmang!

«Mol sotadi savdogar dunyo,
narx qo'yadi kaftin ishqalab.
Qarg'ar kimki boqmasa qiyo,
mozoriga pishiq g'isht qalab.

Lekin dunyo rastalaridan
yuksakroqda oliy so'zlar bor.
Ozod – egri dastalaridan,
ko'rgay uni kim bo'lsa Bedor...»

«Ha, bu – bor gap, – dedim men xushhol, –
El-u ulus guvoh bo'ldi, do'st:
yuraklarni qildi-ku ishg'ol
shiddat bilan ko'chgan Bedor So'z...»

YIGIRMA BIRINCHI SO'Z: BEDORLIK

Jarangladi birdan Bedor So'z,
Turg'un so'zlar tinchini buzib:
«Keng dunyoga ochajakmiz yuz,
Berk lug'atni oshkora tuzib.

So'zdan qo'rqsa so'zlar, bu – dahshat,
So'zlar yesa bir-birin mag'zin;
So'z oldida qaltirab-qaqshab,
G'oyib bo'lsa so'zdagi mazmun...»

So'zlar qalqdi: Hurlik, Adolat,
Yangilanish, Tashabbus, Bardosh,
Fidoyilik, G'ayrat, Sadoqat,
Do'stlik, Shafqat, Oqibat, Qardosh...

G'ijinsa-da xoin, kir so'zlar:
Hasad, Qullik, Loqaydlik yanglig' –
Tilin yog'lab, dilin xaspo'shlar,
Sezar – xufya rejasi yanglish.

Hukmfarmo loflar bor chetda,
To'zg'itsam der inoq jumlani:
O'z g'oyasi bo'lsa har betda,
Sarlavhani u qo'ysa ya'ni...

Ming shukrki, Azal Kotibi
Har biz so'zni qo'yar joyiga.
Kimki riyo mayin totdimi –
Tiz cho'kadi Mantiq poyiga.

Tinim bilmas bir zum Bedor So'z,
Azon aytar, chalar qo'ng'iroq.
U biladi: yumildimi ko'z,
Manzil qochar tobora yiroq.

Ildamlaylik!
So'z dovonida
Ko'kka yondosh xitob bo'laylik.
Kitoblarning hur javonida
Qadri baland Kitob bo'laylik!

«Bunday oliy Kitobda bitik
bo'lmoq uchun arzish shart, beshak».
«Buning uchun ne lozim?»
«Biqiq
qoliplardan qutulmoqlik shart!»

Hur so'zlardan tizilsin jumla,
fikr bo'lsin riyodan xoli –
ozod so'zlar tuzsin anjuman,
hukm bo'lsin samimiy, xolis...»

YIGIRMA IKKINCHI SO'Z: OZOD SO'Z
U tutilar shunday, tuzoqsiz,

Ichdan chorlang – kelar har kuni.
Na izohli va na izohsiz
Lug‘atlardan topgaysiz uni.

Ozod so‘z u – biror kimsa yo
Narsalarga bandi bo‘lmagan.
Tashviqotdan tashqari dunyo,
Qizil rangga bangi bo‘lmagan.

Navoiyga yukingan, beshak,
Koshg‘ariyning o‘pgan izini.
U – Boburning tojida bezak:
Hur ruhlarga berar tizginin.

Siz ham erkin olsangiz nafas,
Tilingizdan yechilsa tushov,
Qo‘lingizda bo‘lmasa qafas,
Poyingizda to‘zg‘ib ketsa g‘ov –

O‘z-o‘zidan bo‘ladi paydo,
Tegrangizda aylanar gir-gir.
Go‘yo sizga bo‘lgan-u shaydo,
Qo‘nsam deydi qoshingizga bir.

Yo‘q, haydamang, dam olsin birpas,
Hali ezgu safari uzoq.
Ozod bo‘lsa qayda bitta shaxs,
Huzuriga uchgaydir shu chog‘.

Hozircha siz zavq oling undan,
Hurligini qiling tomosha.
Boshqalarni ham shunga undang,
Ko‘zingizdan hayratlar tosha.

Boshingizga qoʻngan Humo – shu,
Baxtingizdan bermish u nishon.
Demak, sizni yamlamabdi shum
Qora roʻzgʻor... ey ozod Inson!

Men his etdim, nima uchun Soʻz
olib chiqmish meni safarga –
u istaydi: mendagi kam-koʻst
yitsin, kiray masrur saflarga...

«Ha, yetibsan niyatim anglab,
borliq maqsad bilan tirikdir.
Endi pishiq soʻzlarni tanlab,
oʻzing uchun bir libos tiktir...»

YIGIRMA UCHINCHI SOʻZ: LIBOS

Soʻzdan tikmish oʻziga libos,
Soʻz kiyadi doim... Qiyini,
Oʻzgarsa-da bahor, qish, kuz, yoz –
Oʻzgarmaydi uning kiyimi.

Bir libosda toʻzgʻitib borar
Xuruj qilgan vaqtning lashkarin:
Ochiladi tusi tobora,
His qiladi koʻrkamlashganin.

Tegrasida odamlar tez-tez
Yangi chiqqan soʻzlarni qiyib
(Tuslanishni qoʻmsab qolgan kez),
Oʻzlariga bicharlar kiyim.

U biladi barini zimdan:
Oʻtar ekan xaloyiq aro,

Kulib qolar ortidan kimlar,
Egnin qoqar – qilmaydi parvo.

Ta'sir qilmas omma bosimi,
O'z yo'ldan boradi tikka –
Egnidagi yolg'iz libosin
Xudo bergan so'zlardan tikkan.

Shu boisdan avaylar juda,
Shu sababli qilar ehtiyot:
Tanishlari so'rar – behuda...
Orzu qilmas, hatto yetti yot.

Chunki jondan so'ralganda boj,
Chorlaganda Tangri imosi,
Hamma qolgay nochor, yalang'och –
Yashnab turar uning libosi!

«Qoyil! – dedim. – Yuz bora qoyil!»
Yana tilim biyron so'yladi!!
«Ulkan baxtga bo'lding sen noil,
so'zdan endi hatto ko'ylaging!»

«Sen-la safar bo'ldi maroqli.
Rahmat...» «Sen ham baxtga bo'lgin yor.
Yaqinlashdi manzil-marohil,
yo'l so'ngida ne tilaging bor?»

YIGIRMA TO'RTINCHI SO'Z: UY
Menga shinam uy qurib bering,
Metin so'zdan qo'yingiz tamal.
Pishiq so'zni g'isht kabi tering,
Shoh bayt kabi bo'lsin mukammal.

Nafis tashbeh bo'lsin gulqog'oz,
Timsollardan yasalsin ustun.
Qofiyali ayvon bo'lsa – soz,
Ma'no bilan yopingiz ustin.

Uyim bitsa, ko'zlarim porlab,
Tomirimda so'zday oqur qon.
Do'st-u yorni mehmonga chorlab,
Shirin so'z-la qilgayman mehmon.

Balki bu so'z kimgadir yoqmas,
Balki g'alat tuyilar fe'lim:
«Uy ko'rdi»ga buyum-matohmas,
Biror yangi So'z olib keling!

Adashsangiz, bo'lmang betoqat,
Yo'l ko'rsatgay uyim bilganlar.
Manzilimni topgaydir faqat
So'zga xolis xizmat qilganlar!

Xayrlashdik So'z bilan uzoq,
har kim aytdi dildagi rozin.
U jilmaydi: «So'rasang, shu chog'
yuragimda bor bitta orzum.

Yolvoraman So'z Me'moriga –
xayolimda yo'q boshqa xohish –
sen tilagan Uy devorida
bo'lib qolay men ham bitta g'isht!»

Hayajondan dil qalqdi yakbor –
hayratlandim So'z tilagiga.
U menga qo'l silkib so'nggi bor,
tushib ketdi ko'nglim tagiga.

Koshki yana u bilan qolsam –
u o‘zimni qaytarib berdi:
oh, qay so‘zni tilimga olsam,
«Shukr» bo‘lib jaranglar endi!

OXIRGI SO‘Z: SHUKR

So‘z Sohibi,
Azal Kotibi,
Dil tubiga tushdi qatim nur.
Bir so‘z ila qilgum xotima:
Shukr, shukr va yana shukr!

Yayrab sezdim so‘zning ta‘mini,
So‘zdan libos kiydim-ku bir qur:
Raso qilding egri ta‘bimni –
Shukr, shukr, o‘n bora shukr!

Anglab yetdim:
Har bir so‘z – tirik,
Chig‘anoqda bekinganday dur,
Ma‘nosini avaylar tiniq...
Shukr, shukr, yuz bora shukr!

Kengaymoqda ko‘zim gavhari,
So‘z tubiday qarog‘im chuqur –
Ishqing bilan to‘lmoqda qa‘ri...
Shukr, shukr, ming bora shukr!

Ozod so‘zga hamroz aylading,
Raqs-u samo qildim so‘z-la hur.
«Shukr» degan so‘zga aylandim –
Shukr, shukr, toabad shukr!!!

G'ayrat Majid
(1976-yilda tug'ilgan)

ONA TILIM

Manim oftoblarim, manim oylarim,
Toshbitigim – O'rxun-Enasoylarim.
Faqat yuragimga ayon o'ronim,
Ona tilim – jonim O'zbekistonim.
Bu jahon ichinda bir jahon tilim,
Otajon tilimdir, onajon tilim.
Olis-olislardan kelgan dardlarim,
Mahmud Koshg'ariydan meros xatlarim.
Olam aro mening shajaram, ko'rkim,
Ildizim – «Devoni lug'otit-turk»im.

Ruhim eshigini kelgaydir ochib,
O'n asr naridan Yusuf Xos Hojib.
So'zlar ganji birlan to'qdir iligim,
«Qutadg'u bilig»dir qutlug' biligim.
Ne uchun toliblar bo'lmasin zakiy,
O'zi til o'rgatsa Ahmad Yugnakiy.
Haqning tuhfasiga tom loyiqdir ul,
Anglasang, «Hibat ul-haqoyiq»dir ul.
Payg'ambar hadisi – ne'matlarga boq,
Undan bahra olgan hikmatlarga boq.
Kim Ahmad Yassaviy so'zini bilmish,
Haqni, Rasulini, o'zini bilmish.

Bizlarga Tangrining atoyi – tilim,
Mavlono Lutfiy-u Atoyi tilim.
Bitgaydir ichimni to‘ldirgan hasrat,
Tavajjuh qilsalar Navoiy hazrat.
Bori tillar ichra rutbam tayindir,
Bu «Muhokamat ul-lug‘atayin»dir.
Qo‘limdan qo‘ymayman «Boburnoma»ni,
Vatanga muhabbat – taqdir nomani.
Yuragimga yuqqan dard-ohi bilan,
Hayotim nurlidir Ogahiy bilan.
Oshiq dil maqsud-u matlabi undan,
Tarjima san‘atin maktabi undan.
Vatan, til mangudir, kishi bor – o‘tar,
Qay dilda shu so‘z bor – u Avaz O‘tar.
Vosita, robita, olamiyon – til.
Bani odamga jon, foidali kon – til.

Daraxtdan uzilgan yashil barglarim,
Oh, juvonmardlarim – juvonmarglarim.
Hayotim to‘lagan o‘lponlarimdir –
Fitrat-u Qodiriy, Cho‘lponlarimdir.
Millatning, Vatanning joni til bilan,
Shuhrati, shavkati, shoni til bilan.
Hayot yo‘li bizga oyina – ibrat,
Behbudiy, Sidqiy-u Is‘hoqxon Ibrat.
Bildim, iymon uchun zo‘r qo‘rg‘on – tilim,
Yo‘lim ham, dilim ham charag‘on tilim.

Tilga xiyonatni kechirmaydi dil,
Elga xiyonatni kechirmaydi el.
Tilga sadoqat bu – elga sadoqat.
Elga sadoqat bu – tilga sadoqat.

Manim mahshargacha ravon yo'lim bu,
Olam ayvonida mangu tilim bu.
Yuragim tarannum etgan bayotman,
Ona tilim bordir, men barhayotman.

DA'VAT

Til – bobom,
Til – momom,
Til – otam,
Til – onam,
Til – bolam.
Ikki ko'zi ko'r bo'ladi odam,
Bobosini asramasa.
Peshonasi sho'r bo'ladi odam,
Momosini asramasa.
Past bo'ladi, yer bo'ladi odam,
Otasini asramasa.
To'ng'iz bilan bir bo'ladi odam,
Onasini asramasa.
Yashamaydi, yo'q bo'ladi odam,
Bolasini asramasa.

Tursunoy Yo'ldosheva
(1976-yilda tug'ilgan)

ONA TILIM

Oltin beshik ichra tatigan bolim,
Onam zikridagi baxt iforisan.
Ilk eshitgan so'zim, so'rgan savolim,
Ilk qo'shiq, ilk sevgim chertgan torisan.

Sino, Zamaxshariy, Xorazmiy yodi,
Atoiy nuqtasi, Lutfiy bayoti.
Ulug'bek faryodi, Bobur hayoti.
O'zbekim o'zligi, tog' viqorisan.

Runiy bitiklarning qatidagi sir,
«Devon»ing kimlarni etmadi asir.
«Qutadg'u bilig»im – bebaho qasr,
Tillo g'ishti, marmar poydevorisan.

Temur tuzuklarin maftuni olam,
Navoiy nazmida lutfi jahon jam.
Hatto sultonlarga tutqazgan qalam,
Yassaviy hikmati madadkorisan.

Nodira nazmiga navolar tutding,
Zulfiyalar so'zin halvolar etding.
Shodlansak shodlanding, qon yutsak yutding,
Ko'ngil tarjimoni, Tanovarisan.

Zamona zo‘rlari yiqolmaganim,
Dam tuyib, gohida uqolmaganim.
Xo‘rlab toptalsa ham yo‘qolmaganim,
Samandar sifatli sarbadorisan.

Qodiriy qismati qaqshatgan jonim,
Tonglarni bo‘zlatgan Cho‘lpon, jahonim.
Usmonim – Sibirlar muzlatgan qonin,
Sabridan yashargan navbahorisan.

Bodom gullaridan changlangan she‘rim,
Dehqonim, bog‘bonim, manglayi terim.
Saxiy quyoshim u baxt, najot yerim
Giyohidan tomgan sharbatdorisani.

Erkin Vohid bilan olam yaratding,
Abdullalar bo‘lib dovruq taratding.
Yusufiy kalomlar – jannati atring,
Qaddini tiklagan el qarorisan.

Bugun olamga tik boqadi o‘zbek,
Zafar tug‘in ko‘kka taqadi o‘zbek.
Sen borsan, jahonga chiqadi o‘zbek.
Omad ko‘zmunchog‘i, baxt tumorisan,
Ona tilim, millat g‘urur-orisan.

Guljamol Asqarova
(1978-yilda tugʻilgan)

OʻZBEKISTON MADHI

Vodiyi kelindek nozlangan yurt bu,
Vohasi kuyovdek otlangan yurt bu.
Manglayiga zardan zarhallar solib,
Oʻzbekka Xudodan xatlangan yurt bu.

Otamning koʻksidek baland Surxonim,
Ona Samarqandim – qadim qoʻrgʻonim.
Bobur hasrati-yu sogʻinchi boʻlgan,
Odamlari jondek jon Andijonim.

Soʻlim Fargʻonaga salomlar boʻlsin,
Namanganga dilbar kalomlar boʻlsin.
Yurtga podshoh bergan Qashqadaryoning,
Yuzi yorugʻ boʻlsin, boshi tik boʻlsin.

Sirdaryo labida sirlar koʻrarkan,
Buxoro bagʻrida pirlar koʻrarkan.
Yoz-u bahoringdan aylanay yurtim,
Jizzaxda baxmaldek qirlar koʻrarkan.

Kim kelsa, boshini silagandir u,
Buyuklarga iqbol tilagandir u.
Boshida ulugʻlab Qoraqalpoqni,
Poyi ham taxt boʻlgan goʻzal Toshkent bu.

Xorazmda xonlar izlari bordir,
Parkentning parivash qizlari bordir.
Yangi xonadondek go'zal Navoiy,
Senda Hazratimning ko'zlari bordir.

Mangu zafarlarga otlangan yurtim,
O'zbekka Xudodan xatlangan yurtim.
Belin belbog' quchgan Bobodehqonim,
Shonli zafar quchgan O'zbekistonim.

Baxtga safarlaring muborak bo'lsin,
To'y-u zafarlaring muborak bo'lsin.

* * *

Men dunyoga taratib ketgum,
Silkib-silkib qalbim atrini.
So'ng bag'ringa bosib o'larman,
Nodiraning mahzun satrini.

Tanitgaymu mening she'rlarim,
Elatimga yagona Haqni.
Uziqlarin ulolamanmi,
Halqalari uzilgan xalqni.

Derlar menga: «So'zlar ganjidan,
Xayolingdek bir hur kitob tuz».
Ayting axir topa olamanmi,
OZODLIKdek bitta ozod so'z.

«Tuproqdayin muztar bo'l» derlar,
Os(i)monlik istamaymanmi?
Ko'z yoshimdan loy bo'lsam bir kun,
O'z xalqimga sachramaymanmi?

Bu o'zimdanda gumonim emas,
Da'voyim yo'q hech bir satrimdan.
Ezgulikka chorlasam agar,
Ergasharmu shu xalq ortimdan.

Men tuproqqa ketgayman singib,
Ruhimni xalq bilan qormasam.
Xalq demayman o'z xalqimni ham,
Meni HAQqa olib bormasa!

Shodi Otamurod
(1978-yilda tugʻilgan)

MUNOSABAT

Til bilgan yaxshi-yu, bilmas yomondir,
Tilni unutganlar rangi somondir,
Jonimga payvasta tilim omondir,
Endi qaytib koʻrmas sobiq zamonni.

Baxmal qirlariga ketdi oʻylarim,
Yaylovga yarashgan qoʻzi-qoʻylarim,
Itlardan xolidir aziz joylarim,
Arvohtar qaytarar endi yomonni.

Oʻzbekcha soʻz berib madhiyasiga,
Oʻzbekcha tushungan mohiyatiga,
Oʻzbekcha kuladi askiyasiga,
Kezsangiz vodiyni, voha tomonni.

Sergak boʻladirman ona tilimda,
Xushhol boʻladirman ona tilimda,
Tushlar koʻradirman ona tilimda,
Sheʼrdek hadya qilar tunlarim tongni.

Oʻzining qoʻli bor yaratay desa,
Oʻzining yoʻli bor yuritay desa,
Oʻzining tili bor gar naʼra tortsa,
Tinch qoʻying oʻzbekni, Oʻzbekistonni...

ONA TILIMGA

Otamning merosi, tilim, o'zingsan,
Onamning siymosi, tilim, o'zingsan.

Millatning ma'nosin topganman sendan,
Hurriyat havosin totganman sendan.

O'rxun-Enasoyda ko'z ochgan tilim,
Ilk bor Koshg'ariyga yuz ochgan tilim.

Qadim bitiklarga yetgan ildizing,
Ko'kda yaraqlagan bugun yulduzing.

Quvvatga to'lmog'ing Navoiydandir,
Dilga tug' bo'lmog'ing Navoiydandir.

Hazratning nazmidan to'kilgan durlar
Mangu xazinangga baxsh etgan nurlar.

Quyoshdek balqiding fikr, onglarda,
G'olib o'tmoqdasan asriy janglardan.

Boburning jomida so'z jarangi bor,
Munis ohang birla ajib rangi bor.

Mashrabim so'z bilan haqning zorimi,
Shoirni chorlagan so'zning dorimi.

Nodira to'xtamas nega yig'idan,
Qoni to'kilganmi she'rning tig'idan.

Sen ulkan kemasan so'z ummonida,
Gavhar tersam qani dil xirmoniga.

Yuragimning ko'rkam libosi, o'zing,
Ma'nosi, navosi, a'losi o'zing.

Bolam davom aylar ota so'zimni,
Sensiz bosolmagay mening izimni.

Tilim, sen xalqimning shamchirog'i bo'l,
Uyg'onsin, beshikning qo'ng'irog'i bo'l.

Shoira Shams
(1978-yilda tugʻilgan)

TURKIY TILIM

Lutf-u zamon-u zavarim – turkiy tilim,
Munisginam, gah muztarim – turkiy tilim.

Har uni-yu, har naʼrasida oʻzligim,
Iso kabi jonparvarim – turkiy tilim.

Mulki bashar tarixida davring qadim,
Ming yillaridan soʻylarim – turkiy tilim.

Sen Irq toshi naqshida afsonaligʻ,
Yovqur elim, toji sarim – turkiy tilim.

Ildizlaring to Dashti Qipchoqdin kelur,
Soson-u Kushon kishvarim – turkiy tilim.

Toʻqson ikki qavm ichra barhaq rishtadir
Har qorakoʻzda javharim – turkiy tilim.

«Alchin», «agʻir», «barlos»-u «burqut», «qoʻngʻirot»,
«Nayman», «nukus»dek gavharim – turkiy tilim.

Sen – Koshgʻariy, sen – Yugnakiy, sen – Yassaviy,
Xoqoniyam, ham Koshgʻarim – turkiy tilim.

Movaroun-nahr-u yana Afrosiyob
Mulki kalomi dilbarim – turkiy tilim.

Lutfiy, Atoyi dog‘i Sakkokiy tili,
Abyoti bol-u shakkarim – turkiy tilim.

So‘z mulki sultoni Navoiy lahjasi –
Layliga eltar sarvarim – turkiy tilim.

Boburki, sendin kechmadi to so‘nggi dam,
Anduhi senda, bovarim, turkiy tilim.

Bulbul maqomiga ravo Munis bila
Ogahidek shoyistarim – turkiy tilim.

Bir-bir desam, bo‘lmas adosi tarixin,
Davr ustuniga zargarim – turkiy tilim.

Shoira sen birla samo raqsidadur,
Parvoz etarga shahparim – turkiy tilim.

Faxriddin Hayit
(1980-yilda tugʻilgan)

ONA TILIMGA

Koshgʻariy lutf qilgan tabarruk kalom,
Temur tuzuklarda muhr etgan maʼni.
Sen Arshdan inoyat, moziydan inʼom,
Navoiy bogʻisan, Bobur chamani.

Qodiriy koʻzida qalqib turgan mung,
Fitratning qalbida uygʻongan isyon.
Behbudiy dardini soʻzga solgan sen,
Choʻlponning koʻksida porlagan choʻlpon.

Millat tili – nomus, millat tili – shaʼn,
Ruhimni olovga toblab turgan kuch.
Seni ranjitganlar – yon bermas dushman,
Qancha yogʻiy boʻlsa, menga kelsin duch!

Endi toshlargamas, koʻksimni yorib,
Yurakka yozaman mangu bir bitik.
O, onajon tilim, manglaying yorugʻ
Asrlar qaddingni rostlab turar tik.

Dunyoda elat koʻp, til koʻp shu qadar,
Hech kimdan arzim yoʻq, eʼtirozim yoʻq!
Siyoh qurib bitsa, olamda agar
Seni qonim bilan aylayman qutlugʻ!

KAKLIKLAR TILI

Yoyayin deb kakliklarimning
Tor qafasda zerikishini.
Qo'yib berdim eski xonishin
Qay daralik qarindoshining.

Bir lahzada o'zgardi tusi,
So'ng hofizdek sozladi nafas.
Xush ovozga jo'r bo'ldi qushim,
To'rt tarafga taraldi qo'sh sas.

Bol tomsin-ay mangu tilingdan,
Dilbar qushim, ey yuragi hur!
Or qilmaysan kaklikligingdan,
Sadoqating uchun tashakkur!

Bo'g'zim kuygay, alam bosar cho'g',
Shundaylar bor – insondir nomi:
O'z eliga sadoqati yo'q,
O'z tiliga yo'q ehtiromi.

HALOVAT BOR NAVOIYDA

Baxt-u tole, iqbol oni –
saodat bor Navoiyda.
Topguvchi Arshi a'loni
ibodat bor Navoiyda.

Kel, ey mayxo'r, may ichgali,
ne g'amdan kuydi ichkari?
Qulfi dilingni yechgali
sinoat bor Navoiyda.

Kiprikda yosh moviy halqa,
yuzlaringni silar qalqa,
Muddaoying yetar Haqqa,
salovat bor Navoiyda.

Odamga xos libosdir so‘z,
olamga iqtibosdir so‘z,
Borligingga asosdir so‘z,
dalolat bor Navoiyda.

Nedur asli gavhar-u dur,
dunyoda kim topgay huzur?!
Oftob bo‘lib taratgay nur,
harorat bor Navoiyda.

Esh bo‘l, hafz-u sabog‘iga,
sherik aylar savobiga,
Yetib bo‘lmas adog‘iga,
muruvvat bor Navoiyda.

Faxri telba, dema, baskim,
oqib daryo bo‘lur ashkim,
Ko‘ngil tug‘yoniga taskin,
halovat bor Navoiyda.

Shodmonqul Salom
(1980-yilda tugʻilgan)

EHTIROM

Ildizdagi tuygʻudan yaproqlarim titraydi,
Togʻda jim erigan qor soylarda sharqiraydi,
Bobom boʻgʻzidagi «oh» koʻzimdan tirqiraydi,
Sheʻr jonidan toʻyganmi, dil tubiga sakraydi,
Bu holimga ufqdan birov toʻlib qaraydi,
Asrlar ham bir-birin odam kabi qumsarkan,
Bunda sheʻr oʻqiy desam, quyosh koʻzni toʻsarkan.

Bunda ey, niyatlarin yaproq kabi toʻkkanlar,
Bir elning hasratini dilda mushtdek tukkanlar,
Ey, qanotsiz uchganlar, qush tilidan oʻpganlar,
Asrlar yuragida yugurik qonday chopganlar,
Usti ochiq dunyoning etagini yopganlar,
Oltin qoziqqa boqib sayyoh ham yoʻl toparkan,
Oʻzbekni izlaganlar Navoiydan toparkan.

Bobo tuproq, shon tuproq, ildizim botgan tuproq,
Taftin tanimga berib, oʻzi sovqotgan tuproq.
Sendan oʻsgan chinorning shoxida men bir yaproq,
Qorongʻi tomonimni yoritgan ey, shamchiroq,
Koʻngilning qubbasiga Xudoyim ilgan bayroq,
Uni hilpiratguchi yel yurakdan esarkan,
Bunda sheʻr oʻqiy desang, yelkangdan soʻz bosarkan.

Tog'larda qor ostida mening ko'nglim o'syapti,
Cho'poningning iziga tavof deb yuz bosyapti,
Yomg'ir tortgan pardalar jamolingni to'syapti,
Shu elning or-g'ururi kamolingdan toshyapti,
Yelkam jimirlayapti – qanotga o'xshayapti,
Yurak she'rdan to'lishsa, so'z qanotga do'narkan,
Hurlik uchirgan qushlar yurt shoxiga qo'narkan.

Vohki! Ko'nglim shu damda buncha bunyod ko'ringay,
Ko'zim yumib qaragam, bundan Hirot ko'ringay,
Ko'zim ochib qaragam, mangu ijod ko'ringay,
Ko'zim uzmay tikilsam, shunday ajdod ko'ringay,
Ko'z yosh bilan qaragam, Puli Sirot ko'ringay,
Bobo! Ko'zlarim yondi – ko'ngil shunday to'larkan,
Bundagi har navnihol chinordan bo'y olarkan,
O'zbekni izlaganlar Navoiydan toparkan.

Adiba Umirova
(1980-yilda tugʻilgan)

BUYUK SHARQ TILI

Ona tilim kechir, tillari oʻtmas,
Senga oshiq duduq shoirlaringni.
Yoningda turib ham bir soʻzga tashna
Oʻtib ketayotgan doirlaringni.

Ishongim kelmaydi – shu tilda Lutfiy
Bir sulton koʻnglini lutf etmish erkin.
Olti yuz yildirki, Navoiy yurtga
Tole soʻrab chiqar shu tilda har kun.

Ne til bilan aytay – Nasimiyini ham
Tovonidan soʻymish shu tilga osib.
Ne koʻz bilan koʻray – Pahlavon Mahmud
Kitob javonida qolmish chang bosib.

Ona tilim,
tilim boʻlgan tilimni
Yoʻlma-yoʻl, eshikma-eshik darbadar.
Ne-ne sarbadorlar, ne-ne sultonlar
Olib oʻtmish Sharqdan Ovroʻpa qadar.

Mening ona tilim – buyuk Sharq tili,
Oʻtror tili, butun Osiyo tili.
Xoqonlar tilidir, turkiylar tili,
Koʻhna va yangi Afrosiyob tili.

Chig'atoy tilidir – do'g'alar yegan,
Azaldan bitilgan irfon tilidir.
Temur birlashtirgan bir tug' ostida
Turonga aylangan Turon tilidir.

Jon bergan, ruh bergan har bir so'ziga
Qaytmas haqiqatdan kuyganlar tili.
Qayerda bo'lsa ham boshin tik tutib,
O'z ona tilisin suyganlar tili.

Qasrlarda bitmish tarix tilidir,
Asrlardan kelgan salafilar tili.
Olamda yagona turkiy zaminda
Tilini sog'ingan xalafilar tili.

Mening ona tilim – tillar onasi,
O'zbekcha so'zlatgan Pushkinni hatto.
Bu tilda «Faust»ni ko'targan ko'kka,
Zardushtga tanitgan Haqni bexato.

Qarshiga bir javhar axtarib kelgan,
Jahon shoirlarin mahliyo qilgan.
Sehr-u iforiga bog'lanib qolgan
Qancha mavlolarni avliyo qilgan.

Beshigi bor uyda yangragan bu til,
Go'daklar kuch olib, chopgan bu tilda.
Ahmad Yassaviyning bir bayti bilan
Turkiston o'zini topgan bu tilda.

Ona tilim, kechir, shunday qudratli
Tiling bo'la turib, nolalaringni
Tushunmay chug'urlab yurgan haliyam
So'zsiz, tilsiz qolgan bolalaringni.

Endi yuz ganj bilan tiklamish haykal
Shoh-u gadolaring tizib soʻzlarni.
Suyaklardan qurib borar ovozing
Ona tilim, kechir,
kechir,
bizlarni...

Almashtirib boʻlmas seni hech qachon,
Boʻgʻib boʻlmas koʻkdan kelgan ziyoni.
Najot keltir zamin soʻngiga qadar,
Ezgu noming bilan koʻtar dunyoni.

G'ofir Hamro
(1981-yilda tug'ilgan)

ONA TILIM

Dunyo asli bobomizdan ibrat olgan,
Omonatsan ajdodlardan bizga qolgan.
Ona tilim, xiyonat ham qildik gohi,
Erksizliklar bizni shunday ko'yga solgan.

Bildim: seni qadrlagan suyuq bugun,
Seni sevgan, sevdiganlar buyuk bu kun.
Ona tilim, tarixingni yod etsam gar,
Ko'ksim og'rir, bag'r-u dilim kuyuk, tugun.

Koshg'ariylar, Navoiylar bo'ldi darmon,
Husayndek sultonlaring berdi farmon.
Ona tilim, bugun yana qadding baland,
G'urur tuydim, ko'ksim osmon, yo'q hech armon.

Kashf etarlar seni hali yuzlab elat,
Avlodlaring borar yuksak cho'qqi ko'zlab,
Ona tilim, orzu emas, niyat qildim:
Olam ahli madh etajak o'zbekcha so'zlab.

Munira Sulton
(1981-yilda tugʻilgan)

O'Z TILINGNI ASRA

Navqiron elimda bugun katta to'y,
O'zbekim kalomin quvonchli kuni.
Necha yillar xalqni ezdi bitta o'y,
Ona tilim qaytarmi, yig'lardi tuni.

Qoldi tarixlarda xalq chekkan zahmat,
Oyning qorong'isin ko'rdi bu elim.
Rusiyabonlari o'tkazdi qahat,
O'zin yo'qotmadi, lek o'zbek tilim.

So'zlasholmas edi mahkum zabonda,
Eslagim kelmaydi ma'shum kunlarni.
Shukuhli kunlar ham, mana, omonda,
Kim orzu etmadi bunday kunlarni.

Qodiriy, Cho'lponlar, Fitrat, Behbudiy
Millatning ko'zgusin ko'rsatmoq bo'ldi.
Afsuski, olishdi nomi ba'daviy,
Fozillar millatim ruhi bo'lishdi.

Qadri baland tilim qaytdi elimga,
Xazina gavhari erur ona til.
Bir kalima kelar doim tilimga,
Ey, inson, o'z tiling asray olish bil!

Nigora Jumayeva
(1982-yilda tug'ilgan)

TILDIR MILLATNING QOMUSI

«Sayqal bersang toshga, – derlar,
Olmos bo'lur natijasi.
Nihol eksang, qarab tursang,
Asaldek totli mevasi».
Gar so'zlashsang do'stlar birla,
Biyron, xandon Ona tilda.
Ber e'tibor, gullab ketsin,
Sen-la o'tgan daqiqasi.
Bolang o'sib, vaqt kelganda,
Joiz bo'lsa til o'rgatmoq.
Ona tildan boshla, shaksiz,
O'zgachadir nashidasi.
O'zga yurtga borganingda,
To'g'ri kelsa tanishtirmoq.
De «o'zbekman, qarddonlar!»
O'qib ber «til qasidasi»n.
Hurmat qilgin, bobolaring,
Ishongan senga me'rosin.
Yod ol har bir g'azalini,
Ko'ksing faxr tark etmasin!
Xos Hojib-u Alisherlar,
Bobur ruhlari bo'lsin shod.
Har so'zingdan gavhar tomib,
Tik tut ularning nomusin.
Ona tiling hurmatini
Tenglashtirma tillolarga.

Doim bo'lsin qadri baland,
Oltin kabi sotilmasin.
Zero, sening avlodingga,
Tarixingni pok eltuvchi.
Ona tiling! Unutmagin!
Tildir millatnig qomusi!

Ortiq Ali Behutov
(1983-yilda tugʻilgan)

TIL NOMUSI

Bizkim mulki Turon, amiri Turkistonmiz,
Koʻp millatlar ichida gʻururli qaynoq jonmiz.
Maqtanishku oson, doʻstlar, lek maqtovga loyiq kam,
Tilimizni sof saqlaylik, quloq solinglar bir dam...

Qargʻadaymas, bulbul kabi goʻzaldir til zaboning,
Shu til ila faxr aylab yursin bir kun oʻgʻloning.
Bemaza qoʻshiqlar-la qilma tilni masxara,
Kim gar tilni xor aylasa boʻlgay oʻzi tasqara...

Oʻzbek elim, til – oʻzlikdir, oʻzligingni oqlagil,
Til nomusi – el nomusi, oʻz nomusing SAQLAGIL!!!

To'rabek Ramazon
(1983-2014)

ONA TILIM

Olamshumul sado bo'lib yangrading
To'marisning metin qalqonlaridan.
Men esa nomingni topmoq istadim
Navoiy va Bobur devonlaridan.

Nodira qalbiday kuylasang yonib,
Poyingga tiz cho'kar Ko'hiqof tog'i.
El yashamoq bo'lsa sendan-da tonib,
Bukila boshlaydi Hisor oyog'i.

Olamni larzaga solgan to'rtta harf
To'rt tomon emaklab ketdi to'xtamay.
Unutsam, umrimning go'zalligi hayf,
Kuylash kerak boshqalarga o'xshamay.

Qodiriy bo'lmadim, bo'lmadim Cho'lpon,
Umr – uzun arqon, dil – qorong'i uy.
Yuragim jonimdan so'rganda o'lpon,
Sizilib chiqadi tomirimdan kuy.

Yurak, aylan Danko qalbiga endi,
Kubro misol shior tanla, vijdonim.
Ko'zimiz yoshidan chechaklar undi,
Baxtdir o'z tilingda kuylamoq, jonim!

Nosirjon Jo'rayev
(1984-yilda tug'ilgan)

XX ASR. SHAVKAT RAHMON

Xudoning ko'zida turibdi har ish –
Mumkinmas bir on ham riyoga chalg'ish.
«Onajon Vatan!» deb, Vatandan olqish
Kutib o'sganlardan shoir chiqmagay.

Garchi Navoiyni chandon o'qigan...
Taltayib suyanar Yerning o'qiga.
«Onajon xalqim!» deb, xalqning yukiga
Yelka qisganlardan shoir chiqmagay.

Turkiy husn-u ko'rki tilim-tilimdir –
Qamish shimgan kabi tilim tilindi.
«Onajon tilim!» deb, ona tilimni
Atay kesganlardan shoir chiqmagay.

Akalar! Ukalar! Men-ku endi yo'q,
Ammo bu Vatan va xalqning tengi yo'q!
Aytishi kerak-ku kimdir – menmi-yo'q...
G'aflat bosganlardan shoir chiqmagay.

Muyassarxon Ergasheva
(1984-yilda tugʻilgan)

* * *

Qandoq goʻzal, subhidamda turnalarning
Qanotida uzoqlardan kelsa salom.
Jonimga jon, qulogʻimga yoqib ketar
Oʻz tilimda jaranglagan har bir kalom.

Qaysi tilning Navoiydek otasi bor
Arzimasmi faxr etsam koʻksim kerib.
Baytlar bitsam har lahja-yu shevasida
Nazm ummonidan asil durlar terib.

Qandoq yaxshi, dunyo boʻylab yangrab turar
«Chala», «Yonbosh», «Halol», «Kurash» kalomlaring.
Qutlugʻ yoshing muborakbod etayin deb
Ashʻor bitdim ketsin dildan alamlaring.

Ulgʻayganim tillo beshiklarda tinglab
Onam aytgan allalarda ungan gulim.
Har soʻzida magʻrurlanib qoʻysa qalbi
Farzandimni hidoyatga boshlar yoʻlim.

O, Enasoy bitigida koʻz ochganim
Qadding baland Buxoriydek nasling bilan.
Oʻz tilimni qiyomatda Navoiyga
Nima deyman, asrolmasam asling bilan!

Fozil Fa
(1985-yilda tugʻilgan)

O'ZBEKCHA KUYLANG

*(«O'zbekiston 24» telekanali suxandoni
Arevat Grigoryanga)*

Qay zamon keldiki, ustimiz yechib,
Choponni ko'mishni odatga yo'ydik.
Hatto «o'zbek» degan unvondan kechib,
Ajnabiy poyiga boshimiz qo'ydik!

Farzandimiz o'zga tilda sharaqlab,
So'zladi, zavqlandik, chapaklar chaldik!
Ikki o'zbek boshqa tilda valaqlab...
Qarang, oqibatda kim bo'lib qoldik?

Arman qiz sochini o'zbekcha o'rib,
O'zbekka o'zbekcha o'rgatib qo'ydi!
Yuragim zavqlanar, ham og'rir ko'rib,
U bizni o'zidan ortiqroq suydi!

Men unga boshimni tekkizib yerga,
O'zbekcha ta'zimlar qilaman cheksiz!
Nasrga solaman sig'masa she'rga,
Arevat, siz toza o'zbek qizisiz!

Arevat, o'zbekcha kuylang, baralla,
Bobo o'zanidan ketganlar qaytar!
Ishonaman, kelar shundayin palla,
Dunyo ko'nglidagin o'zbekcha aytar!

Rustam Mirvohid
(1987-yilda tugʻilgan)

2019-yilda bir qator oʻzbek «madaniyat xodimlari» tomonidan xorijiy tilga ikkinchi davlat tili maqomini berish haqidagi tashabbus ijtimoiy tarmoqlarda ziyolilarimiz va xalqimiz vakillarining jiddiy eʼtiroziga sabab boʻlgan edi.

OGʻRIQ

Tilimni onamday suyganim haqqi,
Onamga tilimday kuyganim haqqi:

Arslon moʻyloviga teginding bekor,
Tavba qil, yoʻqsa u hamlaga tayyor!

Aytgancha, bu «taklif» – «oʻzimdan» chiqdi –
Seningdek qora qosh, koʻzimdan chiqdi.

«Roʻyxat» ichra ajab, ajnabiy yoʻqdir,
Shuningdek, rosmana oʻzbakiy yoʻqdir.

Yoʻqsa, ona turib, ona soʻrar kim?! –
Chida, bu imtihon, bagʻrikeng xalqim!

Garchi payt poylagan yulgʻichlaring bor,
Qilni qirq yorguvchi – bilgichlaring bor.

Ular etagin tut shul aziyatda –
Seni olib chiqar shum vaziyatdan!

Mushkuling hal bo'lsa – eng bosh tashvishing,
Vataniy, lisoniy qilajak ishing:

«Qo'shxotinlik» yo'li og'irdir, bilgil,
Bittasin tanlagil – lotin yo kirill!

So'ngra eng yuqori mahkamalarni
Tozala o'rusiy atamalardan!

Qo'pollik... yo'q, qo'llab nafislikni sen,
Joriy et, sof turkiynavislikni sen!

Shunda hech til bizga daxl qilmagay,
Ona tilimiz ham jahl qilmagay!

Takror aytay, sherni uyg'otding, do'stim,
Hali me'dasi to'q, shilmagay po'sting

Va lekin hadikdan bo'lma deb xalos –
Hozircha... tishini ko'rsatdi, xolos!

Obidxon Mamadaliyev
(1988-yilda tug'ilgan)

TILIMGA

Tilim bilan teng o'sdim,
Men tilimga egizman.
O'tinaman, «ey do'stim»,
Tilimga til tekkizmang!

Hamrohimdir har onim,
Chiqqunicha to jonim,
Janobmisiz yo xonim,
Tilimga til tekkizmang!

Kim buzdi-yu qurmadi,
Kim qurdi-yu ko'rmadi,
Navoiyning hurmati
Tilimga til tekkizmang!

Xalq sizdan yuz burmasin,
Tag'in Xudo urmasin!
Tirsak chiqib yurmasin,
Tilimga til tekkizmang!

Buni kim o'ylab topdi?
O'zin ildizin chopdi!
Tilingiz chiqib qopti,
Tilimga til tekkizmang!

Kim o'zdan yuz buribdi,
Oxiri xor yuribdi?!

Tilim qichib turibdi,
Tilimga til tekkizmang!
Tilimga til tekkizmang!!!

ONA TILIM!

Ona tilim, o, mening onam,
Seni juda yaxshi ko'raman.
Agar borsam Ovro'paga ham,
O'zbekchalab salom beraman.
Yoshligimdan hamrohim sanmi,
Sen yo'q bo'lsang, men ham o'lganman.
Yoshligimdan tuqqan onamni,
«Onajon», – deb katta bo'lganman.
Nahot, senga solmoqda soya,
Aytib qo'ygin, nonko'r ekanlar.
Onasini «mamashka» deya,
Otasini «paxan» deganlar.
Olloh deya Haqni tanidik,
Islom deya angladik dinni.
Dining nima, Payg'ambaring kim,
O'zga tilda aytish mumkinmi?!
Savdo bordir muhabbat otli,
Hammada bor sevilish, sevish.
Qanday go'zal, naqadar totli,
O'zbekchalab «sevaman» deyish!
Men she'r yozdim, qarab turmadim,
Sendan o'zga g'amin yemayman.
Senga bo'lgan haqqi hurmatim,
O'zga tilda «Vatan» demayman!
O'zga tilda «Vatan» demayman!
Ona tilim, o, mening onam!!!

Shavkat Odiljon
(1989-yilda tugʻilgan)

O'ZBEK TILIM JON-U DILIM

O'z tilingda Ona demoq qanday yaxshi,
Qanday yaxshi Vatan desang o'z tilingda.
Vujudingda mehr niholday o'sadi,
Bo'lsa ezgu kalom, ezgu so'z tilingda.
Qanday yaxshi, Ona desang o'z tilingda.

Nur yog'ilgan yuzing go'zal, ko'zing go'zal,
Harfni marjon qilib tuzgan so'zing go'zal,
Ko'zlarimga ko'rinasan o'zing go'zal,
Bo'lsa ezgu kalom, ezgu so'z tilingda.
Qanday yaxshi, Vatan desang o'z tilingda.

Sen so'zlasang, boshim egib tiz cho'kaman,
Bir butunmiz Haq yaratgan so'z ila man,
Bundan katta baxt-u iqbol yo'q, bilaman,
Bo'lsa ezgu kalom, ezgu so'z tilingda.
Qanday yaxshi, Ona desang o'z tilingda.

Ehtiromga arzir hamma elat bugun,
O'zbek shirin so'zi bilan millat bugun,
Moziyning zarvarog'ida abad bugun
Bo'lsa ezgu kalom, ezgu so'z tilingda.
Qanday yaxshi, Vatan desang o'z tilingda.

Ayrim ellar borki, xuddi yo'qdek tili,
Bu olamda bir el borki, o'qdek tili,
O'ziga bek, ko'ring, bugun o'zbek tili,
Qanday yaxshi, Ona desang o'z tilingda.
Qanday yaxshi, Vatan desang o'z tilingda...

ONA TILIM

Soʻz boʻlgandir, aslida, paydo,
Biz bilmagan olam arshida.
Qudrati-la aylab ibtido,
Jon yugurdi zamin bagʻrida.

Tarix soldi poyiga qismat,
Turkiy elim oʻydi toshiga.
Yoʻl qoʻymadi xoʻrlikka ismat,
Istibdodni ilmay boshiga.

Oʻz mehridan berib tajalli,
Soʻz sehridan marjonlar terdi.
Sultonlarga boʻlib tasalli,
Baxtga eltish ilmini berdi.

Moziy tarix izmida muddat,
Aziz aylab koʻz-u qoshini.
Turkiy tilim boʻlmadi odat,
Yecha olmay forsiy tojini.

Sheri chiqdi turkiy jonim deb,
Yoʻlbarsi ham tashlandi jangga.
Beshta ziynat turkka boʻlib zeb,
Voqeʼnoma qoldi jahonga.

Tilim holi keldi goh malol,
Goh kurashda og'ir chatnadi.
Chig'atoycha gurungda, alhol,
O'ZBEK TILI bo'lib yashnadi.

Ota Yurtga, ona Vatanga,
Ona tilim jondir ham ilhom.
Asrlarni yengib o'tguvchi
Qadri baland, muzaffar kalom.

Dadaxon Muhammadiyev
(1989-yilda tugʻilgan)

TIRIK TOSH

Tosh – tongacha gapirib chiqdi,
Turkiy tilmi yo qadim lahja.
Tosh koʻnglini bir dam yoray deb,
Chayqalib ham qoʻydi bir lahza.

Begona koʻz oʻtsa yonidan,
Sal panaga olardi oʻzin.
Oftob urib, suvlar yemirib,
Silliqlanib ketgandi yuzi.

Ming yillarning hasrati boʻlib,
Qotib qolgan tomchi yosh edi.
Oʻrxundami yo Enasoyda
Bitigi yoʻq – tirik tosh edi.

Husniddin Hayit
(1989-yilda tugʻilgan)

**«KO'NGIL TILINING IZOHLI
LUG'ATI»DAN**

Sen haqingda hamon soʻzlar Enasoy –
Ulashib turibdi asriy nurlarni.
Sodiq koʻngillardan oʻrin olib joy –
Yuksakka eltgansan nurgʻururlarni.

Oʻrxun ham baxsh etib dovrugʻin elga –
Koʻklarga koʻtarar ruhiy sharafni.
Toʻnyuquq nishoning eʻzozlab kelgan –
Koʻrkam etaverib eng oldi safni.

Goho tajovuzlar qilganda yovlar –
Mardona irodang bukmading lekin.
Goh otda, gohida tinmay yayovlab –
Shaningga kurashgan mudom Kul tegin.

Ilhom zavqin tuyib Mahmud Koshgʻariy –
Sirlaring axtarib Rungacha borgan.
Soʻng ne-ne shuurni aqliy boshqarib –
Qiyosiy yoʻllarga boshlab yuborgan.

Va turfa sinovlar yuzin qarshilab,
Kechirib yashading – kechmishing ajib.
Jilolangan ilmiy umrin bagʻishlab –
Soʻng baxtin anglagan Yusuf Xos Hojib.

Toleying toptalib topilmay chora,
Tuslanib borganda boring yovvoyi:
Qalam tig'in olib ochiq-oshkora
Jangini boshlagan hazrat Navoiy.

Maydonda mardlarcha zafar qozonib
Va nomingni bitgan ochun tog'iga.
Besh asrdan ortiq sehringga qonib,
Oziqlanib turar nur ardog'idan.

Shuningdek, har lahza bo'lib Hotamtoy
Qator nomalarga baxsh etding hayot.
Va «Boburnoma» ham ko'rsatib chiroy,
Kuylab kelaverar jug'rofiy bayot.

Do'mbira quchoqlab Fozil Yo'ldosh ham,
Shodlanib tonggacha aylagan xonish.
Xalqona poetik ruhi mujassam
Eng jo'shqin qo'shiqdir: doston – «Alpomish».

Va garchi hadyangdan tanilgan Elbek,
Ko'hna zamonlarda qayg'urib Fitrat.
Yodparastliklarga qo'yimoq uchun chek –
Jonlarini bergan jonlari titrab.

Jilvalanmoq istab so'ng ko'rsatding bo'y,
Nur – rutbalar berding Ayub G'ulomga.
Lahja asrab qildi dialektal to'y,
Bosim To'ychiboyev sipqorib jomdan.

Demak, sen – onamning tengsiz ashyosi,
Sening bilan mangu millatiy ilm.
Faqat o'zing bilan kelajak hosil,
Yurak osmonida nur sochgan tilim!

Orifjon Odiljon o'g'li
(1990-yilda tug'ilgan)

TAQDIRIMGA QO'YILGAN DASTXAT

Do'stday kulib turib bag'ring tildilar,
Millat yuragida ungansan, gulim.
Seni yetmish besh yil bandi qildilar,
Ko'z yoshingni qult-qult yutgansan, tilim.

Samoga bo'ylashding, ming xarsangtosh ham
Dovonning yo'lini to'sa olmaydi.
Bag'ringga o'rigan chirmovuqlarning
Ildizin kesaman, o'sa olmaydi.

Har qachon go'zalsan, bermasang ham zeb,
Oddiyliging bilan olding jahonni.
Bobom qaro kunlar esdaligi deb,
Saqlar dilin qoni tomgan «Devon»ni.

Bor erur qalbimda adadsiz kishan,
Chunki bandidirman har bir so'zingga.
Sumlimlar chiqqanda ziyolilardan,
O'yladim: o't yoqqan g'urur o'ziga.

O'zing dunyodan-da ko'hna bir dunyo,
Munojot qilguvchi ishq siyohisan.
Navoiy nazmidan taralgan ziyo,
Dardni dardmand qilgan Bobur ohisan.

Sening tafting yonar har nafasimda,
Oldingda qarzlarim bisyordir hali.
Eng ulug' so'zlaring ko'ksimga qada,
Ey turkiy olamning yo'lchi mash'ali.

Sen bilan tirikman, poyonsiz baxtsan,
Qahratonlarda ham o'sgansan, gulim.
Robbim taqdirimga qo'ygan dastxatsan,
Ruhimni opichlab o'stirgan tilim.

Mansur Jumayev
(1991-yilda tugʻilgan)

TOSH HAQIDA ERTAK

Usmon Azimga

Ey boʻgʻzimni yoqqan achchiq boʻz,
ey, sen, ruhi ravonim koʻrki –
gulxanlarda yongan turkiy soʻz,
gulxanlarda yonmagan turkiy!
Ey, toshlarni sayratgan kalom,
ey, boshimni omon tutgan boʻrk,
ey, sen... meni kechir, vassalom,
kechir deyman, Hazrat Abutturk!
Gunohkorman qoshingda butkul,
gumrohman-u osiymam tamom...
kechir, deyman, aybimdan oʻtgil,
olma deyman faqat intiqom!
Shu dashtlarda kezdin ming yillar,
shu oftobda oʻsdin, isindin,
shu koʻksimga botdi sohillar,
shu qirlarda yuksaladin, indin,
shu soylarga toʻkildi ohim,
shu bogʻlarda pindi otdi baxt,
qahqahamdan ungan ogʻochim,
faryodimdan toʻkilgan daraxt...
Men barini kuyladin joʻshib,
kuylarimdan dashtlarim qondi,
men kuylagan u dilbar qoʻshiq
Istilolar oʻtida yondi.

Yondi bari jizg‘anak bo‘lib,
yondi bari ko‘kka urib bosh,
kul shaklida topdilar o‘lim...
vafo qildi menga faqat tosh!
Shu tosh qoldi sendan esdalik –
tosh shaklida qotgan turkiy dil!
Kim bevafo kelgan menchalik?!
Kim menchalik noraso o‘g‘il?!
Men bilmasman kuylarim naqshi
runiymidi, oromiymidi,
jilvalari, nuri, duraxshi
yerlikmidi, osmoniyimidi?!
Menmi o‘sha – unutgan tavba,
o‘ylaringni, ehsoslaringni;
bir asrda to‘rt marotaba
o‘zgartirgan liboslaringni?!
Yo‘q, men emas!
Shu kengliklarda
yig‘lab-kulib qo‘shiq aytmasam,
ko‘tarmasam seni bir parda,
men men emas – senga qaytmasam!
Qaytajakman qoshingga, ona,
yoshlarimni to‘kkayman taxir,
onamdirsan axir yagona,
yakka-yolg‘iz padarsan axir:
ey, bo‘g‘zimni yoqqan achchiq bo‘z,
ey, sen, ruhi ravonim ko‘rki –
gulxanlarda yongan turkiy so‘z,
gulxanlarda yonmagan turkiy!

Maftuna Rejabboyeva
(1992-yilda tugʻilgan)

LATIF TIL

Qandayin latifsan, qandayin goʻzal,
Qanday goʻzal soʻzlar senda mujassam.
Dunyoni tebratib ham tik turgʻizib
Qoʻyishga qodirsan, chuqur oʻylasam.

Senda uygʻunlashgan betakror nafis,
Fuzuliy, Navoiy izhorlari ham.
Oh, onamning tili, onajon tilim,
Senda dunyo taʼmi, toti boʻlgan jam.

Bu ham mening baxtim, mening kamolim,
Tilim chiqqan asli ona soʻzidan.
Dur misol terganman, marjonday uzib,
Magʻzing, maʼnoyingni onam koʻzidan.

Oʻzingga sheʼr bitib, oʻzingni kuylab,
Balki uzolmasman bir umr qarzim.
Ammo dunyodagi bitta haqiqat –
Shu tilda soʻzlashim eng oliy baxtim.

Islomjon Qo'chqorov
(1993-yilda tug'ilgan)

ONA TILIM

Tuyg'uning shaklini kim ko'ribdi ayt,
Mehrning taftini o'lchaganmisan?
Ichingdan bir qo'shiq kelavergan payt
Ruhing bilan unga kuy chalganmisan?

Ortidan mastona bo'lib borsam-u
Eng toza tuyg'ular aylasa ogoh.
Qadrdon bekatda tushib qolsam-u,
Kulib qarshi olsa avtoturargoh.

Issiq kulcha yuzli issiq chehralar
Jonimga cho'g'dayin o't tutashtirsa.
Musicha singillar, oq gulchehralar
Nurdayin go'shada bir uchrashtirsa.

Sog'inch bo'lib kirsam va yo kuy bo'lib,
Mudom shunday uyg'oq ruh kabi kelsam.
Poyingga bosh ursam va ko'ksim to'lib,
O'z ona tilimda onajon desam.

Shokrux Najot
(1993-yilda tugʻilgan)

IKKI DAYDI

Jontemirga

Yuragimdan haydaldim joʻra,
Endi rostdan koʻchada qoldim.
Algʻov-dalgʻov kunlar tugadi,
Boshlanmadi hali hayotim.

Och boʻriday kezdik shaharni,
Soʻz izlading, men esa omad,
Biz oʻljasiz qaytardik har gal,
Senda soʻz yoʻq, menda daromad...

Bizni sevgan qizlar kapalak,
Bir kun yashar keyin oʻladi.
Ijara uy oʻzimizdek och –
Oy soʻngida “uvvos” soladi.

Ikki daydi qayga ham borar,
Tosh shaharda qismat toshlanar,
Hamma uylar bizga bekatdir,
Hamma bekat bizga boshpana.

Shoirlarni yoqtirmas bu yer,
Sheriyatni tushunmas koʻcha.
Hamma odam – meningdek sodda,
Hamma odam – seningdek oʻjar.

Taslim bo'lish o'limdir axir
Garchi bizda ochlik va so'z bor,
«Huv avtobus kelyapdi oshna
tur, bekatni uyg'otib yubor».

Tong otmoqda izlanish kerak,
Qorin to'ymas she'rga yo gapga.
Sen so'z izlab o'ngga ketasan
Men pul izlab ketaman chapga.

Fontemir
(1994-yilda tugʻilgan)

OʻZLIK

Choʻlponga

Tun edi,
Yelkamning chuquriday tun,
Sachrab ketgandayin koʻzim qorasi.
Yodimga urildi Enasoy, Oʻrxun:
«Oʻzingni tanib ol, Turkning bolasi!
Qoningda zanglamish qadim qumar-u,
Komiga tortmasdan soʻnggi daqiqa...
Qappaygan qoringa Vatan sigʻar-u,
Yorib yuborgaydir jindek haqiqat.
Zamin tor, osmon keng,
Ey, samodilim,
Unutib qoʻydingmi yetti pushtingni.
Zulfiqor shamshirim,
Turkona tilim,
Nokaslar koʻrgan yoʻq hali mushtingni.
Chirkin toʻsiqlarni qachon buzgaysan?
Qachon birlashgaydir bu shonli tuproq!
Qoʻrqsinib soʻzlaysan,
Yolgʻon boʻzlaysan,
Tushingni tilmasmu Yassaviy, Kubro?!
Chirib bitmadimi qora imdodlar,
Ruhingga isyonkor shamollar indi.
Omochga qoʻshilmas chovogʻon otlar,
Toʻzgʻigan uyuring yigʻib ol endi.

Bizni yengolmagan biror g'alamis,
O'qi, kimligingni toshlar xatidan.
Yovga joy bermagan tog'-u dalamiz,
Tangri Taoloning inoyatidan
Sen kelding,
bevatan ruhlarni chorla,
Bos, alam qizitgan bitiglar hovrin.
Boshingda quyoshdek turamiz porlab,
Mung'ayib, qaltirab o'tkazma davring...»

Tun edi, yelkamning chuquriday tun,
Achchiq orzu ta'min ko'rganman tatib.
O'sha tundan beri Enasoy, O'rxun,
Turkular o'qiydi,
yodim qonatib:

«O'zingni tanib ol, Turkning bolasi!
O'zingni tanib ol, Turkning bolasi!»

KOSHG'ARIYGA MAKTUB

1

Bobomning xotirasin pullayman ikki pulga,
kitoblarni yoqaman –
O'zbekcha kitoblarni!

Tahqirlangan ayolday soch yulib oqar Amu,
Bundagi talvasadan
dahshatga tushar tamug' .
Og'zi chatib tashlangan murdalarni so'roqqa
tutolmay Munkar-Nakir
qabristonda dong qotmish.

Afti bujur toshlarning bitiklarin sangtarosh
yangilar,
Koshg'ariyni tarixdan yulib olgan kirpanjani olqishlab.
Oyoq-qo'lim zanjirda,
O'shqirgani tilim yo'q.
Ko'zimdan qochgan yig'i
tikanzorda qiyratib
tortqilar kulgichimni.

Vatanim – ulkan og'iz,
Bor bisoti – gavharin
o'g'irlatgan g'or kabi
angrayib turar, sho'rlik...

2

Og'zimdagi chayonning nishini kimga sanchay?
Eskicha «mim»ga sanchay?
«Nun»gami «jim»ga sanchay?
Yo uchini qayirib, qayta ichimga sanchay?!

Yaylovlarda yugurib, ot bo'lgan toyim, tilim,
Qullikda qon tufurib, ko'kargan joyim, tilim.
Uch-to'rt hangiga qarshi turolmasang gerdayib,
Boringdan yo'g'ing yaxshi, qiyomat qoyim, tilim.

Arslon ikki dunyoda zog' tilida so'zlamas,
Burgutga qoyalarning jimligi yetib ortar.
Zaboni yo'q bo'zlamas, armoni yo'q bo'zlamas,
Bo'zlamaslar muttasil noringni loyga tortar.

Sen borsanki quvonib, o'g'il ko'rsam ul deyman,
To'y ko'rganni kelin-u, yolg'izlarni tul deyman.
Ekinmidig o'rishsa, qaytadan unib chiqsang,
Sal epkinga egilsang, qul deymanda, qul deyman.

Mazasini momomdan tatib ko'rgan sharbatim,
Azasini bobomdan tatib ko'rgan g'urbatim.
Chorak asr umrimda, kitob titib, el kezib,
Dinsiz odam ko'rdim-u, tilsiz odam ko'rmadim.

Meni tashlab ketsang gar, bo'g'zimni so'y, tirqirat,
Ko'zimni o'y, o'zgadan turguningcha so'z tilab.
Qolar bo'lsang, nara tort, Himolayni zirqirat,
Sen bilan tug'ildim-ku, jon berayin sen bilan!

Arslon ikki dunyoda zog' tilida so'zlamas...

Shukrillo Sheraliyev
(1994-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Necha yillar zulm ezib kelgan nur bu,
Yoqutlarning ichida eng yorqin dur bu.
Boburnomasida Bobur bergan urgʻu –
Tilimizni qadrlaylik, tilimizni.

Tilni toptab yuksalganni kim eshitgan,
Taʼriflari forsiylarni hayron etgan.
Quloqlarga alla bilan singib ketgan –
Tilimizni qadrlaylik, tilimizni.

Bagʻirda xoʻp yot tillarni qarshilading,
Yaxshi asar yaratganni yaxshilading.
Senga ham bir doston aytsin baxshilaring –
Tilimizni qadrlaylik, tilimizni.

Tomirimda oqib yurar oʻzbekcha qon.
Milliy tilni anglamaslik qanday yomon,
Imkon boʻlsa, kiygizardim zarrin chopon –
Tilimizni qadrlaylik, tilimizni.

Jilmaymoqda menga hozir oq qogʻozim,
Oʻz tilini sevaman deb aytish lozim.
Lutfiydan lutf qarz olib sheʼrni yozdim –
Tilimizni qadrlaylik, tilimizni.

Xorazmcha shevalar bor dil toʻlmasa,
Millatimiz abadiydir til oʻlmasa,
Navoiyning hurmatiga hech boʻlmasa,
Tilimizni qadrlaylik, tilimizni.

Hurshid Abdurashid
(1995-yilda tugʻilgan)

UYGʻURLARIM

Turkistondan qudrat ketdi, fikrat ketdi,
Choʻlpon ketdi, Sogʻuniy-u Fitrat ketdi.

Kelaverdi bu millatga saf-saf daho,
Barin yutdi zulm purkagan ajdaho.
Ketdi koʻzi ochiqlarim, buyuklarim,
Yigʻlab-yigʻlab qoldi koʻksi kuyiklarim.

Uygʻur ogʻam, na koʻmakka yarar boʻldim,
Na koringni, na holingni soʻrar boʻldim.
Sen ham qoʻli bogʻliq boʻlding, men ham bogʻliq,
Sen ham koʻksi dogʻliq boʻlding, men ham dogʻliq.

Tilim qani, holingni bir soʻray bilsam,
Qoʻlim qani, himoyangga yaray bilsam.
Jaholatga panoh boʻlgan, ay zaminim,
Bu zulmga bormi toʻxtov, bormi tinim.

Turkiston yurt tuprogʻini bulgʻamishlar,
Zaminimning koʻkragiga qadab nishlar.
Turkistonni boʻlib-boʻlib xoʻrladilar,
Istehzoli kulib-kulib xoʻrladilar.

Qondosh degan bir-biridan yot boʻlganda,
Oson kechdi, bitta-bitta zoʻrladilar.
Temur koʻrsa kulmaydimi holimizni,
Buncha shirin koʻramiz shu jonimizni?

Og'asini, inisini axir inson,
It tagiga tashlab qo'ygan qaysi zamon?
Bir-biriga esh bo'lmayin tursa agar,
Bir bo'larmi turkiy millat – jon jigarlar!

Haq mazlumga najot yo'lin ko'rsatguvchi,
Sabil ketmas iymon kuchi, vijdon kuchi.
Uyg'urimga Olloh o'zi yordamchidir,
Sabr bersin, jon jigarim, ozroq chida...

Ko'rgiliklar o'tar kun ham yaqindir-o...
Bu xo'rliklar bitar bir kun, inshoollo.
Zulumotning adog'iga yetguncha yo'l,
Bardoshli bo'l, bardoshli bo'l, bardoshli bo'l...

...Turkistondan qudrat ketdi, fikrat ketdi,
Cho'lpon ketdi, Sog'uniy-u Fitrat ketdi.
Turkistonni Rabbim o'zi yana siylar,
Kelar yana Fitrat, Cho'lpon, Sog'uniyilar.

ONA TILIM

Nabijon Boqiyga

Bir xo'rlanib, bir zo'rlanib, bir majhurlanib,
Tilimlanib-tilimlanib, dog' ustiga dog'.
Olifta ul so'zlar ichra og'rib, siqtanib,
Ingroq bilan, titroq bilan yashab qoldi sog'.

Zulm etdilar, ahvoliga qaramadilar,
Qotil chiqsa – ich-ichidan ko'kargan qotil.
Bu shovqinli zamonada holing ne bo'lar,
Cho'lpon tili, Fitrat tili – ona turkiy til!

Navoiy deb og‘imizga to‘ladir ko‘pik,
G‘ar(i)blashib borar bunda tiyiqsiz zabon.
Sayoz keldi, nochor keldi, yov talagandek,
Koshg‘ariydan yuborilgan muhtasham karvon.

Bir chashmaga bir kaft tuproq sochilar ekan,
Loyqalanar go‘zallikning oydin ko‘zlari.
Yaltir-yultir zamonaning qobirg‘asidan
Yog‘iladi o‘zga tilning bodi so‘zlari.

Loqaydlikning jabri axir og‘irdan og‘ir,
Ona tilim, qancha qiyin senga – bilaman.
Sen-ku, axir millat uchun baquvvat tomir,
Ildizimga qurt tushmasin, duo qilaman.

Tildoshlarim, eldoshlarim, bu xo‘rlik basdir,
Shaylanaylik tilimizga qo‘riqchi bo‘lib.
U bobolar qoldirgan bir MEROS emasdir,
Tilni bizga qoldirganlar OMONAT qilib!

Mehrinoz Abbosova
(1995-yilda tugʻilgan)

OLTINSOCH

Kirib keldi sinfga
Kokilin oʻynagan qiz
Koʻzlariga zangori
Osmonni joylagan qiz.
Yuzlari oppoq biram,
Sochlari naq oltindan,
Ajab, qiziq boʻlarkan
Oyni koʻrish yaqindan!
Yangi mehmon oldiga
Yopirildik odatiy.
Ayta olmay ismini,
Oltinsoch deb atadik.
Billur nigohlaridek
Toza erur niyati.
Bu oʻris qiz bizga hech
Begona tuyilmadi.
Kelganiga atigi
Bir oy boʻlgan boʻlsa ham.
Chin doʻstimga aylandi
U eng yaqin dugonam.
Yuragiga gina-yu
Gʻam yigʻmaydi Oltinsoch.
Oltini borlarga ham
Bosh egmaydi Oltinsoch.
Garchi yetim boʻlsa ham,
Yolgʻiz tutmas oʻzini.

Kim biladi, balki u
Farishtaning qizidir.
Kelganiga atigi
Bir oy bo'lgan bo'lsa ham
Bizdek toshib ketgandi
Zavqi oshib ketgandi.
So'zi o'xshamasa ham,
Ko'zi o'xshamasa ham,
Ammo uning yuragi
O'zbeklashib ketgandi!
Netay ushbu she'rimni
Aytmay dilim o'rtansa.
Unga o'qib beraman
O'zbekchani o'rgansa!

* * *

Oq Vatan, oppoq Vatan,
Vijdoni uyg'oq Vatan.
Bunchayam og'ir ekan,
Kimnidir suymoq, Vatan.
Qo'ling ipakdek mayin,
Dardim kaftingga olding.
Sen hammani qandayin
Birdek qattiq sevding?!Bag'ringdan uchgan qushlar,
Bo'zlab qaytib keldilar.
Ming yillik sog'inchlarin
Aytib-aytib keldilar.
Navoiyning ko'zidan
Suvlar ichgan qushlarim.
Vatanga ko'k maysadan
To'nlar bichgan qushlarim.
O'ng keldimi tushlarim

Tag'in osmonimdasiz.
Maning jonim sizdadir,
Siz maning jonimdasiz.
Hurriyat, yurak tilin,
Qush tilin anglaganim.
O'zbekcha she'r o'qisam,
O'zbekcha tinglaganim.
Qancha buyuk qush uchdi,
Ko'zimda g'am quyuqdir.
Buyuklarning kelishi
Ketishi ham buyukdir!

Shoksanam Nishonova
(1995-yilda tugʻilgan)

***

Qush bolasin qush tilida erkalasin,
Oʻz tilida arazlasin bulbuldan gul.
Shu xalqdayin halol soʻzlar jaranglasin,
Vatan kabi nurga choʻmsin shunda koʻngul.

Qoʻshigʻidan sarmast, shodon oqar jilgʻa,
Daraxtning har yaprogʻida duosi bor.
Koʻkda yulduz, tuproqdagi ildizlarning
Shevasida aytadigan nidosi bor.

Faqat tingla, faqat birlash olam bilan,
Zahmat chekkan ruhlar haqqi, chekkin zahmat.
Menga munis, dilbar tilni ravo koʻrgan,
Onajonim, ona tilim, senga rahmat!

Koʻzi yonib izhor aytsa norgʻul yigit,
Qarshisida ollangan bir yanoq koʻrdim.
Baxtdan masrur bir juftgina nigohlarda,
Ona tilim, qadringni beadoq koʻrdim.

Madina Norchayeva
(1995-yilda tugʻilgan)

OTAM DALALARGA SOʻZ EKKAN EDI

1

Boychechak,
Otam dalalarga soʻz ekan edi.
Duo ekan edi, hovuch-hovuchlab,
Bolalar boʻgʻzida qaydan ulgʻaydi
Chirmovugʻ tovushlar, ajriq tovushlar?!
Otam dalalarga soʻz ekan edi...

2

Boychechak – zaminning ilk soʻzi,
Zamharir bir safar qasdida.
Tilga kir,
Bobolar ne tilda soʻzlashur,
Ne suhbat tuproqning ostida.

Tilga kir,
Nechundir uvushgan,
Duduqdir koʻnglimning lahjasi.
Bu bahor, bahormi chindan ham
Va yoki oʻtmishning sharpasi?

Tilga kir,
Ovozim guldirab qaytarmi?
Tinarmi yomgʻirlar, dovullar.
Boychechak, sovuq qish zaxmidan
Ayt, omon chiqarmi ovullar.

3

«Boychechakni tutdilar
Tut yog‘ochga osdilar»
Nechun gohi yuzingga
Oyog‘ini bosdilar.

«Qilich bilan chopdilar
Baxmal bilan yopdilar»
Yig‘ladilar ortingdan
Keyin izlab topdilar.
Endi bir xushxabar ayt,
Pichirlama hayqirgin.
Otang ekkan u so‘zlar
Gullayotir de bugun!

Nozima Habibullayeva
(1996-yilda tugʻilgan)

* * *

Yaxshiyam siz borsiz,
Yaxshiyam kuz bor.
Sheʼrsizlik jonimdan oʻtardi yoʻqsa,
Qirovlar qonimni yutardi yoʻqsa.

Yaxshiyam yoʻllar bor
bir uzu-un fusun,
Uni oʻlchab borar qadamlarimiz,
Nahotki bir yoʻlning odamlarimiz?

Bir goʻzal yonadi,
azal yonadi,
Mezon xonishlari, navozishlari,
Fasl bu koʻnglimning namoyishlari.

Momaqaldiroqqa
aylanib boqar,
Osmon vujudida urar yuragim,
Nurasa nurlarda nurar yuragim.

Endi hadikim yoʻq,
Ushshoqda jim yoʻq.
Sozandam, soʻzlardan yaralgan nayman,
Qandayin chalsangiz shunday yangrayman

Yaxshiyam Siz borsiz,
Yaxshiyam Soʻz bor...

Nigora Muhammad qizi
(1996-yilda tugʻilgan)

O'ZBEKCHADA YOZAYLIK

Aytsam, eski mavzu u,
Yangi dunyo tuzaylik.
Axir, bizlar o'zbek-ku,
O'zbekchada yozaylik!

Hayron boqib ko'zimga,
Qarshi chiqmang so'zimga,
Ep ko'rmayman o'zimga,
O'zbekchada yozaylik!

Til – bu axir, iftixor,
Til – bu axir, nomus, or,
O'zbekning o'z tili bor,
O'zbekchada yozaylik!

Kim xunob topmay sirin,
Aytayin qaysi birin,
Shunday bol, shunday shirin,
O'zbekchada yozaylik!

Tinglang, rahbar akajon,
Til va millat bitta jon,
Harflardan terib marjon,
O'zbekchada yozaylik!

Biz – avlodi Alisher,
Kim ne desa, mayli, der,
Oh, bu o'kinch dilni yer,
O'zbekchada yozaylik!
O'zbekchada yozaylik!

Navruza Jasurova
(1996-yilda tug'ilgan)

MAS'UL SO'Z

Kun bo'shatib berdi tunga o'rmini,
Xiraxanda otib Zuhro qalqiya.
Osmon to'la chaqnar yulduzlar porloq,
Samoda nur bo'lib oy ham balqiya.

Soat qulog'iga pichirlaydi vaqt,
Qalb tubida yotgan so'zdir yog'du.
Yurakning nafasi sezilar faqat,
Notinch kechgan ruhda pinhon bu tuyg'u.

Dunyo mazmunini ko'rsatar tilim,
Ko'nglimdan dard-alam bo'lmoqda yiroq.
Vaqt erkin oqadi ohangga to'lib,
Ona til hayotda misoli chiroq.

O'ylar satrlarda ko'z yoshdek sizar,
Titraydi qo'limda qalamim behol.
Negadir so'zlarim qog'ozga botsa,
Ona tilim bo'yin ko'rsatar xushhol.

Bugun-da har so'zim gupirar qallda,
Misralarda dengiz go'yo jo'sh urar.
Vujudga sehrni joylab uchqur so'z,
Ko'ksimning tubidan ilhom hayqirar.

Doston Rahmat
(1997-yilda tugʻilgan)

* * *

O, turkiy soʻz!
Tilimdagi nifoqmiding
Ertasi yoʻq shafaqlarni kelib quchgan.
O, turkiy soʻz!
Boʻgʻzimdagi nidomiding
Qayrilgan qush qanotidek koʻkka uchgan?!

O, turkiy soʻz!
Seni ining kofirmidi,
Otang dala, onang qaro bagʻirmidi,
Avvalmidi tiling va yo oxirmidi,
O, turkiy soʻz?!

Tilim-tilim – dilimdagi ingrayotgan,
Isyon desam, koʻksimdagi yigʻlayotgan,
Tilidan ham, dinidan ham chiqayotgan,
O, turkiy soʻz!

Navoiyning qoʻlidagi suzuk tilim,
Nosogʻmiding, Qodiriyning tuzuk tili?
Bolalaring tugʻiladi – qisiq tili!
O, turkiy soʻz!

O, turkiy soʻz! Oʻz iniga sigʻmagan xalq,
O, turkiy soʻz! Bir-biriga tigʻ urgan xalq,
O, turkiy soʻz! «Tangrim» deya uygʻonganim,
Xudo qolib, qabrlarga sigʻingan xalq!

O, turkiy soʻz!

Mushtariybegim Sayfuddinova
(1997-yilda tug'ilgan)

KOSHG'ARIY BOBO

Ildizin yo'qotgan nihol yashnarmi,
Shoxlari yuksalib quchgaymi samo?
Tarixin unutgan millat yasharmi?
Sizni sog'inamiz, Koshg'ariy bobo.

Tilimiz lutfini qaydan bilardik,
Devonlar qatiga etmasangiz jo.
Bilmadim, ertaga nima qildik,
Sizni o'qimasak, Koshg'ariy bobo?

Bir zamon to'rt yondan qopladi yog'iy,
Tilimiz bezavol yashadi, ammo.
Oqib tushmaydimi ko'zlar qarog'i
Sizni tanimasak, Koshg'ariy bobo?

Qadimiy turkiy til buyuk devoni
Bizlarga merosdir g'oyat bebaho.
Nima deb lol etar edik dunyoni,
Sizni anglamasak Koshg'ariy bobo.

Mayli o'nta tilni o'rgansin yoshlar,
Lekin ona tilin sevsin, avvalo.
Ma'rifat millatni ko'klarga boshlar,
Sizni qadrlaymiz, Koshg'ariy bobo!

Zohida Malikova
(1997-yilda tugʻilgan)

ONA TILIM

Bulbul boʻlsam, gulimsan,
Yursam, nurli yoʻlimsan,
Oyimsan – toʻlinimsan,
Sensiz chang solgay oʻlim,
Bebaho ONA TILIM!

Kamalakdan rang olgan,
Navoiydan hur qolgan,
Koʻngillarga dur solgan,
Sensiz dilim ming tilim,
Sur, navo ONA TILIM!

Tomirdagi qonimsan,
Jismimdagi jonimsan,
Baxtdan baxtli onimsan,
Sensiz sayroqi dilim--
Benavo, ONA TILIM!

Egasiz til oʻrilar,
Koʻz tikur ne boʻrilar,
Asl javhar qoʻrilar,
Jannatdan ato gulim,
Sof havo ONATILIM!

Shakriyor Shavkat
(1998-yilda tugʻilgan)

TERANLIK

Teranlik istaram,
Anor donasi
kabi qontalashman.
Tegram – falanga!
Kimdir tigʻ botirgay tunga, yo nasib,
Bodrashni boshlaydi shunda alanga!
Alanga –
bir boʻgʻin shamning ustida
arabiy raqsini boshlaydi sarxush.
Azaliy zavqimning sodiq doʻstiman,
Kel, osmon, bodamga biroz zahar qoʻsh!

...Turunday yotarman –
Dasturxon quroq,
Tanimda bir nonning minglab ushogʻi.
Ming sakrab oʻrniga tushar hiqildoq,
Gʻanimning qursogʻi toʻlmaydi chogʻi?!.
Toʻlmaydi mening-da koʻkayimga yel,
Ham sarkash tulporlar kishnashni qoʻymas!
Tagʻin och shamolman!
Kel, bulutim, kel,
Bir toʻkil,
Erkalan,
Ruhimni toʻygʻaz!

Teranlik istaram,
Yarim qulochmas,
Temurning nigohi kabi teranlik.
Navoiy idroki kabi teranlik,
Istaram,
Pahlavon Mahmudlik,
asl eranlik!
Bismilloh!
Qaytish yo‘q, biror savashdan,
Haq uchun,
Xalq uchun,
Ham Vatan uchun!
Eng o‘tkir zulmatdan ko‘zim qamashgan,
Kunduzday tuyilar endi menga tun!

Quddus Asad
(1998-yilda tugʻilgan)

* * *

(oʻzbekchaga ajnabiy aralastirib
soʻzlovchilar tilidan)

Ona tilim, afv etgin meni,
Meni kechir, noshud bolangman.
Gul-u rayhon ungan koʻchangda
Koʻngli yupun, oyoqyalangman.

Boʻlolmadim senga munosib,
Sen uchun hech kurasholmadim.
Oʻzga tilni bagʻringa bosib
Oʻz tilimda soʻzlasholmadim.

«Prevet pap», deya soʻz qotsam,
Otam mahzun egar boshini.
Onajonim koʻziga boqsam,
Koʻrsatmaydi koʻzda yoshini.

Na maqtoldim aytib biror soʻz,
Aytolganim ajnabiy soʻzlar.
Meni qargʻab qancha uvol soʻz
Koʻzin yoshlab, ortimdan boʻzlar.

Axir, bormi tilning gunohi
Dunyodagi har til muqaddas.
Har bir millat oʻz ona tilin
Koʻzga surtib ardoqlasa, bas.

Bo'ldi. Men ham ona tilimga
Yot so'z qo'shib, etmayman qaro.
Xizmat qilay xalqqa, elimga
Yo'qsa, bo'lay chin baxtiqaro!

So'zimni men oqlayman, albat,
Deb go'zal o'y o'tdi dilimdan.
Do'stlar, oling tilimdan tilxat:
Oqlolmasam osing tilimdan.
Ona tilim, kechirgin meni!

Muhammad G'aniy
(1998-yilda tug'ilgan)

ONA TILIM...

Ming bir turli suxan ko'rdim,
Ko'rdim turli zabonlarni.
Jarangingga haris bo'ldim
Kezganda g'arb tomonlarni.

Senga bo'lgan ishqim yotar
Qalbdagi har o'tinchimda.
Mushtoq bo'lib tongim otar,
Ozor yotar sog'inchimda.

Jonga masih tilim senda,
Bitilgan har ash'orlaring.
O'zga yurtda bisyor mendek,
Sening mushtoq bemorlaring.

Vatan ishqini sog'inch berar,
Sog'intirar o'ksik dilim.
Garchi o'zim har qaydaman,
Qalbim senda, ONA TILIM.

Gulmira Abdiraimova
(1999-yilda tugʻilgan)

ASRIY QUSH

Amudaryodayin oʻylar mavjlanar,
Sirdaryo singari kuylaydi koʻngil.
Moviy orzularning osmonlarida
Bulutlardan umid terib yurar gul.
Bu oʻylar bunchalar...bunchalar soʻlim,
Bariga tashakkur, ey, ona tilim!

Yodim sahrosida yillar barxani,
Koʻrinib-koʻrinmay yotgan tarixman.
Boʻronlardan omon oʻtmoqlik uchun,
Bobolar xarsangga sanchgan bir tigʻman,
Sen-la ayon boʻldi bu qulfi dilim,
Bariga tashakkur, ey, ona tilim!

Bobomday kengfeʼl-u, momomday xoksor,
Bepoyon dashtlarda ulgʻayar ruhim.
Bugun yurtga qaytgan Alpomish misol,
Ulugʻ karvon kelar koʻtarib tugʻin.
Gʻolib karvonlarga sarbonim soʻzim,
Bariga tashakkur, ey, ona tilim!

Qushdaysan, samolar sogʻinchi bilan
Uchmoqqa shaylanib turarsan bu kun.
Yuksak parvozlarni tilarman-u lek,
Tilla qafaslarga boʻlmagin tutqun.

Sen bilan boshlangan hayotim – yo‘lim,
Bariga tashakkur, ey, ona tilim!

Bir haqiqat bor der... o‘chmas chiroqday,
Tamaddun bag‘rida miltiragan cho‘g‘.
Tili tutqun xalqning ko‘zlari bog‘liq,
Tili tutqun yurtning kelajagi yo‘q!
Qanotga aylanib bormoqda ko‘nglim,
Bariga tashakkur, ey, ona tilim!

Feruz Ne'matullayev
(1999-yilda tug'ilgan)

MANGU TILIM

(Sonet)

Tarix to'lg'anadir, tarixing ko'ksim,
Falak parchalari tizilmish yerda.
Turon tuprog'iga to'kilar ishqim,
Onam O'zbekiston, ey, sen ulug' dard.
Sevinching yuzingga sepaqol, yurtim,
Quyosh porlamaydi ko'kda behuda.
Hey, bulbul, sayragin, jim yurmagin, jim,
Mudroq yuraklarni uyg'ot uyqudan.
Qaragin, uyg'ondim, ulug' his tuydim,
Qorishmoq istadim xalqim loyingga.
Sira ko'nglim cho'kmas, kuymaydi dilim.
O'lim... Jazo yo'qdir nechun xoinga?
Men poyingni o'pdim, ey, ona tilim,
Axir butun dunyo sening poyingda.

Oqil Abdubarnoyev
(1999-yilda tugʻilgan)

***

Kezdim Toshkent koʻchalarini,
Koʻrdim salqin kechalarini.
Uzunquloq tramvaylarsiz
Qolgan ekan shahrimiz, esiz...

Qad koʻtarar shaharlar yangi,
Bir-biridan goʻzal, koʻrsangiz.
Barchasining peshtoqlariga
Begona nom zeb berib turar.

Toshkent shumi? Oʻylanib qoldim,
Oʻzbekcha nom qidirib, toldim.
Oʻzga tillar baxsh etib chiroy,
Topilmabdi tilimizga joy.

Keng koʻchada har qadam doʻkon,
Anqoni ham topsa boʻlarkan.
Nomi oʻzga tilda barchasin,
Oʻz tilimga joy yoʻq, nimasi?!

Savdogardan soʻradim shubham,
Soqollari uzun boʻyimdan.
Oʻzbekligin koʻrsatar turqi,
Lekin ruscha soʻzlaydi nuqul.

Tushuntirolmadi bu odam,
Tushunmadim, balki, men sodda.
Chala o'ris yigit, axiyri,
Bor, boshimni qotirma, dedi.

Men u yerdan o'kinib ketdim,
G'irt o'zbekcha so'kinib ketdim.
Qo'yib bersang, bular yurt nomin
Sotishdan ham tonmas, ishoning.

Qardosh ellar, qardosh tillarim,
Sizga cheksiz dildagi mehrim.
Lek Navoiy avlodi nechun
O'z tilidan or qilar bugun?!.

Kezdim Toshkent ko'chalarini,
Ko'rdim xushro'y kechalarini.
Azim shahar go'yo zabonsiz
Xastalanib bormoqda, esiz...

Ko'p til biling Forobiy kabi,
O'z tilingiz ko'rmasin jabr.
Noming bo'lsin o'zingga monand,
Ehtiyot bo'l deyman-da, Toshkand.

Shahzod Shokirov
(2000-yilda tugʻilgan)

O'ZBEK TILIM

Turkiy tilim, tarixing teng ming asrga,
O'tmishimiz so'zlaydiansan mudom ro'y-rost,
Parilardek ilhom berding har shoirga,
Navoiylar ijod qilgan aylab e'zoz.

O'zingdiansan buyuk xalqning g'urur-ori,
Onam aytgan allalarda barhayotsan.
Ohanglardan tin bilmagan mungli tori,
Cho'lponlarning dilidagi oh-faryodsan.

Sen bordiansan, o'zligimni anglaydirman,
Ajib-ajib shevalarga boysan, tilim.
Bulbul bo'lib bog'ing aro sayraydirman,
Boqiydiansan, o'zbek tilim, o'zbek elim.

Lobar To'rayeva
(2002-yilda tug'ilgan)

***

Tong saharda bulbulginam xonishida,
Murg'ak qalbli bolajonning kulishida.
Ma'rifatning mavjlarida, og'ushida,
Ming yurakka tilak bo'lgan ona tilim,
Keng jahonga kerak bo'lgan ona tilim.

Asrlarning kaftidasan, duosida,
Har tirik jon sen-la tirik dunyosida.
Jilvakorsan, onaginam ovozida,
Alla bo'lib qulog'imda qolgan tilim,
Vatan mehrin qalb qo'ringa solgan tilim.

Bag'ringda bo'y cho'zar minglab Navoiylar,
Kichik kulbam bezagaydir, navo-kuylar.
O'z tilini jondan sevar jannatiylar,
Ha, poyingga to'kilgaydir kavokiblar,
Sarhadlari o'n sakkiz ming jahon tilim.

Oq sutdagi oq niyatim o'zingdirsan,
Iymon chizgan gul suratim o'zingdirsan.
Tangri bergan hur san'atim o'zingdirsan,
Tilginamga jon baxshida qilgan tilim,
Mangulik sir-sinoatin bilgan tilim.

Minbarlarda xonish qilsam she'rlarimni,
Xalq duosi ochib bergay yo'llarimni.
Chap ko'ksimdan tushurmasman qo'llarimni,

Yaratganni har nafasda aytgan tilim,
Yillar o'tib o'z-o'zimga qaytgan tilim.

Seni aytib, seni tinglab ulg'ayaman,
Seni sevib, seni eslab mung'ayaman.
Qara, jaji qizingdirman, mana man,
Ilk bor aytgan so'zimdasan, ona tilim,
O'zga emas, o'zimdasan, ona tilim!

*Gulzoda O'rinboyeva
(2003-yilda tug'ilgan)*

ONA TILIM

Bayramlar ko'p turfa, xilma-xil
Yuragimga yaqindir bari.
Boshim ko'kka yetaveradi
Ona tilim yashnagan sari,
Vatan, ona, tinchlik so'zlarin
O'z tilimda yayrab aytaman.
Navoiy va Bobur g'azalin
Bulbul kabi sayrab aytaman.
Istiqloldan yuksalgan Vatan,
O'zbekiston, elim bor bo'lsin.
Olam sirin bizga o'rgatgan
Baxtim – ona tilim bor bo'lsin.

Ibrohimjon G'afforov
(2003-yilda tug'ilgan)

ONA TILIM

Dona-dona so'zlaringdan
Yayrar dilim sururisan.
Borayapman izlaringdan,
Ona tilim, g'ururimsan.

Navoiydan meros g'azal,
O'zing ong-u shuurimsan.
Tabiatdek buncha go'zal,
Ona tilim – g'ururimsan.

*O'lmasoy Erkaboyeva
(2003-yilda tug'ilgan)*

TILIM

Ko'ngil qulflariga bejirim kalit,
Qalblarning ko'zgusi o'zingsan, tilim.
Jiloda senga teng kelmas marvarid
Sensiz yashamoqlik men uchun o'lim.

O'y-u xayollarim sen bilan so'lim,
Qadring baland bo'lsin, ey ona tilim.

Ezgu orzularga o'zing qo'shqanot,
Sening sehring bilan samoga uchgum.
Quvonchimga torlik qilsa koinot,
She'riyat bog'iga shodligim sochgum.

Ijod bog'idagi eng rangin gulim,
Qadring baland bo'lsin, ey ona tilim.

Mehrimni namoyon qilaman sen-la,
Onam allasidan singgan bayotsan.
Ozor chekkanimda bo'lasan nola,
Go'yo tomirimda oqqan hayotsan.

Sen bilan har lahza nurafshon dilim,
Qadring baland bo'lsin, ey ona tilim.

Shonli tariximga o'zingsan guvoh,
Toki kelajak ham senda mujassam.
Seni madh etmaslik men uchun gunoh,
Axir, sen har dardga bo'larsan malham.

Borlig'im, borimsan, yagona tilim,
Qadring baland bo'lsin, ey ona tilim.
Tuyg'ular oldida turibman ojiz,
Kuylab ko'ngildagi hislar bitarmi?
O'lmasoy boringni yozsa cho'kib tiz,
Ta'rifingga qog'oz, qalam yetarmi?

Senga hurmatdaman ko'ksimda qo'lim,
Qadring baland bo'lsin, ey o'zbek tilim!

Gulnora Ahmadova
(2003-yilda tugʻilgan)

TA JEN SHEN

(Hayotiy voqea asosida)

Mushtakkina tilchi yigitning –
Asl ismi edi Ta Jen Shen.
Xitoy xalqin Shinjoy tomirin
Qoni edi, yurak urishi.

Xitoy tilin jondan sevsada,
Oʻzbek tili koʻrkamroq derdi.
Va axiri Oʻzbekistonning –
Mashhur bilim yurtiga keldi.

Oʻzbek tili oliygohida –
Doʻstlar bilan tanishdi dildan.
Koʻplab maqol qoʻshib soʻzlardi
Adabiy til, oʻzbek tilida.

Odobi-yu axloqi bilan
Oʻzbeklarga mos edi jismi,
Talabalar quvonsin deya –
Tojiddin deb qoʻydilar ismin.

Oliyogha, aziz doʻstlarga
Et-tirnoqday uyqash boʻldi u.
«Tojiddin» deb chorlasalar gar

Dunyodayin kuchga to'ldi u.
Tilimizda shaffof so'zlardi,
Maqollarni qo'shar, lek ravon.
Nahot, ruscha so'zlarsiz udek
So'zolmasa bizdayin avom?

Nahot Ta Jen aytgandek yuksak –
O'zbek tili talato'p bo'lsa,
O'z bag'ridan so'zlar yo'qolib,
Ajnabiy so'zlarga to'lsa?!

«Yo'q, bu holat etmaydi davom,
Bunga yo'l yo'q!» takrorlar dilim.
Sening so'zing bayrog'imday pok,
Unga dog'lar tushmaydi, tilim!

Sen Navoiy tomirlaridan
Yuragimga tomgan qon, tilim!
Ko'ksim uzra mushkin taratgan
Ikki dunyo kechmas jon, tilim!

Troda Kolbekova
(2004-yilda tugʻilgan)

OʻZBEK TILIM

Chet tilini oʻrganib endi,
«Yevropeyskiy» hamma oʻzicha.
Soʻragandim: – Soat nechchi? – deb,
«Ya ne znayu», – deydi yosh qizcha.
Hayron qoldim. Oʻxshar oʻzbekka.
– Oʻzbekmisiz? – deya soʻrardim.
Qizcha hayron boqardi menga,
Men ham javob kutib turardim.
Ust-boshiga eʼtibor bersam,
Bir tasavvur qilsangiz edi.
«Ne govoryu po uzbekskiy»,
«Man chunmadim gapizga» derdi.
Chet tilini oʻrganib olib,
«Yevropeyskiy» hamma oʻzicha.
Unutibdi oʻz ona tilin,
Oʻzbek tilin bilmas yosh qizcha.
Toʻgʻri gapni aytadi buzib,
«Tushunmadim» deya olmadi.
Eh, oʻzicha «Yevropeyskiy»
Boʻlmagan shu qizcha qolgandi.
Chet elda ham boshqa odamlar
Yurarmikin boʻlib «vostochniy».
Rossiyada oʻzbekona soʻz
Jaranglarmi «takoy zvuchniy?»
Yoʻq, soʻzlamas oʻzga lahjada,
Hurmat qilar oʻz ona tilin.

Mayli, ko'proq til o'rganaylik,
Kitob o'qib, olaylik bilim,
Unutmaylik ona tilimiz.
«O'zbekchani bilmayman», dedi.
O'zbek bo'lib keldik dunyoga,
O'zbek bo'lib qolaylik endi.

ULLI ZIBAN

Əo'ladlar əo'yel-ha siyinin haqqa,
Seniñ hüziriñde jüginisken saqqa,
Dünyada əziñdey bolg'an ba patsha,
Xaliq keo'li atalmish yeñ ulli taxtta.

Mərttiñ öñiri көz jasqa juo'ilhas,
Haqliq əsken topirag'ınan quo'ilhas,
Xalqimdi bar yetken Ulli Zibanım,
Anasız bunıñday perzent tuo'ilhas.

Əmir joliñ qalıñ duman, dao'illi,
Uran salsañ yerler «Men!» dep tao'ildi,
Bao'irladiñ öz tiliñ, öz diniñe,
Qaraqalpaqta hər yelat, hər ao'ildi.

Ulli jiyinlarg'a kirdiñ, kirmediñ,
Məgar, dəo'ran atin sürdiñ, sürmədiñ,
Xaliq qəlbine söz nag'isin toqıg'an,
Haq inami ilahiyda nurmedıñ?

Kim lipas kiydirse ala-shubarli,
Sol sebepli geyde keo'liñ g'ubarli,
Həsterlep saqlarsañ ismin xalqimniñ,
Danalar dem salg'an altın tumarli.

Biz көrmedik bunnan asqan sulio'di,
Həm kende qilmadiq qulliq qilio'di,
Janimiz hesh qashan sezınbes bəlkim,
Oniñ keo'lindəgi kibi jilio'di.

Tilge biypəro'alar yelin oylamas,
Nəkaslar xalqiniñ toyin toylamas,
Bul muqaddes dərya tepti me qayır,
Soñıra həsiretine tayao' boylamas.

Sözdiñ nesiymesin urlap jegenler,
Namis tiyiqların azmaz yegenler,
Hər jurttıñ atizin basqılap, otlap
Əzi jarlı seni jarlı degenler.

Təg'dir əmiriñdi kər jarıp-buzdı,
Ne-ne dəo'irlərdən tattırdı duzdı,
Tarqao'g'a taqalg'an ig'bal bazarıñ,
Xalqım saodasında qaytadan qızdı.

Genjebay aylandı kəsh basi narg'a,
Yesemurat usi jag'ista darg'a,
Ol xalıqtıñ züriyadi yemes ollahiy,
Yeger de kimde-kim tartırsa arg'a.

Bul til – yel-jurt kəksin shəmen bag'li yetti,
Gəde dag'li, gəde o'ag'li-shag'li yetti,
Bələnt minberlerge shıqtı jetelep,
Orınbay balları Jumek, Nag'metti.

Baslaoshisi bop sonıñday zor istıñ,
Mıñlar jıllar menen diydar kərıstıñ,
Qaraqalpaqsha səyler ruoxiy tili,
Baskakov, Tolstov yeki orıstıñ.

Aytjan, Kəsherbay at salıstı birge,
Dosjan, Abat bunda tikledi irge,
Oraqbay söz terip, Baymurat bulqıp,
Shayirliq yosh berdi əbdıqədirge.

Sözden nan jegenniң bolsin hadali,
Göpke turg'an yeldiң qalmas nadani,
Tölepbergen, Ibrayim-qos tulg'ani,
Əsirimizdiң yetti ulli adami.

Xusniddin көz aship seni tanidi,
Mədenbay jigerin tilge janidi,
Mamit, Yernazardiң sözün көgertti,
Kөkirekleriң sezimlerge qanıg'ı.

Abbazdiң tilinde sözler saylandi,
Ayjariq kindigi menen baylandi,
Hər biri qas sulio' kibi dolanip,
Ashig'io'-biyqarar yetti Aymandi.

Tileo'bergen qosig'ında төkpelep,
Menmenlikti otirg'izg'an shөkkelep,
Belislerde tuo'radiң öz payıңdi,
Ornimiz joq sirə sag'an өkpelep.

Hər bir perzent tilin tuo' yetio' dərkar,
Ol syrnikse xaliq tinig'i ilaytar,
Qaraqalpaqsha sөylemesen sao'dirap,
Keo'ildiң qumari qayaqtan tarqar.

Yeger, sen joytilsaң... onda xalqıң joq,
Xaliqsiz qalsaң manqurtlardan parqıң joq,
Onda bul topıraq qalg'ani tilden,
Onda meniң bunnan ao'ir dərtim joq.

Ul tuo'mas hayal joq turarin aytiң,
Dunya tappas yer joq, qurarin aytiң,
Tildi көrkeytkenler gyldey көgerip,
Qast yetkendi Quday urarin aytiң.

Zibaniñnan ismiñ tıyirmey tolg'a,
Urpaqlarıña көз syzdırme jolg'a,
Yelden til, tiliñnen yel yzılmegey,
Yaratqan, xalqımdi qollaygөр, qolla!..

SÖZLERDIÑ TƏG'DIRI

Dөhmet qilishinan qan tamip turg'an,
Sөzlerdiñ qayg'ili qara jillari.
Əjel əydarhasi ashqan aranın,
Olar – xalıqtıñ, tildiñ dөrtli ullari.

Gynasi ne bilmes... kimdur, olardıñ
Kөp bylingen yelin jөne byldirdi.
Yer jyrek, yeñ qaysar, yeñ sulio'larin,
Əlim ag'ashina saylap ildirdi.

Olardıñ tənleri qalanip otta,
Olardi tiriley kөmip tasladi.
Olardi ig'izdi jirtiq kemeler,
Jag'islar көz bolip көzin jasladi.

Sөz – gyl. G'umshalarin tıyirgen julip,
Shug'illiqtiñ atqan targ'il taslari.
Jipek burimlari taslang'an qırqip,
Jirilip qiyilg'an qөlem qaslari.

Sөzler – tirrio'lasip ushqan tırnalar,
Kөk dөpтерdey kөkte sapqa dizilgen.
Atqan oqlarınan «Shekaman»lardıñ,
Bəhər qosıqlari-talay yzilgen.

Sөz – ata-anadur, sөz – perzent, əo'lad
Sөzler – xalıqlardi xalıq yetken xalıqlar.

Dərya, təniz jiraq, ərmanlar jiraq...
Misli shalshiq suo'da qalg'an baliqlar!

Añshilar iyt salip tysken izine,
Sözler – jao'tañlasqan hayran kiyikler.
Hər tēbede, hər say-salada qalg'an,
Özlerin umitip qayg'i-kyyikten.

Ao'mali-tēkpele kēshi-kēro'ani,
Izge qaytatug'in joli kesildi.
Sözler – tulpar atlar... jali-quyrig'i,
Tēg'dir taqiminda bao'day yesildi.

Sözler – ahio'zarli, ərmanli qosiq,
Olar irg'ag'ınan jañilisqan sazlar.
Misli suñqar qustay qanati talg'an,
Misli todalari buzilg'an g'azlar.

Ata-babasinan miyras yyinen,
Bıg'bal bostaninan quo'ip shig'ildi.
Jeti jat jurtlarg'a yetildi syrgin,
Tiller kem-kem armaniraq tig'ildi.

Sözler – kēp shag'ılg'an tao'larg'a uqsas,
Misli jao'dirasqan ymitli kēzler.
Olar qayir tepken dəryamız misal,
Sözler, sözler, sözler... ərmaniy sözler!

Dēhmet qilishiniñ shitnap turg'anin,
Jēhenge jar salip aytio'da olar.
Kyldirer, jilatar bul muñli shadliq,
Xalqina-tiline qaytio'da olar!

SÖZLER-TUO'IM, URNAIM

Tug'irina keo'limniñ,
Uship-qong'an qiranım.
Sözler-xalqım, özligim,
Sözler-tuo'im, uranıım.

Sözler mag'an syrenlep,
Jyregimdi oyatti.
Talay merte jyzimdi,
Qizilg'a da boyatti.

Olardiñ shöp-tikenin,
Kökiregimnen otadım.
Sözler-pytkil bolmisim,
Sözler-Anam, o'atanım.

Sözler bəhər pasilim,
Jadirag'an jazimday.
Kərmedim xosh qiliqti,
Oniñ jilo'a-nazimday.

Sözler hesh, hesh ayirilispas,
Qiyametlik doslarım.
Olar kibi hətteki,
Tysinealmas qostarım.

Sözler yerke ballarım,
Shiyriñ-sheker pallarım.
Qəo'yeterde jyrgenim,
Sorap arzi-halların.

Joq olarday qizg'ini,
Atishuo'li altinniñ.

Dərya, təniz jiraq, ərmanlar jiraq...
Misli shalshiq suo'da qalg'an baliqlar!

Añshilar iyt salip tysken izine,
Sözler – jao'taңlasqan hayran kiyikler.
Hər təbede, hər say-salada qalg'an,
Əzlerin umitip qayg'i-kyyikten.

Ao'mali-təkpeli kəshi-kəro'ani,
Izge qaytatug'in joli kesildi.
Sözler – tulpar atlar... jali-quyrig'i,
Təg'dir taqiminda bao'day yesildi.

Sözler – ahio'-zarli, ərmanli qosiq,
Olar irg'ag'inan jañilisqan sazlar.
Misli suñqar qustay qanati talg'an,
Misli todalari buzilg'an g'azlar.

Ata-babasinan miyras yyinen,
Bıg'bal bostaninan quo'ip shig'ildi.
Jeti jat jurtlarg'a yetildi syrgin,
Tiller kem-kem armaniraq tig'ildi.

Sözler – kəp shag'ilg'an tao'larg'a uqsas,
Misli jao'dirasqan ymitli kəzler.
Olar qayir tepken dəryamız misal,
Sözler, sözler, sözler... ərmaniy sözler!

Dəhmet qilishiniñ shitnap turg'anin,
Jəhənge jar salip aytio'da olar.
Kyldirer, jilatar bul muñli shadliq,
Xalqina-tiline qaytio'da olar!

SÖZLER-TUO'IM, URNAIM

Tug'irina keo'limniḥ,
Uship-qong'an qiranım.
Sözler-xalqım, özligim,
Sözler-tuo'im, uranim.

Sözler mag'an syrenlep,
Jyregimdi oyatti.
Talay merte jyzimdi,
Qizilg'a da boyatti.

Olardiḥ shöp-tikenin,
Kökiregimnen otadım.
Sözler-pytkil bolmisim,
Sözler-Anam, o'atanim.

Sözler bəhər pasilim,
Jadirag'an jazimday.
Kərmedim xosh qiliqti,
Oniḥ jilo'a-nazinday.

Sözler hesh, hesh ayirilispas,
Qiyametlik doslarım.
Olar kibi hətteki,
Tysinealmas qostarım.

Sözler yerke ballarım,
Shiyrin-sheker pallarım.
Qəo'yeterde jyrgenim,
Sorap arzi-halların.

Joq olarday qizg'ini,
Atishuo'li altinniḥ.

Aqil-oy, kыsh-jigeri,
Sözler-jani xalqimniң.

Jigersizler өзlerin,
Bolar og'an janisa.
Ug'a biler yel-jurtin,
Sözlerdi duris tanisa.

Ao'irimdi iyinlep,
Kөterisken qoldasim.
Shinin aytsam joq meniң,
Sözden jaqin joldasim.

Tal qarmang'an paytlarim,
Sozg'an talay qol ushin.
Jollarinda men oniң,
Sipsekeshpen sol ushin.

Malip jazdim sözlerdi,
Kөksimdegi siyag'a.
Jetildirip qanatin,
Ushsa,-dedim qiyag'a.

Oynao'lari ot janip,
Sol kyygelek көzlerdiң.
Alg'an aqil-huo'shimdi,
Bendesimen sözlerdiң.

Arzio'үmit atalmish,
Altin көmar belime.
Sözler qaliң lөshkerim,
Qorg'an bolar yelime.

Sulio'lig'i sonshelli,
Aylandirg'an basimdi.
Quo'anishqa g'arq əylep,
Təktirgen kəz jasimdi.

Səzler misli duo'aday,
Tag'ip ətken tumarim.
Oni syyip-qushio'dan,
Tarqamas hesh qumarim.

Eh, men usi səzler dep,
Qansha giryan jyrmedim.
Aylansin dep jaling'a,
Ushqinlatip yrledim.

Xalqim qəlbi bezelmish,
San-əlo'an səz gyline,
Ətsem kerek ərmanli,-
Теңео' таррай Tilime.

ANA TILIM

Ana tilim-qəlbiñ nurg'a saqiy dim,
Miñ jirlasam tyo'yesilmes təriyriñ.
Sen jetkerdiñ əyyem əsir bitigin,
Anam Tumaristiñ mərtlik tariyxin.

Sen jetkerdiñ Yolliqtegin xatlarin,
Babam Kulteeginniñ əlmes atlarin.
Istomin, Bomin shah, Eltarash ismin,
Dünyani titiretken mərtlik dañqlarin.

Alip keldiñ Spitamen jüregin,
Jetistirdiñ Ormambet biy tilegin.
Maman, Aydos ərmanlarin siñdirip,
Küşli yettiñ Yernazardiñ bilegin.

Sen arqali ətmishimiz nur shashar,
Baba miygas arziö'ümit gyl ashar.
Jazip atir jaña əsir tariyxin,
Sen arqali bilim alip bul jaslar.

Ana tilim basimdag'i gyl tajim,
Sen arqali yelim jayar qulashin.
Sen bar bolsañ ətmishim həm büginim,
Keleshegim səndirmeydi quyashin.

Sen bar bolsañ qaraqalpaq bar bolar,
Ala moynaq duo'tardag'i tar bolar.

Sen bar bolsañ haʻazimiz mǝñgilik,
Hər perzentin qatardagʻi nar bolar.

Mǝñgi aman bol tillerimnin zibani,
Seni ardaqlar gʻarezsizlik zamani.
Qaraqalpaqtin tasti kesken sözi bol,
Ana jurttin nurgʻa tolsin jamali.

ANA TILI TOLGʻANISLARI

(dyrkim)

1

QARAQALPAQSHA

Jaqinda sirt yelde bolgʻan bir konferensiyada «qaraqalpaq tili jogʻalip baratirgʻan tillerden» degen mǝsele qozgʻalipti. Bugʻan shidamay milletimizdin qaysidur bir mǝrt perzenti sözge shigʻip, sol pikirlerdi aniq dǝliller menen biykarlapti. Ol insannin kimligin bilgenimde yedi...

Ingǝlap jiladim besikte jatip,
Anam hǝyyioʻ aytti sonda jubatip,
Sǝylemeydi anam tilin shubartip,
Tinlatqan hǝyyioʻi – qaraqalpaqsha.

«Tylkishek»ten tilim shiqti bildirlap,
Qasharman oynadiq, shaoʻip patirlap,
Qolgʻa tysken oʻaqta biz qaoʻinlar urlap,
«Qaytalanbas, yendi...» dedik – qaraqalpaqsha.

Alislassaq usi tilde sharlaymiz,
Qargʻasaq ta usi tilde qargʻaymiz,

Dünya bilik, biz barmiz – jog'almaymiz,
Joqlaymiz sizlerdi – qaraqalpaqsha.

Bul tildik söyleytug'in öz xalqi bar,
Türkitekli – tas basarliq dañqi bar,
«Jog'aladi» deo'ge kimnik haqi bar,
Jurtqa sël ökpem bar – qaraqalpaqsha.

Turmasa da jurttan ziyat jarqirap,
«Joq bolajaq» degeni yemes – bul biraq,
Kün kelgende ystime taslap topiraq,
Xalqim jilar, joqlap –qaraqalpaqsha...

2

TIL KARDIOGRAMMASI

2018-jil Qazan universitetinde bolip ötken xalqaraliq seminarğa pedinstituttan ysh qiz qatnasti. Olardik qaraqalpaq yekenin yestiken bir ukrain qizi hayran bolip olarg'a bilay degen yeken: «Bizler qaraqalpaq tilin sabaqliqlarda öli til dep ötip jürmiz g'o....»

Millet ruo'xi qanimizg'a tarap tur,
«Tildi joytpa!», babam kökte qarap tur,
Sog'ip tur ma? Jüregiñe qulaq tır,
Til de solay ömir syrio'i kerek.

Usi til köz aship körgenik senik,
Jilap-siqlap, oynap-kylgenik senik,
Tilik öli dese ölgenik senik,
Buni jeti öoladik bilio'i kerek.

Tirishilik-iyretilgen siziqlar,
Infarkt yeter tildi tili buziqlar,
Aylanip tabar dep kyter qaziqlar,
Bassiz ketken atlar kelio'ï kerek.

Jyrek gÿrs-gÿrs, shykildeydi apparat,
Tiri bolsañ tiri tilde dañq tarat,
Impuls bar ma- jatpa biykar jalt qarap,
Tiliñ dÿnyaliq tilge kirio'ï kerek.

O'aziyra tur mæñgilikke yeñseñde,
Taza sөyle ÷yde, dÿzde, keñseñde,
Qulpitasıñda kÿn kelip өlseñ de,
Qaraqalpaqsha sөz turio'ï kerek!

ONA TILIM

Bugun tosh yurakdan muzdek soʻzlarni
Qogʻozga toʻkasan, yirtasan boshqa.
Kecha qon yurakdan sizgan boʻzlarni
Otalar tiz choʻkib chekkandi toshga.
Asriy tosh bitikni yirtib boʻlmaydi,
Toshlarda gullagan tilim oʻlmaydi.

Qirrali tildir bu, nayzali tilim,
Yulduz kiprigiday maysali tilim.
Qaldirgʻoch quyrugʻi kabi ingichka,
Andalib kuyiday mazali tilim.
Bu tilni unutan odam boʻlmaydi,
Shu til omon ekan, millat oʻlmaydi.

U Yusuf Xos Hojib yiqqan hosilim,
U Ahmad Yugnakiy toʻplagan ilm.
U menga Rabgʻuziy soʻylagan qissa,
U – dur, til ostida asragan elim.
Usiz bolalarning baxti kulmaydi,
Allasi bor ulus aslo oʻlmaydi.

U yangrar betoqat shudring sasida,
Jaranglar quyoshning ilk nafasida.
Tovlanar Alisher baytlari aro,
Barq urar Temurbek dagʻdagʻasida.
Oʻtganlar dunyoga qayta kelmaydi,
Tiling ozod boʻlsa diling oʻlmaydi.

Umid ul, har kishi tilchi bo'lgaydir,
Tildan ko'prik solar dilchi bo'lgaydir.
Dunyo tillarin-ku joyiga qo'ygay,
O'zbekiy til bila elchi bo'lgaydir.
O'zbekcha o'ylaydi, dilni bog'laydi,
O'zbekcha tush ko'rsa o'zbek o'lmaydi.

TILIM

O'rxun daryo bo'yida xayol surgan, bitiktosh,
Bilga xoqon so'zidan naqshlar qurgan, bitiktosh.
«Mangulik el» xitobi muhrlangan ko'ksingga,
Kultegin mardligidan so'ylab turgan, bitiktosh!

Bitiktoshdagi bitik – ayni mening tilimdir,
Olamni lol qoldirgan juda katta bilimdir.
Necha asrlar bo'yi jumboq bo'lib odamga,
Azal, o'tmish hufyasin ochib bergan ilmdir.

Qo'rqit ota qo'bizi mungli-mungli yig'laydi,
Bo'zlagan ohanglari yuragimni tig'laydi.
«Qo'rqit ota» kitobin o'qisam men ruhlanib,
Yuragim qutisiga g'ururlarim sig'maydi.

Mangulik umr izlab, hech tolmagan, Qo'rqitim,
Go'zal hayotni izlab, yetolmagan, Qo'rqitim.
«Qo'rqit ota» kitobin qoldirib avlodlarga,
Tilni meros qilmasdan ketolmagan, Qo'rqitim.

Sharqning Arastusidir al-Muallimas-soniy,
Falsafa donishmandi hayratda dunyo foniy.
Yetmish zabon bilgiri, ustoz mantiq ilmidan,
Nomi mashhur olamga, buyuk siymo Farobiy.

Tilshunoslik ilmidan yozgan har bir sabog‘i
Hali hanuz tilimning e‘tibori, ardog‘i.
Har sahifa betakror, har sahifa bebaho,
Tilim xazinasidan yashnaydi ko‘nglim bog‘i.

Yassaviy piri komil tariqati islomdir
Tasavvuf g‘oyalari xalq dilida ikromdir.
Ilmi g‘ayb-u xaqoyiq-hikmatlari mazmuni,
Har yozilgan misrasi g‘oyat nodir ilhomdir.

Dunyo bilimlarining bebaho durdonasi,
Yassaviy asarlari dinimning nishonasi.
Mening tilim obro‘si, mening tilim faxridir,
Sultonim kitoblarin oltinga teng donasi.

«Devoni lug‘otit-turk» hamda «Qutadg‘u biliq»,
Bularning har ikkisi juda qimmatli bitik.
Dono Mahmud Koshg‘ariy, Yusuf Bolasog‘uniy,
Shu javharlar tufayli mening tilim ham tetik.

Ilmning oltin asrida gul ochdi turkiy tilim,
Tilning oltin qasrida nur sochdi turkiy tilim.
Barcha tillardan go‘zal, barcha tillardan a‘lo,
Koshg‘ariyning vafsida sir ochdi turkiy tilim.

She‘riyat osmonining oftobi – Mir Alisher,
Bulbul ila sirlashib, yozgandir navoli she‘r.
Xamsa, g‘azal, muxammas – shahanshohdur nazm aro,
Tinglab qo‘shiq-larin xalq, yurakka davoli der.

Turkiyning bir butog‘in o‘zbek tilim olgandir,
Navoiy shul tilimga o‘zi asos solgandir.
Sohir misralar bitib, nazm shohsupasida,
Tilim go‘zalligiga o‘zlari lol qolgandir.

Tilim, qancha zamonlar suronlardan o'tgansan,
Endi salobat to'kib, chinor bo'lib ketgansan.
Viqor, g'urur yarashgan, mag'rur o'sgin, chinorim,
Mashhurlik cho'qqisiga allaqachon yetgansan!

Ardoqlayman o'zingni, har harfingni so'zingni,
Xorlansa bitta misrang, yosh to'ldirar ko'zimni.
Tilim, faxrimsan doim, sen-la biturman ash'or,
Tilim borsan, baxtliman, shod sezaman o'zimni!

Qozog'iston, Sayram

TILIM

So'zni sovurganni dardi yo'q derlar,
Bezabon ko'ngilga sig'armidi qil.
Oldingdan oqqanin qadri yo'q derlar,
Xorijda onadek sog'intirar til.

Boshimizdan o'tdi miltiq o'qtamoq,
Molimiz to'kildi xohishlariga,
Yetti farang tilda meni maqtasa,
Teng emas otamning so'kishlariga.

Onamdan shu tilda olganman bilim,
Shu tilda qo'l urdim misra, g'azalga.
Sen ila ishq izhor qilganman tilim,
O'shal armon bo'lib qolgan go'zalga.

Sen bilan kelishdim do'stlik ahdida,
Sen bilan Rahmon deb luqmamni yedim,
Sen bilan «Oh otam» dedim vaqtida,
Sen bilan o'g'limni «Arslonim» dedim.

To'qson ikki qavmin sochib jahonga,
Qayg'urib yotadi Turonim dili.
Turklarni chorlagan bir dasturxonga,
Dillar tarjimoni O'zbekim tili.

Hirotim bag'ringda yotibdi buyuk,
Uning xoki, netay, mayli, seniki.
Yo'lda qo'shilgan so'z, aralashma yo'q,
Hazratimdan qolgan meros meniki.

Har turkiy qalbiga mudom joylasa
O'zligi, shonini hamda elini,
Ko'rasan, ey jo'ra, Xudo xohlasa,
Do'nyo o'rgangaydir o'zbek tilini.

ONA TILIM!

Madhing meros ul Navoiy zamonidan,
Aylanayin burro so'zu, kalomidan
Yovlar kelsa g'animlarning tomonidan,
O'z o'rini yo'qotmagan dono tilim.

Marjon kabi tizgilasam, durdan go'zal
Ta'rifingni keltirsam gar, paydo g'azal.
Noming ming yil o'tmishlarga bitgan azal,
Turk zabonim, ming tildan ham a'lo tilim.

Yangrar noming eng nufuzli minbarlarda,
Bizga yo'ldosh xayrli ish, amallarda,
To'kilsang bir chiroy ochib chamanlarda,
Har bir shukur, zabonimda oshno tilim.

Temuriylar avaylagan qarog'imsan,
Uvaysiydek nozik nihol yaprog'imsan,
Yo'llarimni yoritgan nur, chirog'imsan,
O'zing sarbon, kelajakka poshsho tilim.

Ortaversin kuch-qudrating, salovating
Po'latdayin mustahkamdir matonating,
Toshsin dengiz to'lqiniday shijoating,
Zarra bitik ichra ulkan ma'no tilim.

Beshikdayoq sasing tinglab totinganim,
Chorlar bo'lsang shodon kulib talpinganim
Dardim to'kib, hamroh etib ovunganim,
Osmon qadar sharaf shoning, samo tilim.

Zarra bitik ichra ulkan ma'no tilim!

ONA TILIM

Ona tilim – sirli tilsim, sehring ohanrabo derlar,
Lutf aylasam fasohating qalbga mehrigiyo derlar.

Uch daryodan suvlar ichib evrilgansan ummonlarga,
Bag'ring to'la zabarjaddir, qiymati bebaho derlar.

Necha zamonlar almashib ko'ksing tig'ga bo'ldi nishon,
Johillar jabr-u sitamni ko'rmish senga ravo derlar.

Lek sinmading, toblanding ko'p kurash degan maydonlarda,
Seni hech kim o'zbekimdan qilolmas mosuvo derlar.

Zavol bilmas oftobim sen, o'tda yonmas kitobim sen,
Ko'hna sandig'ingni ochsam, sochilur zar-ziyo derlar.

Tarixingga tutdi ko'zgu «Turkiy so'zlarning devoni»,
Ahli jahon shundan beri Koshg'ariyni daho derlar.

Yassaviyning hikmatlari komillikdan so'ylar hamon,
O'git bo'lib avlodlarga berur tinmay sado derlar.

She'riyatning saroyiga Navoiyni etding xoqon,
Tahsin aytib, ibrat olar shoiringdan dunyo derlar.

Senda g'azal bitdi Mashrab, yurak-bag'ri chunon o'rta,
Ilohiy ishq daftariga yozib go'zal insho derlar.

Mirtemir soʻz tanburini chertib olqish oldi eldan,
Ohanglari toʻrgʻaylarga oʻrgatmish kuy-navo derlar.

Taroshlanding olmos yangligʻ Usmon Nosirning nazmida,
Bahra olgan har bir koʻngil boʻlur lol, mahliyo derlar.

Baxshilar aytsa termalar, yurakda hislar oʻrmalar,
Ergash Jumanbulbul bobo bermish soʻzga jilo derlar.

Momom aytgan matallardan gavhar terdim dona-dona,
Bobomning askiyasidan topdim turfa maʼno derlar.

Ona tilim, qadring oshib, Himolaydan baland boʻlgay,
Gʻururi bor vatandoshlar boʻlmasa beparvo derlar.

Mirzo Aktam, oʻz tilingni xuddi nondek aziz bilsang,
Navoiy ham jannatlarda qilur quyuq duo derlar.

ONA TILIM

Ulug'lik nima u?
Ko'kda kezingan,
Qushning parvozimi bodi saboday.
Mening yuksakligim – samo ahlidan:
Bamisli parlari oltin Humoday.

Har bitta kamoling – ummon injusi,
Shabnamdek qalqiydi hulvo labida,
Abdulla Oriflar qalam tebratgan,
Ona tilim, senda yashab, kamida.

Purviqor tog'larning giyohin emib,
Sayqallanib, tonggi samo nurida,
To'lib-toshgan obi hayot misoli,
Ruhim ozug'isan, hayot yo'lida.

Shaning ulug'ladi, ash'orlar bitib,
Navoiy, Forsiylar ichida yakto,
Farhod- Shirinlari g'azal o'qiydi,
Sof turkiy tilida so'zlatgan, daho.

To'zmading, shamollar to'zg'itolmadi,
«Forsiy»ni yoqlagan shiorlari lol.
Sen mayoq misoli falak burjida
Eng yorug' yulduzga sirlashgan hilol.

Jadidlar ozodlik istagan yurtga,
Erksevar avlodman toblangan, dilim.
Qodiriy, Cho'lonlar nafasi qolgan,
Qutlug' kalomingda, jon ona tilim.

Buyuk turkiy tilning buyuk o'zani,
O'zbekiy zabonim, romman o'zingga.
Shavkat Rahmonlarning nafasi kezar,
Shijoati kezar, har bir so'zingda.

Quyoshsiz gulzorning ifori cho'kar,
Jilosi tark etar har bir chamanni,
Quyoshday porlagin, ey ona tilim,
Yuksaltir yuksalgan buyuk vatanni!!!

***

Qadrim mening qayda qoldi, qadrim, ona
Bolalarim yot tillarda chuldiraydi.
Beqasam to'n, oybaldoqlar mendan tonar,
Ona tilim bir burchakda mo'ltiraydi.

Bo'yni to'la unvonlar-u shonlari bor,
«Davlat tili» oliy rutba, unvoni bor.
«Oh, tilim» deb jon bergan ne jonlari bor
Ona tilim bir burchakda mo'ltiraydi.

Yassaviylar hikmatlarin sochgan tilim,
Qodiriyning jonidan qon ichgan tilim,
Qaqnus misol olovlardan kechgan tilim
Bugun hayron, bir burchakda mo'ltiraydi.

Qayga borsa eshik yopar korchalonlar,
Zamon ruhi asli farang, rumo deydi.
«Qani menga jon baxsh etgan Abdullolar?!»
Ona tilim bir burchakda mo'ltiraydi.

Quyundayin bosib kirar ajnabiy so'z,
Qanday asray, yuragimga berkitaymi?
Mahshar chog'i Navoiyga nima deymiz?!
Ona tilim, bir burchakda mo'ltiraydi...

ONA TILIM

Esimda: ilk bahor. Qorong'u xona,
Mittigina edim, mas'um, begunoh.
O'shanda men ilk bor degandim «Ona»,
Shundan boshlab menga o'zingsan hamroh.
Sen o'zing sirdoshim, do'stim, sevgilim,
Dunyo turguncha tur, jon ona tilim!

Maktab. Dilda umid, ko'zlarda uchqun.
Yurakda silkinish va ilk muhabbat,
Shamning yorug'ida o'tgan bedor tun,
Sen bilan yozgandik uzun enlik xat.
Sen o'zing tarjimon, elchim, vakilim,
Dunyo turguncha tur, jon ona tilim!

Onalar bayrami. Qo'lda guldasta,
Tilimda sen bilan yozgan ilk she'rim,
Quvonchdan yig'lagan onam der asta:
Tilingdan aylanay, arslonim, sherim!
Sen o'zing ekansan baxtga kafilim,
Dunyo turguncha tur, ey ona tilim.

Avqust. Baxtni qarang, bo'ldim talaba,
Osmonlar musaffo, kulyapti olam.
Otamning shu so'zi edi g'alaba:
Sen mening faxrimsan, yashavor, bolam!
Bildim: yuksaltirar insonni bilim,
Dunyo turguncha tur, jon ona tilim.
Kuz keldi. Maktabda birinchi darsim,

Ko'k eshik, poyimda yashil poyandoz.
Jajji bolajonlar qilishar ta'zim:
Assalom alaykum, hurmatli Ustoz,
Sen bilan charog'on borar manzilim,
Dunyo turguncha tur, jon ona tilim!

Bugun senga aytib olay rahmatlar,
Seni olqishlayman, ko'ksimda qo'lim.
Yuksalgin, ko'rmagin endi zahmatlar,
Ayyoming muborak, jon ona tilim!

Nurjahanbegim Usmonova

***

Sevmoqni sevilmoqni
O'rgatib bo'lmagandek,
Birovning kafaniga
O'ranib bo'lmagandek.

Ko'ngli begona do'stni
«Biz» qilib bo'lmas ekan.
«Vatan»ni o'zga tilda
His qilib bo'lmas ekan.

ONA TILIM

So'zla, hoy dudug'im, deganda onam,
So'zlolmay vayrona bo'lganda dilim.
Shunda sen berganding ilk bora yordam,
Ona deb aytishga, ey, ona tilim.

Savolga liq to'la bilsang bu hayot,
Ularga javobdir bir dunyo bilim.
Sen sabab ularni o'qib oldim yoq,
Rahmatim qabul, et ey, ona tilim.

O'z tiling bo'lgani qanday yaxshi, soz,
Quvonchda oyog'im, hatto kokilim.
Chet elda eshitsam o'zbekcha ovoz,
Qizg'anib ketarman, ey, ona tilim.

Jahon minbaridan yangrama, mayli,
Bu uchun yuragim bo'lmaydi tilim.
Faqat bo'lganida yurtida xalq sayli,
Jaranglab tursang bas, ey, ona tilim.

* * *

Maktab chog'i to'g'ri yozib yurgandingiz,
To'kis edi bilinmagan hech kamingiz,
Bilolmadim endi qaydan o'rgandingiz,
Qay qalamdan qolayapti bunday izlar,
Tilimizni yerga urmang, yigit-qizlar.

Aytar so'zim, uzr, sizga ketsa tegib,
Qadri uchun qo'ysak, yaxshi, alam chekib,
Ustozingiz qo'yayapsiz boshin egib,
Chalasavod qilmagandik sizni bizlar,
Til qadrini yerga urmang, yigit-qizlar.

Allambalo so'zlar qo'shib yozayapsiz,
Suhbat qurib, yana xandon otayapsiz,
Til qadrini har o'tganga sotayapsiz,
Bilolmadim, bu ketishda neni ko'zlar,
Tilimizni ermak qilmang, yigit-qizlar.

Harflarni yeb qo'yasiz och boladay,
So'z o'rtasi son turadi gulloladay,
Til sha'niga tuyiladi bu ig'voday,
Ayb bizda, ko'rmaganga oldik bizlar,
Til qadrini yerga urmang yigit-qizlar.

Aql bo'lib yozdim sizga shu to'rt qator,
Mening ham eh, yozganimda xatolar bor,
Men ham sizdek bittasiman chin aybdor,
Aytsam tilim, aytolmasam dilim muzlar,
Til qadrini yerga urmang, yigit-qizlar.

So'z sultoni Navoiyda bir hikmat bor,
O'z tiliga ixtiyorsiz, chin nobakor,
So'z ham san'at, ijodida bo'lmang battol,
Odob-axloq kamolida zamin so'zlar,
Til qadrini yerga urmang, yigit-qizlar!

MILLAT TILI

Soʻz sizniki minbarlarda soʻzlang, mayli,
Igʻvo qiling bir xalq dilin tilib qoʻying.
Maʼlumot-chun aytay ichim yongan payti
Millatimning tili oʻzbek, bilib qoʻying!

Bu zaminda til deb igʻvo qilmaydilar,
Maqsad ayon boʻlsa togʻdan kelmaydilar,
Bizda hech bir onaga sen demaydilar,
Millatimning tili oʻzbek, bilib qoʻying!

Oʻz tilida soʻzlamoqlik illat emas,
Oʻzligini asramoqlik illat emas,
Yot tillarda soʻzlashgan el millat emas,
Millatimning tili oʻzbek, bilib qoʻying!

Toʻgʻri, har kim uchun millat birdek emas,
Baʼzan gʻarib insonga shoh quldek emas,
Oʻz tilini unutganlar oʻzbek emas,
Millatimning tili oʻzbek, bilib qoʻying!

Odil el bu, qonuni xos adllarga,
Mansabini berar shaxdi dadillarga,
Bagʻri toʻla millatsevar kadrlarga,
Millatimning tili oʻzbek, bilib qoʻying!

O'tmish guvoh, xalqimga xos mard bo'lishlik,
Ahli ilm dengiziga g'arq bo'lishlik,
Tarqoqlikmas, biling bunda xalq bo'lishlik,
Millatimning tili o'zbek, bilib qo'ying!

Til deb yongan Qodiriy-u, Navoyimiz,
Til deb yongan ariza-yu davoyimiz,
O'zbek xalqi buyuk xalqdir, anoyimas!
Millatimning tili o'zbek, bilib qo'ying!

KECHIB BO'LMAS ASLO, VATANDAN, TILDAN

Bu qanday kun bo'ldi,
qanday telbalik?!.
Borlig'imni bir dard ezadi sim-sim.
Qadrimizni, nahot shuncha past etdik,
Cho'k tushib yig'laydi, oh, ona tilim!

Tilimizning dili og'riydi bu kun,
Alamdan yuragi bo'lmoqda xasta.
Navoiy dod solar, yig'laydi xun-xun,
Bo'lgancha ko'p sayoq so'zlardan zada...

Shahar, qishloqlarga kirsang, vo ajab,
Chet so'zlar yoqangdan tutadi – dushman.
Xorijga keldimmi deysan adashib,
Adashib qoldimmi O'zbekistondan!..

Tilimiz, o axir, guldanku nafis,
Nahot, alishamiz uni xorlarga?!
Tilni cho'loq etgan imonsiz, beyuz
Kimslarni ossang arziydi dorga.

Men ham shoirman, deb ko'krakka urib,
Ba'zilar past etar tilning qadrini.
Alamdan yuraging ketadi bujib,
Qo'lda tutganing-chun ular she'rini.

Tun-u kun nashtarlar sanchilar jonga,
Hadik, qo'rqinch qamrab olar dilimni.
Hayhot, odamizod tamom unutsa
Beshikda o'rgangan ona tilini!..

Ittijo etaman toki bor nafas:
Kechmangiz onadan, Vatandan, tildan!
O'z tilin xor etgan, unutgan har kas,
Aslo ko'karmasin, qolishsin tildan.

***

Ro'yolar bir kuni rostga do'nadi,
Yoradi sevinchning yuraklarini.
O'chirib tashlaydi dilgir ko'zlardan
Qayg'u va nafratning suvratlarini.

Tinar loyqalangan qora xotirlar,
Qonimizda ne bor, bari qaytadi.
Olis o'tmishini sog'inar kunlar,
Maysalar turkiyda qo'shiq aytadi.

U kuni yupatib bo'lmas yurakni,
Yolg'onlar hayratdan qoladi muzlab.
Xotiraga ketgan ulug' ona til
O'z yurtiga qaytar chorig'in sudrab.

Farzona Ro'ziboyeva

***

Juda ham qiziq-da, bu tush degani,
Faqat unda bo'lar mo'jiza ayon.
Sira ham ushalmas orzu ekanin
Go'yo haqiqatdek etar namoyon.
Tushimda ko'ribman ajib afsona,
Navoiy davrida paydo bo'libman.
Aylanib-aylanib oxir pinhona,
Saroyda ekanim keyin bilibman.
Saroyga kirdim-u, bo'ldim hayron-lol,
Sababi, ularning mashhur podshosi
Murda kabi yotar hushsiz va behol,
Ko'z yosh to'kar tinmay saroy a'zosi.
Podsho sog'ayishi uchun har vazir
To'planib o'ylarmish, qolmay madori.
Oxiri bir fikr bo'libdi manzur
Topishibdi eng afzal, ma'noli dori.
Olib kelishibdi go'zal Hirotdan
Ilm-u bilimga kon Navoiyni.
Podsho tug'ilgan o'z chaman bog'idan
Keltiribdi go'yo firoq kuyini.
Navoiy aytibdi: «Aziz birodar,
Podsho qachon bo'ldi yurtidan yiroq,
Vazir dedi: «U asr barobar
O'zga yurtida yashar, aylabon firoq.
Navoiy podshoning oldiga bordi
Va o'qiy boshladi sehrli g'azal,
Shu onda podshoga jon kirib birdan,
Debdi: «Ona tilim, o'zingsan go'zal».
Tushimdan chiqardim ko'p-ko'p xulosa,

Men ona tilimga qilay jon fido.
Bugun ona tilim nogoh yo'qolsa,
Ertaga yashashga emasman rizo.
Mayli, g'arib bo'lsin, mayli, behasham,
Lekin men uchun u aziz va buyuk.
Butun olam uzra, yangramasa ham,
Menga onam kabi muqaddas, buyuk.

ONA TILIM

Daraxtlar shivirlar o'z tillarida,
Yaproqlar qatidan to'kiladi nur.
Qushlar ham roz aytar o'z tillarida,
Jilg'alar so'zlasa qilaman huzur.

Menga ona tilim singgan yoshlikda
Onamning betakror allalaridan.
Menga ona tilim singgan yoshlikda
Buvimning beqiyos yallalaridan.

Ona tilim! Qalbing qo'rini ochding,
Beruniyni bildim, Sinoni bildim.
Dilimga tafakkur nurini sochding,
Aytmatovni bildim, dunyoni bildim.

Sening qudratingdan boshladim hayot,
Rumiy eshigini ochmoq istagim.
Mashrab she'rlaridan men topib najot,
Nafsning lashkaridan qochmoq istagim.

Sen sabab shoirlar nigohin ko'rdim,
Halima qalbida iz bo'ldim, tilim!
Muhammad Yusufdan qizg'aldoq olib,
Toshkentda Oydinga qiz boldim, tilim!

Har soʻzni qoʻllasam senda bari jam,
Sening quchogʻingda erkinman, tilim!
Har bir soʻz beradi yangi jilo, taʼm,
Ajib sayhoningda epkinman, tilim!

Sening ohoringni toʻkmoq boʻldilar,
Ayirmoq boʻldilar sening belingdan.
Yuragingning nomi, ezgulik, quyosh,
Axir, ajralmading millat, elingdan.

Bugun jahon uzra bosamiz qadam,
Endi uchmoq erur oʻzbekning gali.
Yangi Saidalar, yangi Halima,
Yangi Abdullalar keladi hali.

Hali kelajakdir avlodlar qati,
Dunyoda sendan-da til yoʻqdir boyroq.
Olamda yashasa oʻzbek millati,
Jahon minbariga qadaymiz BAYROQ!

***

Tilim, tilim, ona tilim,
Cho'qqidasan, usting yupun.
Junjikasan.
Ko'kda oftob, garchi yaqin,
Bermas iliq, boqmas holing.
Ko'z tikasan.
Butun tanang ilma-teshik
Etaverib esgan yellar,
Ochirmas ko'z.
Suyanmoqqa qoyang bo'shliq,
Oyoq tagi zamin toshliq,
Atrofingda jarlik tubsiz,
Ahvolingdan, oh, bo'g'zimga
tiqilar bo'z...

Tilim, tilim, ona tilim,
Dilim bo'ldi tilim-tilim.
Seni qanday asrab qolay?
Miq etmasa o'zim elim...

OG'AJONIMNING ONAJON TILI

Karvon tortgan ne asr-u zamondan,
To'zg'ib ketmay omon chiqqan surondan,
Qonga qondosh, jonga jondosh zabonsan,
Sen Bobur, Munis, Ogohiy og'a til.

Mir Alisher kuyga solgan navosan,
Amirqoni ochgan buyuk dahosan,
Turkiy olam aro qutlug' sadosan,
Ahli Turon zamin, vodiy, voha til.

Senda farmon bitib amir-u xonlar,
Dunyoga dong taratmish Sohirqironlar,
Yulduzni so'zlatib ilm-u irfonlar,
Ulug'bek zakosi, buyuk samo til.

Mashrabning nolasi, Qodiriy ohi,
Qancha sitamlarning bo'lding guvohi,
Yiroqda qolmish ne ulug'lar xoki,
Meros Odam Ato, Momo Havo til.

Tug'ishgansan qoraqalpoq qardoshga,
Dildoshlar tillashadi sirdoshga,
O'xshab bir indan chiqqan qaldirg'ochga,
Jo'r bo'lishib cho'g'irlashi jilo til.

Sen-la Alpomishlar eshitib alla,
Yuksalmish millatim shoni bu palla,
Minbarlarda mangu yangra baralla,
Ulug' og'amlarga ulug' Ona til!

* * *

Jahon ichra tillar aro o'z o'rni bor,
Berdaq bobom kuylab, bitmishdir ko'p ash'or.
Sadosi tillarda yangraydi betakror,
Qoraqalpoq tilim, madhing ta'rif etsam.

Sho'manayda Guljahonday zo'r qizi bor,
Tunlar uyqu bilmay, hayyuv aytar bedor.
O'z tilida mehrin qo'shib kuylar alyor,
Qoraqalpoq tilim, madhing ta'rif etsam.

Yashayapsan qancha asr-u dovon oshib,
Yangrayapsan elning tillarida jo'shib.
Mehrimg ortar senga bu kun to'lib-toshib,
Qoraqalpoq tilim, madhing ta'rif etsam.

Quvonchboying faxri erur Qorao'zak,
Ilmi bilan butun elga bo'ldi o'rnak.
Senga bo'lgan muhabbati, mehri bo'lak,
Qoraqalpoq tilim, madhing ta'rif etsam.

Qoraqalpoq qizing oqila Aygul,
Shunchalar pokiza, shunchalar sofdil.
So'zlarin eshitib yorishadi dil,
Qoraqalpoq tilim madhing ta'rif etsam!

Bugun chiroy ochdi ko'rkam shahrim Mo'ynoq,
Jamilangiz menga jondan suygan o'rtoq.
Har gapida berar bizga ta'lim, saboq,
Qoraqalpoq tilim, madhing ta'rif etsam!

Xalq arzin tinglaydi qizing Miyrigul,
Topgaydir chorasin har ishning mushkul.
Insonga baxsh etar quvonchlar butkul,
Qoraqalpoq tilim, madhing ta'rif etsam!

Barchamizga aziz, muqaddas shu tuproq,
Yuz o'ttizdan ziyod xalqlar yashar inoq.
Tilimizning kelajagi bo'lsin porloq,
Qoraqalpoq tilim, madhing ta'rif etsam!

Aslida, bittadir, bir xalqim ildizing,
Men ham seni sevgan bir Shoira qizing.
Porlab tursin o'chmas to abad yulduzing,
Qoraqalpoq tilim, madhing ta'rif etsam!

Sulton Uvays, Qoratog'dan oshib borsak,
Shodliklarga to'lar ko'nglim suhbatlashsak.
Senga bo'lgan mehr-u muhabbatim yuksak,
Qoraqalpoq tilim, madhing ta'rif etsam!

BU KIMNING TILI?

Bu mening tilim, turk, o'zbekchasi Turonlar tili
Tog'larni egirib, erkin yashagan bo'ronlar tili.

Bu mening tilim – mening hujjatim faxri-konidir,
Boburlar tili, shoirlar tili, devonlar tili.

Qutadg'u bilik yaratgan Yusuf Xos Hojiblardek
Lug'otil turk sohibi Mahmud kosh, Shohonlar tili.

Xor bo'lmagaysiz, izzatin qiling bu tilni ulus,
Negaki bu til Shumerlar tili, Kushonlar tili.

Bizga shon bergan, bizga jon bergan, bizga iftixor
Navoiy so'zin chiroylantirgan insonlar tili.

Tamaddunlarni qo'zg'olontirgan, Yer yuza butun
Hamda Sharq tili, hamda G'arb tili, Eronlar tili.

Bizga kon bergan, bizga non bergan, bizga borlik shu
To'maris tili, Xorazm tili, zamonlar tili.

G'aznalik Mahmud qilmadi xizmat, bizlar uchun bu
Shohnoma ibrat, bu ulus tili, jironlar tili.

Bu Odam tili, bu Otam tili, sevgilim tili,
Behishtdan chiqib, yerlashib qolgan, G'ilmonlar tili.

Bu kimning tili? Bu mining tilim, eskarib yotgan,
Tarixning tili, Temurning tili, ro'monlar tili.

Bu tilni bilganlar ko'rkam yashar, maddohlik qilmas,
Yurib eshiklar, bu til aslida hoqonlar tili.

Iddao bilmang mening so'zimni, dushmanlik qilmang!
Bu til siyosatda boy, ildizdan Usmonlar tili.

Qojorlar tili, Totorlar tili, Samarqand tili,
Tamuchin tili, xunlar tili, Turkonlar tili.

Xudoning lutfi, Sulaymon tili, Tiyonshon tili,
Boyso'nqir tili, Boyqaro tili, Shaybonlar tili.

Otilo tili, Sayxunlar tili, Jayxunlar tili,
Gavharshodbegimni "Onajonimiz", deganlar tili.

Otaturk tili, Jahongir tili, Bahodir tili,
Ulus g'amini Nodira birla yegonlar tili.

Temur merosin o'stirgan Shohrux insoniyatini
Cho'qqisigacha, Buxoroni jannat qilganlar tili.

Sokorlar tili, Saljuqlar tili, Boturlar tili.
Boyazid Yeldirimni kezdirgan o'rmonlar tili.

Yofas avlodi turkdan o'rganmiz, til o'zak biza,
Bu Rayhon, Ibn Sinodek mehribonlar tili.

Yasukoy tili, Chig'atoy tili, To'rag'oy tili,
Yosoqlar yasab, devondan o'tsak, javonlar tili.

Bu Odam tili, bu otam tili, sevgilim tili,
Behishtdan chiqib, yerlashib qolgan, G'ilmonlar tili.

MUNDARIJA

She'riyat til ummonida. I.G'afurov.....	3
<i>Alisher Navoiy</i>	
Turkiy til nazdida	7
«Men turkcha boshlabon rivoyat...»	7
«So'z guharig'a erur oncha sharaf...».....	7
«Muhokamat ul-lug'atayn»dan...»	8
<i>Muhammadrizo Ogahiy</i>	
«Ko'ngul bir bahri zaxxor andadur pokiza gavhar so'z...»... 10	
<i>Abdulla Avloniy</i>	
«Ey ona til, aziz qadrdonim...»	11
<i>Avaz O'tar</i>	
Til	12
<i>Elbek</i>	
Til	13
<i>Yoqubxo'ja Mahjuriy</i>	
Turkiy til	14
<i>Botu</i>	
Navoiy	15
<i>Mirtemir</i>	
Ona tilim	17
Tilim.....	18
Ona tilim	19
<i>Shuhrat</i>	
Ona tilim	20
<i>Ibroyim Yusupov</i>	
Ona tilimga	21
<i>Erkin Vohidov</i>	
Ona tilim o'lmaydi	23
O'zbek Navoiyni o'qimay qo'ysa.....	25
Ilza xonim	26

<i>Oshiq Erkin</i>	
Avaz O'tar g'azaliga muxammas.....	28
<i>Janol Kamol</i>	
O'zbek tilim	29
<i>Gulchehra Nurullayeva</i>	
Suf	33
<i>Tursunboy Adashboyev</i>	
Ona tilim	34
<i>Abdulla Oripov</i>	
O'zbek tilim.....	35
Ona tilim	36
<i>Omon Muxtor</i>	
«Men o'ylayman...»	37
<i>Oydin Hojiyeva</i>	
Dardlashuv.....	38
<i>Rauf Parfi</i>	
O'zbek tili	39
Ona tilim	39
Cho'lpon	41
Yolg'iz sen uxlaysan.....	43
«Men o'tkinchi, men faqat mehmon...»	43
<i>Omon Matjon</i>	
«Sukunat tillardir...»	44
«Shalola» she'riyat klubining qatnashchisiga	45
<i>Abdulla Sher</i>	
Navoiy sog'inchi	48
<i>Farid Usmon</i>	
Tilingni xorlama	54
<i>Halima Xudoyberdiyeva</i>	
«Eski o'zbek tili»ga yozuv.....	55
<i>Anvar Obidjon</i>	
Ota o'giti	57
<i>Matnazar Abdulhakim</i>	
Sirtqi saboq	59
Savdo	61
<i>Kengesboy Karimov</i>	
Turkiy tilim.....	62

<i>Omina Tojiboyeva</i>	
Shirinkalom.....	63
<i>Shaukat Rahmon</i>	
Battol orzusi.....	64
Baxt so‘zi.....	65
Shoirilar xiyobonida.....	66
<i>Usmon Azim</i>	
X asr. Saroy shoiri haqida afsona.....	67
Kuz – Navoiy devoni. Bedor.....	69
<i>Yo‘ldosh Eshbek</i>	
«Ijarada yashayotgan yosh...».....	70
<i>Abdusaid Ko‘chimov</i>	
«So‘zni otib o‘ldirolmaysiz...».....	71
Har doim yaxshi so‘z axtarib yasha.....	71
<i>Sharifa Salimova</i>	
Onajon tilim.....	73
<i>Sa‘dulla Hakim</i>	
Ona tilim.....	75
<i>Shukur Qurbon</i>	
Ona tilim.....	76
Navoiyni anglash.....	80
<i>Xurshid Davron</i>	
Ona tilim.....	82
Koshg‘ariy.....	83
«Devonu lug‘otit-turk» ohanglari.....	84
Ona tili haqida ballada.....	88
<i>Mahmud Toir</i>	
Ona tilim.....	90
<i>Dilbar Haydarova</i>	
Ona tilim.....	92
<i>Jahongir Ismoilov</i>	
Millat timsoli.....	93
<i>Umida Abduazimova</i>	
O‘zbek tili.....	95
O‘zbekcha tush ko‘raman.....	96
<i>Hakim Sattoriy</i>	
Ilk so‘z.....	97

<i>Muhammad Yusuf</i>	
Ona tilim	98
<i>Enaxon Siddiqova</i>	
Ona tilim	100
<i>Asror Mo‘min</i>	
Tavallud.....	102
<i>Boqiy Mirzo</i>	
Doston tilim	103
<i>Abdunabi Boyqo‘ziyev</i>	
«So‘z ham arazlaydi...».....	104
«Ona tilim...»	104
<i>Ziyoviddin Mansur</i>	
Shohona tilim, jonona tilim.....	105
<i>Nazar Shukur</i>	
Devonu lug‘otit-turk	108
<i>O‘ktam Mirzayor</i>	
Ona tilim	109
<i>Mirza Kenjabek</i>	
Jahon o‘zbeklariga.....	111
Qora sevinch.....	113
O‘zbek tili	114
<i>Bahriddin Sadriddinov</i>	
Ona tilim	116
<i>Zamira Ro‘ziyeva</i>	
Ona tilim	117
«Chiroy, sehri maftunkor ona tilim...».....	118
<i>Avliyoxon Eshon</i>	
Ona tilim, onajonim	119
<i>Ashurali Boymurod</i>	
Ona tilim	121
Tarjimonga	122
<i>Asqar Mahkam</i>	
Men bitolmagan she‘r.....	123
«Tilim, sayra endi ko‘hna usulda...»	124
<i>Sirojiddin Sayyid</i>	
Kim tilni bilur – elni bilur.....	125

Til va millat maqomi.....	126
«Har bir kalla...»	128
<i>Kausar Turdiyeva</i>	
«Navoiyning nazmi ila qanot bog'lagan...».....	130
<i>Munavvara Yusupova</i>	
Har tong.....	132
<i>Shoyim Shernazar</i>	
Ona tilim	133
<i>Zulfiya Mo'minova</i>	
Ona tilim	134
<i>A'zam O'ktam</i>	
Til	136
Onam fotihasi	137
<i>Odil Ikrom</i>	
Qush tili	138
<i>Amirqul Karim</i>	
Haq suygan el	140
<i>Halima Ahmad</i>	
Navoiyni sog'inib	141
<i>Abdunabi Hamro</i>	
Ona tilim	143
<i>Bahrom Ro'zimuhammad</i>	
So'z	145
«So'zlar hazm...»	145
<i>Jumagul Suvonova</i>	
Ona tilim	146
<i>Zikrilla Ne'mat</i>	
Aziz ona tilimsan	148
<i>Eshqobil Shukur</i>	
To'qqizinchi fevral.....	151
Koshg'ariy yodi	152
<i>Ruqiya G'oziyeva</i>	
Bu o'zbek tilimdir.....	153
<i>Zebo Mirzo</i>	
Ona tiliga qasida	155
<i>Salim Ashur</i>	
Ona tilim	159

<i>Jamoliddin Muslim</i>	
Ozod qushning o'giti	161
O'zligim – tilim	162
<i>Nodira Afoqova</i>	
«Ko'zlarim – tutilgan oftobday, sermung...»	163
<i>Iqbol Mirzo</i>	
Sumlim.....	164
Qat-qatingda ko'rinur fe'lim	165
<i>Sirojiddin Rauf</i>	
Ona tilim	167
<i>Davron Rajab</i>	
«Iltimos, so'z aytganda...»	169
<i>Shahlo Ahrorova</i>	
Ona tilim	171
<i>Ulug'bek Hamdam</i>	
Navoiy bo'lmoq kerak	173
<i>Ja'far Muhammad</i>	
O'zbek tilim, davlat tilim	174
<i>Ikrom Iskandar</i>	
Ona tilim	176
<i>Muhammad Siddiq</i>	
Onamga xat	177
«O'zimdanda beruxsat umrimga ega...»	178
<i>Ma'mura Zohidova</i>	
Men	179
<i>Alisher Nur</i>	
Ona tilim	181
<i>Mirzohid Botirov</i>	
Ona tilim – jon tomirim	182
<i>Umida Ermatova</i>	
Ona tilim	184
<i>Yulduz Alimova</i>	
Ona tilim	185
<i>Zuhra Begim</i>	
O'zbek tilim.....	187
<i>Shodmon Sulaymon</i>	
Ona tilim	188

<i>Botir Ergashev</i>	
Ona tilim	190
<i>Farog'at Xudoyqulova</i>	
Haqiqatga qo'yilgan qafas... ..	191
<i>Abdulla Urozboyev</i>	
To'tiqush	194
<i>Zuhra Ochilova</i>	
Vatanim – o'zbek tili	195
<i>Nodir Jonuzoq</i>	
So'z.....	196
<i>G'ayrat Majid</i>	
Ona tilim	237
Da'vat.....	239
<i>Tursunoy Yo'ldosheva</i>	
Ona tilim	240
<i>Guljamol Asqarova</i>	
O'zbekiston madhi	242
«Men dunyoga taratib ketgum...»	243
<i>Shodi Otamurod</i>	
Munosabat	245
Ona tilimga	246
<i>Shoira Shams</i>	
Turkiy tilim.....	248
<i>Faxriddin Hayit</i>	
Ona tilimga	250
Kakliklar tili	251
Halovat bor Navoiyda.....	251
<i>Shodmonqul Salom</i>	
Ehtirom	253
<i>Adiba Umirova</i>	
Buyuk Sharq tili	255
<i>G'ofir Hamro</i>	
Ona tilim	258
<i>Munira Sulton</i>	
O'z tilingni asra	259
<i>Nigora Jumayeva</i>	
Tildir millatning qomusi	260

<i>Ortiq Ali Behutov</i>	
Til nomusi.....	262
<i>Jo‘rabek Ramazon</i>	
Ona tilim	263
<i>Nosirjon Jo‘rayev</i>	
XX asr. Shavkat Rahmon	264
<i>Muyassarxon Ergasheva</i>	
«Qandoq go‘zal, subhidamda turnalarning...»	265
<i>Fozil Farhod</i>	
O‘zbekcha kuylang.....	266
<i>Rustam Mirvohid</i>	
Og‘riq.....	267
<i>Obidxon Mamadaliyev</i>	
Tilimga	269
Ona tilim!	270
<i>Shavkat Odiljon</i>	
O‘zbek tilim jon-u dilim.....	271
<i>Asliddin Jarkinov</i>	
Ona tilim	272
<i>Dadaxon Muhammadiyev</i>	
Tirik tosh	274
<i>Husniddin Hayit</i>	
«Ko‘ngil tilining izohli lug‘ati»dan	275
<i>Orifjon Odiljon o‘g‘li</i>	
Taqdirimga qo‘yilgan dastxat.....	277
<i>Mansur Jumayev</i>	
Tosh haqida ertak	279
<i>Maftuna Rejabboyeva</i>	
Latif til.....	281
<i>Islomjon Qo‘chqorov</i>	
Ona tilim	282
<i>Shohrux Najot</i>	
Ikki daydi	283
<i>Jontemir</i>	
O‘zlik.....	285
Koshg‘ariyga maktub	286

<i>Shukrillo Sheraliyev</i>	
Ona tilim	289
<i>Xurshid Abdurashid</i>	
Uyg'urlarim	290
Ona tilim	291
<i>Mehrinoz Abbosova</i>	
Oltinsoch	293
«Oq Vatan, oppoq Vatan...»	294
<i>Shohsanam Nishonova</i>	
«Qush bolasin qush tilida erkalasin...»	296
<i>Madina Norchayeva</i>	
Otam dalalarga so'z ekkan edi	297
<i>Nozima Habibullayeva</i>	
«Yaxshiyam siz borsiz...»	299
<i>Nigora Muhammad qizi</i>	
O'zbekchada yozaylik	300
<i>Navruza Jasurova</i>	
Mas'ul so'z	301
<i>Doston Rahmat</i>	
«O, turkiy so'z!»	302
<i>Mushtariybegim Sayfuddinova</i>	
Koshg'ariy bobo	303
<i>Zohida Malikova</i>	
Ona tilim	304
<i>Shahriyor Shavkat</i>	
Teranlik	305
<i>Quddus Asad</i>	
«Ona tilim, afv etgin meni...»	307
<i>Muhammad G'aniy</i>	
Ona tilim... ..	309
<i>Gulmira Abdiraimova</i>	
Asriy qush	310
<i>Feruz Ne'matullayev</i>	
Mangu tilim	312
<i>Oqil Abdubarnoyev</i>	
«Kezdim Toshkent ko'chalarini...»	313

<i>Shahzod Shokirov</i>	
O'zbek tilim	315
<i>Lobar To'rayeva</i>	
«Tong saharda bulbulginam xonishida...»	316
<i>Gulzoda O'rinboyeva</i>	
Ona tilim	318
<i>Ibrohimjon G'afforov</i>	
Ona tilim	319
<i>O'lmasoy Erkaboyeva</i>	
Tilim.....	320
<i>Gulnora Ahmadova</i>	
Ta jen shen	322
<i>Iroda Xolbekova</i>	
O'zbek tilim.....	324
<i>Xalila Do'letnazarov</i>	
Ulli ziban.....	326
Sözlerdiñ Tæg'diri.....	329
Sözler-tuo'im, urnaim.....	331
<i>Nibiyra Tireshova</i>	
Ana tilim.....	334
Ana tili tolg'anislari	335
<i>Dilrabo Norqulova</i>	
Ona tilim	338
<i>Lobar Yuldashova</i>	
Tilim.....	340
<i>Jasur Isroilov</i>	
Tilim.....	343
<i>Ma'mura Muhammad</i>	
Ona tilim!	345
<i>Aktam Jo'rayev</i>	
Ona tilim	347
<i>Fotima Rustamova</i>	
Ona tilim	349
<i>Xurshida Tohirova</i>	
«Qadrim mening qayda qoldi, qadrim, ona...»	351
<i>Bahodir Anorov</i>	
Ona tilim	352

<i>Nurjahonbegim Usmonova</i>	
«Sevmoqni sevilmoqni...»	354
<i>Kimsan Muslim</i>	
Ona tilim	355
<i>Dilshod Nur</i>	
«Maktab chog'i to'g'ri yozib yurgandingiz...»	356
<i>Ilhomjon Narzullayev</i>	
Millat tili	358
<i>Samad Muhammad Damir</i>	
Kechib bo'lmas aslo, Vatandan, tildan.....	360
<i>O'ktamoy Xoldorova</i>	
«Ro'yolar bir kuni rostga do'nadi...»	362
<i>Farzona Ro'ziboyeva</i>	
«Juda ham qiziq-da, bu tush degani...».....	363
<i>Sharifa Vahobova</i>	
Ona tilim	365
<i>Bahodir Otash</i>	
«Tilim, tilim, ona tilim...».....	367
<i>Allayar Darmenov</i>	
Og'ajonimning onajon tili	368
<i>Shoira Davletova</i>	
«Jahon ichra tillar aro o'z o'rni bor...»	369
<i>Hoshim Hamdam Faryobiy</i>	
Bu kimning tili?	371

Adabiy-badiiy nashr

ONA TILIM – MANGU MAKONIM

Muharrir
Feruz QUVONOVA

Musahhih
Iroda UMAROVA

Badiiy muharrir
Dilfuza SALIXODJAYEVA

Kompyuterda sahifalovchi
Dildora JO'RABEKOVA

Texnik muharrir
Surayo AHMEDOVA

Litsenziya raqami: AI № 252, 2014-yil 2-oktabrda berilgan.

Bosishga 14.10.2022-yilda ruxsat etildi.

Bichimi 84x108 1\32.

Bosma tobog'i 12,0. Shartli bosma tobog'i 20,16.

Garnitura «Bookman Old Style». Ofset qog'ozi.

Adadi 1000 nusxa. Buyurtma № 174.

Bahosi kelishilgan narxda.

«Yangi asr avlodi» NMMda tayyorlandi

«Yoshlar matbuoti» MChJda chop etildi.

100113. Toshkent, Chilonzor-8, Qatortol ko'chasi, 60.

Murojaat uchun telefonlar:

Nashr bo'limi – (71) 230-00-50;

Savdo va Marketing bo'limi – (90) 904-61-06

(98) 128-78-43; (99) 891-03-24;

www.book.uz; @bookuzbekistan